STUDII ȘI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE

TOMUL 29
1992

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONSILIUL DE CONDUCERE

Director : acad. OLGA NECRASOV

Redactor şef : prof. dr. doc. VICTOR SĂHLEANU

Secretar responsabil de redacţie : dr. ELENA RADU

Membri : dr. MARIA CRISTESCU
dr. CEZARINA BĂLTEANU
dr. VASILE V. CARAMELEA
dr. CRISTIANA GLAVCE
dr. MARIA VLĂDESCU
DAN BOTEZATU
ION OPRESCU

În ţară, abonamentele se primesc la oficiile poştale.

Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la ORION SRL, Splaiul Independenţei 202 A, Bucureşti 6, P.O. Box 74—19 Bucureşti, Tx 11939 CBTxR, Fax (400) 424169.

La revue « Studii şi cercetări de antropologie » paraît une fois par an.

Toute commande de l'étranger sera adressée à ORION SRL, Splaiul Independenţei 202 A, Bucureşti 6, P.O. Box 74—19 Bucureşti, Tx 11939 CBTxR, Fax (400) 424169.

Adresa redacţiei :
ACADEMIA ROMÂNĂ
Secţia de Ştiinţe Biologice
Calea Victoriei nr. 125,
R 79717 Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

STUDII ŞI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE

Tomul 29 1992

SUMAR

Antropologie istorică

MARIA CRISTESCU şi D. BOTEZATU, Noi contribuţii la cunoaşterea populaţiilor din cultura Boian 3
CEZARINA BĂLTEANU şi P. CANTEMIR, Consideraţii asupra populaţiei neolitice de la Chirnogi — Suviţa Iorgulescu 11
GEORGETA MIU, Caracteristicile antropologice ale scheletelor descoperite la Brăeşti (jud. Botoşani) aparţinînd culturii Noua 17

Antropologie contemporană

MARIA-ELENA ROŞCA, MARIA ŞTIRBU şi GH. DRĂGHICI, Cercetări psihocomportamentale asociate cu tipul constituţional la un lot semnificativ şi selectat . . . 25
ADRIANA TUDOSIE, MARIA ŞTIRBU, ANA ŢARCĂ şi SILVIA GHIGEA, Aspecte ale acceleraţiei la adolescenţii din municipiul Iaşi. 31
MARIA ŞTIRBU şi ADRIANA TUDOSIE, Evoluţia indicelui de endogamie la unele comunităţi din nord-estul Moldovei 37
SILVIA GHIGEA, Evoluţia mortalităţii şi a cauzelor de deces la populaţia din zona de nord-vest a Moldovei în ultimele decenii ale secolului XX 45
ANA ŢARCĂ, Contribuţii la studiul tabloului dermatoglific al copiilor handicapaţi . . 51
CORNELIU VULPE, ELEONORA LUCA, GABRIELA CĂLIN, GEORGETA BADRAJAN şi GABRIELA FĂRCĂŞANU, Observaţii asupra transmiterii unor caractere morfologice de la părinţi la descendenţi (Nota I) 67
MARIA STUPARU, DOINA ILINCA, CEZARINA ILIESCU, CORNELIA SIARA, ANCA DRĂGOI şi C. PREDESCU, Imunizarea HLA la bolnavii politransfuzaţi cu anemia Cooley 79

Antropologie culturală

VINTILĂ MIHĂILESCU, GABRIELA DRINOVAN şi VIORICA NICOLAU, Aspecte tipologice ale categorializării. Proba de ordonare 83

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

NOI CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA POPULAȚIILOR DIN CULTURA BOIAN

MARIA CRISTESCU și D. BOTEZATU

Într-o lucrare publicată anterior (O. Necrasov și colab., 1985) a fost studiată o serie de 54 de schelete descoperite în necropola de la Valea Orbului (jud. Giurgiu), rezultate din săpăturile efectuate între anii 1974—1975 sub conducerea arheologilor Mihai Simpetru și Done Șerbănescu.

În cursul anilor 1985 și 1987, săpăturile au fost continuate de către aceiași arheologi, oferindu-ni-se pentru studiu un număr de 48 de schelete.

Avînd în vedere că sîntem în prezența aceleiași necropole aparținînd culturii neolitice Boian și, deci, avem de-a face cu aceeași populație, în lucrarea de față am cumulat materialul osteologic provenit din prima etapă de săpături cu cel din a doua etapă, alcătuind o serie sintetică de 102 schelete. Prin aceasta conferim o asigurare statistică mai bună concluziilor noastre.

MATERIAL ȘI METODĂ

Materialul de studiu este constituit din 102 schelete, dintre care 44 au fost determinate ca aparținînd sexului masculin și 32 celui feminin; restul scheletelor nu au putut fi determinate din acest punct de vedere, ele situîndu-se între limitele de vîrstă 0—14 ani. Prelucrarea statistică s-a făcut atît la nivel individual, cît și la cel populațional, utilizîndu-se metodele clasice. Menționăm că statura s-a stabilit prin 3 metode (Manouvrier, Trotter-Gleser și Bach-Breitinger), calculîndu-se valoarea medie obținută prin aceste trei metode pentru fiecare subiect.

DATE PALEODEMOGRAFICE

Eșantionul de care dispunem se repartizează din punctul de vedere al sexului și al vîrstei conform tabelului nr. 1.

Generalizînd constatările care decurg din acest tabel rezultă că circa 77% din populație au aparținut unor subiecți care au depășit 20 de ani, atingînd vîrsta maximă de 65 de ani. Mortalitatea copiilor este relativ ridicată, dacă o comparăm cu celelalte populații neolitice, fără însă să atingă nivelul foarte ridicat întîlnit, de exemplu, în perioadele prefeudale și feudale.

Raportul dintre sexe este în favoarea bărbaților, care reprezintă 54,5%, femeile deținînd 45,5% din total. Vîrsta medie la deces pentru întreaga serie coincide cu speranța de viață la naștere, fiind în jur de 29 de ani. Vîrsta medie la deces atît a bărbaților, cît și a femeilor,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Repartiția după sex și vîrstă a scheletelor neolitice de la Odaia Vlădichii (Valea Orbului)

Vîrstă și sex	Bărbați		Femei		Indeterminabili		Total	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Infans I (0 — 7 ani)	—	—	—	—	21	20,59	21	20,59
Infans II (7 — 14 ani)	1	0,98	2	1,96	4	3,92	7	6,86
Juvenis (14 — 20 ani)	—	—	4	3,92	1	0,98	5	4,90
Adultus (20 — 30 ani)	6	5,88	8	7,84	—	—	14	13,72
Maturus (30 — 60 ani)	35	34,31	18	17,65	—	—	53	51,96
Senilis (60 — x ani)	2	1,96	—	—	—	—	2	1,96
Indeterminabil	—	—	—	—	—	—	—	—
Total	44	43,14	32	31,37	26	25,49	102	99,99

care au depășit vîrsta de 20 de ani, este de 39 de ani, speranța de viață fiind de circa 15 ani. Menționăm însă, că în final la bărbați găsim în mod izolat subiecți care au depășit vîrsta de 60 de ani (circa 2%), în timp ce la femei limita maximă de vîrstă atinsă la deces este de 60 de ani.

PRINCIPALELE CARACTERE ANTROPOMETRICE

Calota craniană este predominant foarte lungă la ambele sexe și predominant îngustă la bărbați și mijlocie sau largă la femei, fără să lipsească însă la bărbați calotele largi și foarte largi, iar la femei calotele înguste și foarte înguste. Craniul apare astfel de tip dolicocran la ambele sexe, indicele cranian mediu fiind ușor mai scăzut la bărbați față de femei. Ca frecvență predomină formele dolicocrane la ambele sexe, formele brahicrane fiind rar întîlnite (11 și respectiv 9%).

Înălțimea porio-bregmatică la bărbați este în medie de tip mijlocie, dar la limita superioară a categoriei, în timp ce la femei aceasta este de tip înalt. Indicele porio-bragmatic longitudinal este însă metriocran datorită lungimii mari a calotei, iar cel transversal de tip hipsicran, iarăși la ambele sexe.

Fruntea oferă un diametru minim în medie de tip mijlociu la bărbați și larg la femei, dar comparativ cu lărgimea calotei, el este de tip eurimetop la ambele sexe. Occipitalul este mijlociu de larg și predomină net formele bombate.

Etajul superior al feței este, în medie, mijlociu de înalt și mijlociu de larg, ceea ce dă un indice de tip mezen cu o variabilitate destul de amplă cu predominanță la bărbați în categoriile leptenă și mezenă, iar la femei în categoriile mezenă și eurienă. Orbitele prezintă medii de tip mezoconc la ambele sexe dar în timp ce la bărbați media indicelui orbitar este la limita inferioară a acestei categorii, la femei el se situează la limita superioară, fenomenul se reflectă și în repartiția pe categorii, la primii predominînd net formele cameconci, iar la cei de-al doilea, cele mezoconci. Indicele nazal oferă medii apropiate la cele două sexe, situîndu-se la

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Valorile medii ale caracterelor cefalo-faciale la populații din cultura Boian

Dimensiuni și indici	Bărbați				Femei							
	V. Orbului		Cernica		Popești		V. Orbului		Cernica		Popești	
	N	M	N	M	N	M	N	M	N	M	N	M
1. G-op	36	190,8	76	189,91	3	198,0	20	185,3	66	181,1	5	189,0
8. Eu-au	35	140,4	77	141,0	3	132,3	21	137,4	65	137,9	5	139,6
9. Ft-ft	34	97,7	70	98,5	3	97,0	18	96,9	60	95,2	4	96,5
10. Co-co	35	118,4	72	120,7	3	105,6	20	117,5	60	116,4	4	112,5
20. Pb-pb	34	116,9	72	117,8	3	114,0	20	116,0	65	113,7	3	119,0
47. N-ga	18	120,1	10	113,3	1	120,0	7	109,0	30	114,1	2	116,5
45. Zy-zy	22	131,3	46	129,1	1	121,0	7	123,3	32	123,0	2	119,5
48. N-pr	22	70,5	51	68,8	1	72,0	7	65,1	33	67,5	2	69,5
51. Mf-ek	23	42,8	51	41,1	1	40,0	8	39,9	36	39,7	2	41,0
52. Înălț. orbitei	23	32,4	51	32,5	1	32,0	8	33,2	36	32,2	2	33,0
54. Al-al	21	26,3	51	25,7	1	25,0	7	25,0	32	25,2	2	24,5
55. N-ns	21	51,8	52	51,3	1	54,0	7	48,0	35	49,3	2	52,0
8/1 Ind. cranian	35	73,5	76	74,3	3	67,1	19	74,0	65	76,0	5	74,0
20/1 Ind. por. br. lg.	34	61,4	71	62,1	3	57,7	17	62,4	65	62,5	3	64,3
20/8 Ind. por. br. tr.	33	82,6	71	83,6	3	86,3	19	84,1	64	82,4	4	85,2
9/10 Ind. fr. trans.	34	81,9	68	81,8	3	83,9	18	83,4	56	81,8	4	85,7
9/8 Ind. fr. pariet.	33	69,6	69	71,0	3	73,4	18	70,8	58	68,9	4	68,9
47/45 Ind. fac. tot.	18	90,5	10	88,6	1	99,0	7	89,1	10	91,9	2	98,4
48/45 Ind. fac. super.	22	53,9	44	55,2	1	59,5	7	52,8	31	55,2	2	58,9
52/51 Ind. orbitar	23	76,4	52	79,4	1	80,0	8	82,9	35	80,5	2	80,5
54/55 Ind. nazal	21	50,7	51	50,1	1	46,2	7	51,7	31	51,0	2	46,0
45/8 Ind. jugo-pariet.	22	93,5	46	91,6	1	90,9	7	88,9	32	89,3	2	86,8
Statura medie	28	167,8	67	165	4	167,3	12	155,6	58	154	6	151,2
Statura Manouvrier	28	164,4	67	162	4	164,5	12	152,4	58	151	6	146,5

limita dintre categoriile mezorină și cea camerină, la bărbați domină formele mai înguste decît la femei, categoriile mezorină și leptorină sumînd la primii circa 50%, în timp ce la femei numai 37%.

Statura este în medie mijlocie atît la bărbați (167,8 cm), cît și la femei (155,0 cm), dar la primii valoarea medie (calculată prin cele trei metode) se situează la limita dintre categoria mijlocie și cea supramijlocie, în timp ce la femei ea corespunde cu limita inferioară a acestei categorii. Variabilitatea individuală a staturii este amplă, mergînd de la categoria mare pînă la cea mică la ambele sexe.

STRUCTURA TIPOLOGICĂ

Analiza individuală a datelor antropometrice cu cele de ordin morfologic ne permite să conchidem că populația de la Valea Orbului era predominant de tip mediteranoid, dar și cu o bună reprezentare a tipului protoeuropoid destul de gracilizat și ușor brahicefalizat. Ținem însă să subliniem că tipul mediteranid prezintă mai multe variante, cele paleomediteranoide fiind frecvente. Într-adevăr, în numeroase cazuri întîlnim subiecți cu orbite cameconci, față eurienă și uneori nas camerin, asociate curent la același subiect cu caractere tipic mediteranoide : neurocraniul dolicocran

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Repartiția pe categorii a unor indici cefalo-faciali la populațiile neolitice din cultura Boian

Dimensiuni și indici	Categoria	Bărbați								Femei							
		V. Orbului		Cernica		Popești		Vărăști		V. Orbului		Cernica		Popești		Vărăști	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
8/1 Ind. cranian	ultradolic.	1	2,9	1	1,3	1	33,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	hiperdolic.	7	20,0	11	14,8	1	33,3	1	66,6	3	14,3	5	7,7	1	20,0	—	—
	dolicocran	15	42,9	31	40,8	1	33,3	2	33,3	9	42,9	22	33,8	1	20,0	3	60,0
	nezocran	8	22,9	28	36,8	—	—	—	—	5	23,8	24	36,9	3	60,0	1	20,0
	brahicran	4	11,4	4	5,3	—	—	—	—	2	9,5	12	18,5	—	—	1	20,0
	hiperbrah.	—	—	1	1,3	—	—	—	—	—	—	2	3,1	—	—	—	—
	ultrabrah.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
48/45 Ind. facial-super.	hipereurien	2	9,1	—	—	—	—	—	—	1	14,3	—	—	—	—	—	—
	eurien	5	23,7	2	4,6	—	—	—	—	1	14,3	1	3,2	—	—	—	100,0
	mezen	6	27,2	20	45,5	—	—	—	—	4	57,2	14	48,4	—	—	—	—
	lepten	9	40,9	19	43,2	1	100,0	—	—	—	—	9	29,0	1	50,0	—	—
	hiperlepten	—	—	3	6,8	—	—	—	—	1	14,3	6	19,4	1	50,0	—	—
52/51 Ind. orbitar	comeconei	12	52,2	19	36,5	—	—	—	100,0	—	—	6	17,1	—	—	—	—
	mezoconci	8	34,8	20	38,5	1	100,0	—	—	6	75,0	24	68,6	2	100,0	1	100,0
	hipercone	3	13,0	13	25,0	—	—	—	—	2	25,0	5	14,3	—	—	—	—
54/55 Ind. nazal	latorin	6	28,6	16	31,4	1	100,0	—	—	2	28,6	6	17,1	1	50,0	—	—
	mezolin	5	23,8	21	41,2	—	—	—	—	1	14,3	9	25,7	1	50,0	—	—
	camerin	8	38,1	8	15,7	—	—	—	—	3	42,9	15	48,4	—	—	—	100,0
	hipercamerin	2	9,5	6	11,8	—	—	—	—	1	14,3	1	2,9	—	—	—	—
Statura medie	f. mică	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1,72	—	—	—	—
	mică	2	7,1	16	23,88	1	25,0	—	—	2	16,7	14	24,13	1	16,7	—	—
	submijlocie	5	17,9	13	19,40	—	—	—	—	3	25,0	15	25,86	4	66,7	—	—
	mijlocie	7	25,0	21	31,34	—	—	—	—	2	16,7	16	27,6	1	16,7	—	—
	supramij.	7	25,0	9	13,43	2	50,0	—	—	3	25,0	7	12,1	—	—	—	—
	mare	7	25,0	8	11,94	1	25,0	—	—	2	16,7	5	8,6	—	—	—	—
	f. mare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

cu relieful moderat, înălțime mică sau mijlocie, occipital bombat, nas îngust și mandibulă îngustă, joasă și gracilă. De altfel, aceleași caractere arhaice le întîlnim și la subiecți de statură înaltă sau supramijlocie ce au aparținut tipului nordoid, alături de caractere tipice ale acestuia, cum sînt calote mezo-dolicocrane, cu înălțimea mijlocie sau mare, cu fețe leptene, nas leptorin și orbite mezo sau hipsiconci, mandibule robuste cu ram orizontal înalt.

Remarcăm, în final, că fenomenul de brahicefalizare se exprimă în cadrul populației culturii Boian, studiate de noi, destul de modest î tr-o frecvență de circa 6%.

DATE COMPARATIVE ȘI CONCLUZII

Cunoștințele noastre asupra populației din cultura Boian se bazează, în principal, pe materialele paleoantropologice provenite din marea necropolă de la Cernica (302 schelete), (9) considerate ca aparținînd fazelor Bolintineanu și Giulești (2, 3). Obiective funerare de mai mică întindere aduc informații referitoare la structura antropologică a populației din faza Vidra și de tranziție a culturii Boian, așa cum este studiul publicat de Nicolaescu-Plopșor și I. Popovici (11) bazat pe 5 schelete descoperite la Andelina și 5 schelete de la Radoveanu.

În ceea ce privește materialul paleoantropologic provenit din 14 morminte descoperite la Vărăști, nu beneficiem decît de informații cu totul generale, cuprinse în rezumatul unei lucrări publicate în „Actele Congresului VI de Protoistorie și Istorie" de la Roma (11), care nu cuprinde date concrete antropometrice, un singur craniu dintre acestea făcînd obiectul unui studiu detaliat publicat de aceiași autori, în 1959 (4).

La toate acestea se mai adaugă și materialele paleoantropologice provenite din necropola de la Popești — Vasilați, publicate în cadrul unui studiu de sinteză asupra populațiilor din neolitic (10). Acesta din urmă, ca și seria de schelete de la Odaia Vlădichii — Valea Orbului au fost încadrate de autorii săpăturilor în complexul cultural Boian fără a putea fi precizate faza căreia au aparținut, din lipsa de inventar suficient.

Privind comparativ mai întîi seria studiată în această lucrare cu cea de la Cernica se poate conchide că deși, în ansamblu, cele două populații prezintă multe similitudini există totuși, unele particularități distinctive care ridică problema, dacă aceste două colectivități au aparținut aceleiași populații, fapt care ne-a determinat să recurgem mai întîi la testarea omogenității pentru principalii indici prin metoda hi pătrat (χ^2).

Într-adevăr, dacă ambele populații prezintă același fond predominant mediteranoid și frecvente forme protoeuropoide, populația de la Valea Orbului conservă mai multe caractere arhaice, grefate atît pe reprezentanții tipului mediteranoid, cît și pe cei ai celui nordic. Este sugestivă, în acest sens, frecvența mai ridicată la Valea Orbului comparativ cu Cernica de fețe joase, de orbite cameconci la seria masculină și de staturi mai înalte (mari și supramijlocii) și respectiv mai scăzută de staturi mici și mijlocii.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Diferențele din acest punct de vedere sînt semnificative între cele două comunități, testate prin hi pătrat (χ^2), conform tabelului nr. 4.

Deosebirile sînt prezente și pentru unele dimensiuni care intră în componența acestor indici. Recurgînd la evaluarea diferențelor dintre cele două comunități pentru mediile a 14 caractere (g-op, eu-eu, po-b, ind. cefalic, înălțimea superioară a feței, lărgimea feței, ind. facial-superior, înălțimea orbitei, lărgimea orbitei, ind. orbitar, n-as, al-al, ind. nazal, statura), prin metoda distanței Penrose, coeficientul distanței „mărime" (C_q^2) este de 3,72, iar cel de „formă" de 9,47, ceea ce face ca „C.R.L. echivalent" sau C_H^2 să fie de 13,19.

Tabelul nr. 4

Semnificația statistică prin/pentru deosebirile dintre seriile de schelete de la Valea Orbului și Cernica, în repartiția pe categorii a unor indici cefalo-faciali și staturală

Indici și dimensiuni	Găsit	p = 0,05	Grad de libertate
Ind. cranian	9,35	9,40	4
Ind. fac.-super.	14,20	7,81	3
Ind. orbitar	7,94	5,99	2
Statura	11,94	9,40	4

Toate aceste constatări ne îndreptățesc să considerăm că tribul de la Valea Orbului, deși are și el o bogată componentă mediteranoidă, conservă însă în mod mai pronunțat caractere arhaice care atestă reminescențe ale tipului protoeuropoid răspîndit în paleolitic și epipaleolitic pe teritoriul nostru.

La Cernica, pe fundalul unui polimorfism relativ accentuat aportul elementelor sudice apare mai pregnant decît la Valea Orbului, tipul mediteranoid clasic fiind mai bine reprezentat. Cauzele acestor diferențe zonale ale comunităților culturii Boian pot fi multiple. Avînd în vedere că nu beneficiem de date arheologice concludente pentru stabilirea fazei din care datează tribul de la Valea Orbului se poate presupune că acesta este ceva mai tîrziu decît cel de la Cernica care datează din prima și cea mai lungă fază a culturii Boian — faza Bolintineanu. Este posibil astfel ca la Cernica influența elementelor sudice, care au ponderea în procesul de gracilizare să se resimtă mai puternic, nefiind încă asimilate în totalitate de populația locală.

Într-adevăr, deși nu este cunoscută sub aspect antropologic, populația culturii Dudești care o precede și care a furnizat fondul principal al culturii Boian, este probabil ca aceasta să se fi caracterizat printr-o frecventă reprezentare a tipului mediteranoid, dacă ne gîndim că la formarea acestuia au contribuit comunități din estul Peninsulei Balcanice (E. Comșa), oferindu-se chiar existența unor legături între acestea cu elemente culturale din N—V Asiei Mici (materialul de la Demirci Hüyük).

Se impune, de altfel, să amintim că între populația de la Valea Orbului și cea de la Cernica sînt și diferențe de rit de înmormîntare, la

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

prima scheletele avînd o poziţie chircită, în timp ce la cea de-a doua, întinsă pe spate, în mod similar cu situaţia întîlnită în arealul culturii Hamangia din Dobrogea.

Din nefericire nu cunoaştem suficient încă populaţiile din fazele mai tîrzii ale culturii Boian, seria descoperită la Vărăşti nefiind studiată (cu excepţia unui craniu), iar cele de la Andolina şi Radovanu aparţinînd fazei Vidra rezumîndu-se la cîteva schelete (dintre care numai unul cu faţă), fapt care nu permite o comparare a acestora pe baze statistice. Subliniem, de asemenea, că lipseşte posibilitatea de a compara populaţia culturii Boian cu populaţiile din culturile Karanovo, din Bulgaria (fazele III—IV), considerată contemporană cu cultura Boian din care nu sînt studiate decît 4 schelete de către P. Boev (1).

Aceasta nu exclude însă posibilitatea ca populaţia de la Valea Orbului să fi fost contemporană cu cea de la Cernica, diferenţele fiind determinate de aporturi diferite ale comunităţilor care au „roit" din ţinuturi sudice şi care au contribuit la formarea culturii Dudeşti din care s-a dezvoltat cultura Boian. Nu trebuie desigur să uităm că variantele zonale sînt posibile şi ca rezultat al izolării demografice, gradele de endogamie variind de la o zonă la alta şi de la un trib la altul, fie ca rezultat al obiceiurilor matrimoniale, fie ca rezultat al volumelor demografice reduse.

Nouvelles contributions à la connaissance des populations appartenant à la culture Boian

Résumé

De l'étude paléoanthropologique de la série provenant de la nécropole de Valea Orbului se détachent quelques conclusions : la communauté de Valea Orbului présente le même fond prédominant méditerranoïde que les autres populations de la culture Boian étudiées jusqu'à présent. En même temps il faut souligner que cette population offre quelques particularités distinctes (beaucoup de réminiscences proto-europoïdes) dont les causes sont discutées par les auteurs en rélation avec les données archéologiques.

BIBLIOGRAFIE

1. BOEV P., *Die Rassentypen der Balkanhalbinsel und der Ostägäischen Inselwelt und deren Bedeutung für die Herkunft ihrer Bevölkerung.* Bulgar. Akad.der Wissenschaften, Sofia, 1972.
2. COMŞA E., *Istoria comunităţilor culturii Boian,* Edit. Academiei, Bucureşti, 1974.
3. COMŞA E., *Neoliticul pe teritoriul României — considerații,* Edit. Academiei, Bucureşti, 1987.
4. HAAS N., MAXIMILIAN C., NICOLAESCU-PLOPŞOR D., *Studiul antropologic asupra scheletului neolitic de la Boian,* Mat. cerc. antropol., 1959, V, 131.
5. NECRASOV O., *Evolution de la structure anthropologique de la population de la Roumaine, depuis le Paléolithique jusqu'à nos jours,* Ann. roum. d'Anthrop., 1973, **10**, 3—19.
6. NECRASOV O., CRISTESCU M., *Sur les méditerranoides du Néolithique et de l'Enéolithique Roumain,* Acta Fac. R.N. Univ. Comen., Anthrop., 1961, V, 3—6, 201—212.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

7. NECRASOV O., CRISTESCU M., *Contribution à l'étude anthropologique des squelettes de la culture Boian.*, An. St. Univ. Iaşi, 1963, **IX**, 1.
8. NECRASOV O., CRISTESCU M., *Contribution à l'étude anthropologique des squelettes de la culture Boian (nécropole de Cernica) en comparaison avec d'autres séries néolithiques de la R. P. Roumaine*, Atti. du VI Congr. Sc. Preist. Protoist., 1966, 295—298.
9. NECRASOV O., CRISTESCU M., BOTEZATU D., MIU G., *Sur les caractèristiques anthropologiques de la population Néolithique de Cernica, appartenant à la culture Boian*, Ann. roum. d'Anthrop., 1983, **20**, 3—15.
10. NECRASOV O., CRISTESCU M., BOTEZATU D., MIU G., *Cercetări paleoantropologice la populaţiile de pe teritoriul României*, Arheol. Moldovei, 1990, **13**, 173—223.
11. NICOLAESCU-PLOPŞOR D., POPOVICI I., *Les populations néolithiques du Bas-Danube. Les tribus des civilisations de Boian et de Gumelniţa*, Ann. roum. d'Anthrop., 1967, **4**, 3—16.

Centrul de Cercetări Antropologice Bucureşti
Secţia Iaşi

Primit în redacţie la 1 aprilie 1992

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONSIDERAȚII ASUPRA POPULAȚIEI NEOLITICE DE LA CHIRNOGI — SUVIȚA IORGULESCU

CEZARINA BĂLTEANU și P. CANTEMIR

Necropola de la Chirnogi este complexă, cu un fond majoritar de morminte neolitice, precum și cu altele aparținînd unor perioade diferite. În lucrarea de față vor fi analizate din punct de vedere antropologic scheletele provenite din mormintele situate în Suvița Iorgulescu, atestate arheologic ca neolitice și asupra cărora noi am realizat deja investiții paleodemografice într-o lucrare anterioară (1).

MATERIALUL DE STUDIU

Este reprezentat printr-un număr de 62 de schelete din care 36 de bărbați, 13 femei și 13 indeterminabili ca sex și virstă, unele dintre ele avînd o stare de conservare mai puțin mulțumitoare. În privința virstei scheletelor studiate au fost apreciate un număr de 4 la etapa infans I și II (0—14 ani), 6 la etapa juvenis (14—20 ani), 11 la adultus (20—30 ani), 37 la etapa maturus (30—60 ani), la etapa senilis (60—x ani) neîncadrîndu-se nici unul din scheletele analizate.

REZULTATELE OBȚINUTE

A. PRINCIPALELE CARACTERISTICI ALE MATERIALULUI CRANIOLOGIC

Diametrul antero-posterior (gl-op) este mai mare la bărbați decît la femei (caracter dimorfic), ambele sexe înscriindu-se în categoria craniu lung printr-o valoare medie de 193,45 în primul caz și 181,73 în al doilea (tabelul nr. 1).

Tabelul nr. 1

Medii ale principalelor caractere și indici antropometrici la populația neolitică de la Suvița Iorgulescu

No Martin	Caracterul	Bărbați		Femei	
		N	M	N	M
1	Gl-op	9	193,45	7	181,73
8	Eu-eu	9	138,34	7	138,88
9	Ft-ft	6	95,28	5	92,05
8/1	Ind. cef.	9	70,16	7	76,16
20/1	I. porio-breg. lg.	1	65,0	3	61,66
20/8	,, ,, ,, tr.	1	95,0	3	84,33
9/8	Fronto-pariet.	6	68,65	5	68,0
	Talie	11	165,45	8	152,70
	I. pilastric	8	107,0	5	106,45
	I. platimeric	10	79,85	9	79,45
	I. platicnemic	9	64,89	5	70,20

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Repartiția individuală pe categorii a acestei dimensiuni evidențiază o mai mare variabilitate la bărbați (unde întîlnim reprezentanți la aproape toate categoriile) decît la femei (la care este o concentrare mare la categoriile de cranii lungi).

Prin diametrul transversal (au-au), bărbații oferă o medie (138,34) prin care se înscriu în categoria de cranii strîmte, iar femeile (138,88) în mijlociu de strîmte.

În distribuție individuală pe categorii la ambele sexe întîlnim o situație inversă decît cea descrisă la lungimea craniului. Astfel, bărbații, în marea lor majoritate, se înscriu în categoriile de cranii strîmte, pe cînd femeile oferă o variabilitate mai amplă, mergînd de la cranii cu diametrul foarte mic (strîmte) pînă la diametrul mare și foarte mare (largi).

Fenomenul de lărgire a diametrului transversal al craniului este cunoscut și la alte triburi neolitice (3) în cadrul fenomenului de brahicefalizare și, tot ca în cazul populației gumelnițene studiate de noi. manifestat mai ales la femei.

Indicele cefalic (deosebit de important pentru caracterizarea unei populații) este în medie la bărbați (70,16) accentuat dolicocran, iar la femei (76,16) accentuat mezocran. Repartiția individuală pe scări de indice arată la bărbați o variabilitate mică și plasarea majorității indivizilor în categoriile dolicocraniei, iar la femei o variabilitate amplă, cuprinsă între dolicocranie și brahicefalie, dar cu o pondere mai mare în categoria de mezocranie (tabelul nr. 2).

Lărgimea frunții(ft-ft) atît prin valoarea medie a acestui caracter, cît și prin distribuția pe categorii de mărime a acesteia urmează la ambele sexe caracterul de lărgime a craniului. Astfel, bărbații au o frunte relativ strîmtă și cu o variabilitate individuală redusă, pe cînd la femei media le plasează în categoria de frunte mijlociu de îngustă, variabilitatea individuală fiind, ca și în cazul lărgimii craniului, amplă.

Înălțimea porio-bregmatică atît la bărbați, cît și la femei se situează la limita superioară a craniilor mijlociu de înalte. Repartiția pe categorii a subiecților arată o concentrare în categoria ortocrană la ambele sexe.

Forma neurocraniului în norma verticală este predominant ovoidă, mai rar apărînd forma sfenoidă. Norma occipitală cea mai frecventă este cea de „casă", formele de „cort" sau „bombă" fiind mai rare.

Relieful neurocraniului este, în general, moderat dezvoltat chiar și la bărbați. Relieful mastoidian însă (pus în legătură și cu musculatura gîtului) este bine reprezentat.

Gradul de conservare a materialului osos al fețelor ne-a permis restaurarea integrală a unui număr redus, dar prezența unor fragmente importante ale acestora ne-a ajutat mult în stabilirea diagnozei tipologice a acestei populații.

Fața este, în general, înaltă și îngustă (de tip lepten) cu orbite mijlocii ca înălțime, cu nasul de înălțime mijlocie și predominant îngust (de tip camerin). În majoritatea cazurilor, fruntea ovală și îngustă foarte rar cu relief slab și mai ales la bărbați, dar cel mai ades lipsită de relief.

Mandibula este de robusticitate mijlocie sau gracilă chiar la bărbați și predominant gracilă la femei, cu apofiza mentonieră destul de frecvent slab dezvoltată (în formă de piramidă sau buton).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Repartiția pe categorii a principalilor indici cefalici la populația neolitică de la Suvița Iorgulescu

Dimensiunea și Caracterul	Bărbați			Femei		
		Nr.	%		Nr.	%
			Gl-op			
F. scurt	x —171	—	—	153—163	—	—
Scurt	172—181	2	22,22	164—169	—	—
Mijl.	182—189	—	—	170—175	1	14,28
Lung	190—199	1	11,11	176—181	1	14,28
F. lung	200—x	6	66,66	182—192	5	71,42
			Eu-eu			
F. strimt	x —138	4	44,44	120—128	1	14,28
Strimt	139—149	5	55,55	129—133	3	42,85
Mijl.	150—158	—	—	134—139	—	—
Larg	159—167	—	—	140—144	2	28,57
F. larg	168—x	—	—	145—153	1	14,28
			Ft-ft			
F. strimt	x — 91	2	33,33	79—86	1	20,00
Strimt	92— 96	1	16,66	87—90	2	40,00
Mijl.	97—101	3	50,00	91—95	1	20,00
Larg	102—106	—	—	96—99	—	—
F. larg	107— x	—	—	100—107	1	20,00
			Ind. cefalic 8/1			
Hiperdolico.	x —69,9	3	42,85	x —69,9	1	14,25
Dolico.	70—74,9	3	42,85	70—74,9	2	28,57
Mezo.	75—79,9	1	14,25	75—79,9	3	42,85
Brahi.	80—84,9	—	—	80—84,9	—	—
Hiperbrahi.	85— x	—	—	85— x	1	14,25
			Ind. fronto-parietal 9/8			
Stenemetop	x —65,9	1	20,00	x —65,9	2	40,00
Metriomatop	66—68,9	2	40,00	66—68,9	1	20,00
Eurimetop	69,0— x	2	40,00	69,0—x	2	40,00

B. CARACTERISTICI ALE MATERIALULUI OSOS POSTCEFALIC

Statura, evaluată pe baza mediilor individuale obținute în urma calculării prin cele trei metode clasice (Manouvrier, Trotter—Gleser și Bach—Breitinger), este, în medie, la bărbați de 165,5 cm (și se încadrează la limita inferioară a categoriei supramijlocie), iar la femei este de 152,7 cm și se încadrează la limita superioară a categoriei submijlocie. Practic, în medie, statura ambelor sexe este mijlocie.

Repartiția individuală a subiecților evidențiază la bărbați unele reprezentanțe și în categoriile de staturi mai mari, pe cînd la femei acestea sînt dominant în categoriile mici de statură (tabelul nr. 3).

Scheletul postcranian are un grad de gracilitate medie (exceptînd 3 cazuri de macroschelie la seria de bărbați). Femurele au un indice de pilastrie de 107,0 la bărbați și 106,45 la femei. Forma lor în populație

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Repartiţia pe categorii a taliei şi a unor indici scheletali la populaţia neolitică de la Suviţa Iorgulescu

Categoria	Bărbaţi			Femei		
		N	%		N	%
			Talia			
Mică	x – 159,9	1	9,09	x – 149,9	3	37,5
Submijl.	160 – 162,9	3	27,27	150 – 152,9	1	12,5
Mijl.	163 – 164,9	1	9,09	153 – 154,9	2	25,00
Supramijl.	165 – 169,9	4	36,36	155 – 169,9	2	25,00
Mare	170 – x	2	18,18	160 – x	–	–
			Ind. de platimerie (19/9)			
Hiperplat.	x – 74,9	3	30,0	x – 74,9	2	22,2
Platimer	75 – 84,9	4	40,0	75 – 84,9	6	66,6
Eurimer	85 – 99,9	3	30,0	85 – 99,9	1	11,1
Stenomer	100 – x	–	–	100 – x	–	–
			Ind. de platicnemie (9/8)			
Hiperplatic.	x – 54,9	–	–	x – 54,9	–	–
Platicnem	55 – 62,9	4	44,4	55 – 62,9	–	–
Mezocnem	63 – 69,9	5	55,5	63 – 69,9	2	40,0
Euricnem	70 – x	–	–	70 – x	3	60,0

este atît la bărbaţi cît şi la femei predominant platimeră sau hiperplatimeră.

Relieful subtrohanterian este totdeauna prezent prin această subtrohanteriană şi uneori prin foseta subtrohanteriană.

Tibiile sînt de tip platicnem la ambele sexe, dar mai accentuate la bărbaţi. De asemenea se remarcă şi „faţeta orientală" la aproape toate cazurile studiate.

Formele aplatizate ale femurelor şi tibiilor, precum şi relieful subtrohanterien al femurelor sînt modificări anatomice survenite în urma activităţii musculare susţinute (mersul pe jos), iar „faţeta orientală" în special datorită odihnei pe pămînt în poziţia „cîncită".

De un deosebit interes sînt şi unele impresiuni musculare la nivelul membrului superior care indică o musculatură bine dezvoltată atît la femei cît şi la bărbaţi, care în mod sigur prestau munci de efort fizic mare.

Studiul tipologic

Dacă corelăm la bărbaţi frecvenţele mai mari de dolicocranie cu acelea de staturi mai înalte putem spune că populaţia masculină nu este uniformă din punct de vedere antropologic. Se remarcă în mod predominant o variantă protomediteranoidă cu o nuanţă de gracilizare mai deosebită, dar şi prezenţa unor subiecţi cu multe trăsturi protoeuropoide care se împletesc cu elemente de macroskelie.

La femei, deşi există o variabilitate individuală mai mare decît la bărbaţi din punctul de vedere al indicelui cefalic, remarcăm ,totuşi, o mai mare uniformitate în privinţa tipologiei antropologice decît la bărbaţi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Ele aparțin în mod predominant tipului protomediteranoid și chiar mediteranoid la care se manifestă fenomenul de brahicefalizare, remarcat și la alte populații neolitice.

Datele antropologice comparative cu alte serii neolitice cum ar fi cele din cele de la Cernica (cultura Boian) și de la Dridu (cultura Gumalnița) sînt redate în tabelul nr. 4.

Tabel comparativ nr. 4

Parametrii statistici calculați pentru unele dimensiuni și indici la seria de la Cernica (cult. Boian) și Dridu (cult. Gumelnița) — O. Necrasov și colab.

Dimensiuni și indici	Cernica (Boian)		Dridu (Gumelnița)	
	Bărbați	Femei	Bărbați	Femei
Gl-op	189,91	181,08	190,0	171,45
Eu-eu	141,01	137,87	133,25	134,50
Ft-ft	98,53	95,23	97,50	94,00
Ind. cefalic	74,26	76,01	70,29	77,32
Talia	165,0	154,0	165,6	152,0

Analiza comparativă a acestor date evidențiază diferențieri precum și asemănări ale acestor populații neolitice din sudul țării.

Populația de la Cernica este mai veche (cultura Boian) decît populația studiată de noi, se aseamănă cu aceasta prin numeroase caractere tipologice protomediteranide și mediteranide, dar diferă de aceasta din punctul de vedere al tipologiei prin prezența unor caractere protoeuropoide.

Populația neolitică studiată de noi se aseamănă mai mult cu populația neolitică de la Dridu (tot cultura Gumelnița) atît prin unii indici cranieni, cît și prin statură.

CONCLUZII

Asemănările în structura antropologică semnalate în populația neolitică de la Chirnogi cu cele din alte populații (Cernica și Dridu), alături de unele deosebiri, care nu sînt însă esențiale, atestă prezența unui fond antropologic comun. Elementele mediteranide predominante la aceste populații le leagă de lumea mediteraniană și formează fondul principal al populației din regiunea carpato-dunăreană.

Consideration on the neolithic population to Chirnogi — Suvița Iorgulescu

Abstract

The neolithic population to Chirnogi — Suvița Iorgulescu belong to the Gumelnița culture and is comparable from the anthropological point of view with the other neolithical population.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Various anthropological Mediterranean characters are distinguished which tie the neolithical population studied by us to the Carpathian-Danubian population existing in historical times in the country territory. They are in agreement with the data suppliedby the archaeologists.

BIBLIOGRAFIE

1. BĂLTEANU CEZARINA și CANTEMIR P., *Contribuții la cunoașterea unor aspecte paleodemografice la populația neolitică de la Chirnogi — Suvița Iorgulescu*, 1991, **28**, 3—7.
2. COMȘA EUGEN, *Neoliticul pe teritoriul României*, Edit. Academiei, București, 1987.
3. NECRASOV OLGA, CRISTESCU MARIA, *Contribution à l'étude anthropologique des squelettes de la culture de Boian (necropole de Cernica) en comparaison avec d'autres séries néolithiques de la R.P.R.*, del VI Congr. Intern. delle Sci. Preist. et Protoist., Roma, 1966, **3**, 295—298.
4. NECRASOV OLGA, OLGA, CRISTESCU MARIA, BOTEZATU B., GEORGETA MIU, *Cercetări paleoantropologice privitoare la populațiile de pe teritoriul României*, Arheologia Moldovei, 1990, **XIII**, 173—223.

Centrul de Cercetări Antropologice București
Secția Iași

Primit în redacție la 1 aprilie 1992

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CARACTERISTICILE ANTROPOLOGICE ALE SCHELETELOR DESCOPERITE LA BRĂEȘTI (JUD. BOTOȘANI) APARȚINÎND CULTURII NOUA

GEORGETA MIU

Populaţiile culturii Noua, care s-a dezvoltat pe teritoriul ţării noastre la sfîrșitul epocii bronzului și începutul vîrstei fierului, sînt cunoscute pe plan antropologic prin materialele osteologice descoperite în special în Moldova, fie în necropole cum sînt cele de la Truşești (studiate de O. Necrasov și M. Cristescu) și de la Cioinagi-Bălinteşti, Doina, Probota (M. Cristescu și colab.), fie prin descoperiri izolate, așa cum sînt cele de la Leţcani și Ciritei (studiate de M. Cristescu). De asemenea, cultura Noua a fost identificată atît în estul Munteniei, cît și în zona Transilvaniei, dar materialele antropologice sînt reduse doar la mica serie de la Cluj-Napoca (studiate de I. Gh. Russu și colab.) și cîteva schelete izolate descoperite la Alba Iulia.

Studiile efectuate asupra seriilor amintite au menirea de a contribui la clarificarea genezei culturii Noua și implicit a rolului jucat de purtătorii culturii Sărata-Monteoru și, totodată, de a pune în evidenţă variabilitatea structurii antropologice a triburilor care au trăit pe teritoriul României la sfîrșitul epocii bronzului.

Analiza materialului osteologic rezultat din necropola de la Brăești, care ne-a fost pus la dispoziţie de arheologul Livia Dascălu și care l-a datat ca aparţinînd culturii Noua I, va contribui la îmbogăţirea cunoștinţelor noastre asupra particularităţilor antropologice ale populaţiilor culturii Noua.

MATERIAL ŞI METODĂ

Materialul osteologic este reprezentat prin 14 schelete, mai mult sau mai puţin complete, dintre care 13 de inhumaţi și 1 de incineraţie. Din nefericire, majoritatea dintre ele prezintă o stare defectuoasă de conservare (fragmentare accentuată, părţi lipsă, erodare a solului sau apei) astfel încît, deși s-a depus o muncă migăloasă de restaurare, puţine schelete au putut fi reîntregite pentru o analiză a principalelor caracteristici bio-morfoscopice. Astfel, nu a fost posibilă decît restaurarea a 5 calote craniene, din care 4 aparţin unor subiecţi maturi și una unui copil între 10 și 11 ani.

Calcularea taliei și precizarea unor caracteristici de ordin morfo-funcţional ale oaselor lungi a fost posibilă doar la 5 subiecţi.

În aprecierea valorilor dimensionale s-a ţinut cont de dimorfismul sexual, folosindu-se scara dimorfică a lui Alexeev și Debetz (1964), iar la determinarea vîrstei și a sexului s-au luat în consideraţie concluziile și discuţiile de la reuniunile internaţionale de lucru de la Praga (1973) și Sarospak (1978).

St. cerc. antropol., 1992, t. 29, p. 17—23

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

PROFILUL DEMOGRAFIC

Problemele de ordin paleodemografic, dat fiind numărul redus de schelete, nu pot fi susținute statistic pentru că la această mică serie latura paleodemografică cuprinde doar unele aspecte legate de sex, vîrstă și durata medie de viață.

Repartiția pe sex și vîrstă a scheletelor rezultate din săpăturile de la Brăești este prezentată în tabelul nr. 1.

Tabelul nr. 1

Repartiția pe sex și vîrstă a scheletelor

Sex / Vîrsta	Masculin		Feminin		Indeterminabil		Total	
	N	%	N	%	N	%	N	%
infans I (0 — 7 ani)	—	—	—	—	4	28,57	4	28,57
infans II (7 — 14 ani)	—	—	—	—	3	21,42	3	21,42
juvenis (14 — 20 ani)	—	—	—	—	—	—	—	—
adultă (20 — 30 ani)	1	7,14	—	—	—	—	1	7,14
matură (30 — 60 ani)	6	42,85	—	—	—	—	6	42,85
senilă (60 — x ani)	—	—	—	—	—	—	—	—
indeterminabili	—	—	—	—	—	—	—	—
Total	7	50,0	—	—	7	50,00	14	99,99

Din lecturarea acestui tabel se constată, în primul rînd, o mortalitate infantilă ridicată, copiii morți între 0 și 14 ani reprezentînd jumătate din populație. Cealaltă jumătate este reprezentată în special de maturi, un singur subiect decedînd la o vîrstă adultă (între 25 și 30 de ani). Nici un subiect nu a depășit vîrsta de 60 de ani.

Această mare mortalitate infantilă și longevitatea scăzută sînt întîlnite și la alte populații din cultura Noua. Astfel, dacă analizăm comparativ seria studiată de noi cu alte serii aparținînd aceleiași culturi — Trușești (103 schelete), Doina (17 schelete), Cioinagi-Bălintești (29 schelete), putem conchide că mortalitatea infantilă depășește pe aceea din toate seriile amintite unde procentajul copiilor decedați întrunește 1/3 sau ceva mai mult din populație (tabelul nr. 2). De asemenea, seria de la Brăești prezintă un procent mai ridicat de indivizi decedați la vîrsta maturității (în special între 55 și 60 de ani) : circa 43% față de circa 38% la Trușești, circa 35% la Cioinagi sau față de circa 18% la Doina.

Tabelul nr. 2

Repartiția procentuală pe etape de vîrstă

Colecția	Copii 0 — 14 ani	Adolescenți 14 — 20 ani	Adulți 20 — 30 ani	Maturi 30 — 60 ani	Bătrîni 60 — x ani
Brăești	49,99	—	7,14	42,85	—
Trușești	36,89	11,65	23,30	37,86	7,76
Doina	29,41	16,64	29,41	17,64	—
Cioinagi — Bălintești	37,93	6,90	13,79	34,48	6,90

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

În ceea ce privește vîrsta medie la deces (0—x ani), aceasta este de 27,8 ani, valoare ce corespunde unei longevități foarte scăzute. Calculată numai pentru subiecții ce au depășit vîrsta de 20 de ani (în număr de 7) s-a obținut o cifră mai ridicată, de 49,2 ani. Menționăm că această cifră reprezintă, de fapt, durata medie de viață a bărbaților, avînd în vedere că toți subiecții de vîrstă matură și singurul subiect adult pentru care s-a calculat această medie sînt de sex masculin. În această serie nu am întîlnit nici un subiect de sex feminin, ci numai copii cu sexul indeterminabil și bărbați, majoritatea maturi.

Din punctul de vedere al duratei medii de viață, populația de la Brăești nu se diferențiază de celelalte serii, vîrsta medie la deces fiind practic egală cu cea întîlnită la Cioinagi (27 de ani) și ușor superioară celei găsite la Doina (25 de ani) sau Trușești (26 de ani).

PRINCIPALELE CARACTERISTICI ANTROPOLOGICE

Caracterul deteriorat al osemintelor și mai ales absența unor părți ale scheletelor nu ne-au permis să realizăm decît o analiză sumară a principalelor caracteristici biometrice sau morfoscopice. Cu tot efortul susținut de a restaura acest material osos nu a fost posibilă decît recuperarea a cinci calote craniene.

În ceea ce privește scheletul facial, acesta a putut fi reîntregit în bune condiții numai la un singur subiect (M 4), permițîndu-se astfel și determinarea lui din punct de vedere tipologic. De asemenea, la scheletul M 7 s-a încercat reconstituirea masivului facial, dar, datorită absenței unei porțiuni importante din acesta (înlocuită prin soluții de continuitate), precizarea principalilor parametri faciali impune rezerva cuvenită, într-un asemenea caz determinarea tipului antropologic fiind foarte probabilă.

În ceea ce privește neurocraniul acestei mici serii (tabelul nr. 3), indicele cefalic oferă, în toate cazurile, valori scăzute, repartiția pe categorii a acestuia indicînd prezența exclusivă a dolicocranilor. Astfel, din cele 4 calote, 3 oferă indici accentuat dolicocrani: de tip ultradolicocran (M 7) și hiperdolicocran (M 3 și M 4) și numai una este moderat dolicocrană (M 9). Chiar și în cazul singurului copil la care a fost posibilă restaurarea calotei, indicele cefalic este tot de tip hiperdolicocran (M 10 A).

În ceea ce privește înălțimea calotei, apreciată la nivel poriobregmatic, aceasta este destul de variabilă. Astfel, indicele porio-bregmatic longitudinal este de tip camecran (calotă joasă) în două cazuri (M 4 și M 7) și de tip hipsicran (calotă înaltă) în al treilea caz. Indicele porio-bragmatic transversal se încadrează fie în categoria metriocrană (lărgime mijlocie — M 4), fie în cea acrocrană (calotă largă — M 7 și M 9). Fruntea este în exclusivitate eurimetopă și ovală. Occipitalul este foarte bombat și de tip larg, într-un singur caz indicele occipito-parietal situîndu-se în categoria mijlocie.

Din punctul de vedere al caracterelor morfoscopice, seria de la Brăești se distinge prin prezența unor cranii prevăzute cu o frunte înclinată, cu relief glabelar și supraorbitar moderat (gr. 2 — 3), sau dezvoltat (gr. 3 — 4), cu apofize mastoide puternice (gr. 4 — 5) și cu protuberanță occipitală externă ștearsă (gr. 1 — 2). Norma verticală este predominant

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Valorile statistice ale serici de schelete masculine de la Brăcești comparativ cu alte serii descoperite pe teritoriul Moldovei — cultura Noua

Nr. Martin	Dimensiuni și indici	Valori individuale					Valori medii							
		M 3 25—30 ani	M 4 55	M 7 50—55	M 9 55—60	M 14 55—60	Brăcești		Trușești		Doina-Girov		Cioinagi-Bălinteşti	
1	G-op	188	204	203	196	200	198,20	15	193,80	6	195,61	5	186,40	
8	Eu-au	131	141?	120??	138	—	132,50	15	139,58	6	136,79	5	137,60	
9	Ft-ft	92	108	97	99	—	99,00	15	101,02	6	99,52	3	95,33	
10	Co-co	106	134	109	117	—	116,50	13	126,00	6	120,79	—	—	
12	Ast-sat	97?	116?	101?	115	—	107,25	13	113,06	5	112,45	—	—	
20	Po-b	—	115	117	126	—	119,43	14	114,73	6	118,29	5	116,20	
45	Zy-zy	—	142?	142?	—	—	142?	7	134,88	4	129,20	4	132,00	
47	N-gn	—	116	114	—	—	115	—	—	—	—	1	112	
48	N-pr	—	70	80	—	—	75,00	7	74,31	4	73,20	3	70,00	
51	Mf-ek	—	44	—	—	—	44,00	7	42,17	4	38,20	4	39,50	
52	Înălț. orbitei	—	32	—	—	—	32,00	7	34,00	4	33,20	4	32,25	
54	Al-a	—	24	—	—	—	24,00	7	26,17	4	25,20	4	23,75	
55	N-ns	—	50	—	—	—	50,00	7	51,88	4	54,95	4	50,50	
8/1	Indicele cefalic	69,68	69,11	59,11	70,40	—	67,07	14	71,78	6	69,79	5	73,84	
9/8	I. fronto-parietal	70,22	76,59	83,62	71,73	—	75,54	13	72,68	5	73,65	3	68,99	
9/10	I. frontal-transv.	86,79	80,59	88,99	84,61	—	85,24	11	82,81	6	82,29	—	—	
12/8	I. occipito-pariet.	74,04	82,26	87,06	83,33	—	81,67	14	82,07	5	81,20	—	—	
17/1	I. bazio-bregm. tr.	—	77,92	—	—	—	78,92	6	72,28	—	—	1	77,04	
17/8	I. bazio-bregm. tr.	—	112,76	—	—	—	114,18	6	99,95	—	—	1	106,06	
20/1	I. porio-bregm. long.	—	56,37	57,63	81,16	—	65,05	14	59,28	6	60,12	5	62,35	
20/8	I. porio-bregm. transv.	—	81,56	97,75	91,30	—	90,20	14	82,61	6	86,61	5	84,44	
47/45	I. facial total	—	81,69	80,28	—	—	80,98	—	—	—	—	1	83,58	
48/45	I. facial superior	—	49,29	56,33	—	—	52,81	7	54,95	3	57,79	3	53,63	
54/55	Indicele nazal	—	48,00	—	—	—	48,00	7	47,71	4	44,95	4	46,99	
52/51	Indicele orbitar	—	72,72	—	—	—	72,72	7	81,47	4	87,20	4	81,64	
	Talia	165,00	171,0	164,0	180,0	175,0	171,00	—	—	7	170,02	4	162,25	
6/7	Pilastrie	92,50	101,7	94,44	103,7	118,51	102,17	—	—	—	—	4	98,82	
10/9	Platimerie	71,55	67,61	73,43	72,84	80,17	73,12	—	—	—	—	4	77,42	
9a/8a	Platicnemie	72,22	62,82	62,55	64,70	73,61	67,18	—	—	—	—	4	70,48	

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ovoidă cu un aspect elipsoid, într-un singur caz întîlnindu-se și forma romboidă. Norma occipitală este și ea destul de omogenă, forma de „casă" cu conturul superior rotunjit fiind predominantă.

În ceea ce privește masivul facial, în cazul singurului subiect (M 4) la care a fost posibilă restaurarea sa în bune condiții prezintă un indice facial superior ce se situează la limita dintre categoria euriență (față joasă) și cea mezenă (față mijlocie), indicele facial total indicînd tot o față joasă — euriprosopă. În cazul celui de-al doilea subiect (M 7), la care s-a realizat masivul facial prin folosirea unor soluții de continuitate, indicele facial superior aparține categoriei leptene (față de tip înalt), dar pentru acesta păstrăm rezerva cuvenită. Indicele facial total este ca și în primul caz de tip euriprosop. Indicele orbitar precizat în cazul scheletului M 4 indică o orbită joasă de tip cameconc, caracteristică de altfel și scheletului M 7, dacă ne referim numai la orbita dreaptă care este mai completă. Indicele nazal, precizat la același individ (M 4), aparține categoriei mezorine, indicînd un nas mijlociu de larg și de lung.

Scheletul postcranian este, în general, robust, un singur subiect prezentînd un evident caracter de gracilitate. Femurele sînt în majoritatea lor hiperplatimere, fiind însă variabile atît sub aspectul dezvoltării reliefului subtrohanterian, cît și al pilastrului. Astfel, întîlnim femure cu relief muscular și pilastru abia schițate, femure cu relief și pilastru moderat și femure pe care impresiile musculare sînt foarte accentuate. Tibiile sînt platicneme sau euricneme, prezentînd pe marginea infero-posterioară fațete suplimentare de articulație la astragal. În ceea ce privește reliefuI muscular al humerusului, acesta este mult mai bine dezvoltat decît cel de pe femure, dispoziție ce poate fi privită ca un răspuns al osului la puternica solicitare a brațelor.

Talia este predominant înaltă (M = 171,0 cm) astfel că, din cei 5 subiecți la care a fost posibilă calcularea sa, trei se integrează în categoria înaltă (unul chiar în cea foarte înaltă), iar doi în cea mijlocie.

Tabloul tipologic al acestei populații este greu de conturat dat fiind numărul redus de cazuri în care a putut fi restaurată fața. Singurul subiect la care scheletul facial a fost bine recondiționat (M 4) poate fi ratașat unui tip protoeuropoid cu unele influențe mediteranoide și nordice. Acest fond protoeuropoid este caracteristic și scheletului M 7 la care fața este parțial restaurată, iar în cazul scheletului M 14 putem vorbi, după caracteristicile calotei și ale taliei, de influențe protoeuropoide. Alături de acest fond predominant protoeuropoid cu ușoare influențe mediteranoide sau nordice întîlnim și un tip la care predomină elementele mediteranoide alături de slabe influențe nordice (M 3), cît și un tip nordoid clasic cu slabe influențe dinaroide (M 9).

DISCUȚII ȘI CONCLUZII

În ansamblul ei, analiza antropologică a seriei de la Brăești ne indică prezența unei populații supradimensionate atît în ceea ce privește statura, cît și unele caracteristici ale neurocraniului, în special alungirea sa care indică o dolicocranie accentuată.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Dacă ne referim la alte serii aparținînd culturii Noua din Moldova, cum sînt cele de la Truşeşti, Doina şi Cioinagi-Bălinteşti, sau mica serie de la Probota, constatăm unele diferenţe între acestea şi mica serie studiată de noi. Astfel, seria de la Doina cu talie submijlocie sau mijlocie, cu craniul frecvent hiperdolicocran (mai rar mezocran), cu faţa leptenă sau hiperleptenă, cu orbite predominant hipsiconci, cu nasul camarin sau leptorin oferă o componentă tipologică diferită de ceea ce întîlnim la Brăeşti, exprimată printr-un fond predominant mediteranoid la care se adaugă şi slabe influenţe nordice. Acestea din urmă, dar mai bine exprimate, ca şi caracterul de hiperdolicocranie se regăsesc şi în populaţia de la Brăeşti, deşi cele două serii sînt oarecum diferite pe plan antropologic.

În ceea ce priveşte seria de la Cioinagi-Bălinteşti, prin gracilitatea scheletelor prin craniile dolico-mezocrane, cu feţe relativ înalte — leptene sau mezene, cu orbitele hipsiconci şi mezoconci şi cu nasul predominant leptorin, aceasta se apropie de seria de la Doina, ansamblul caracterelor indicînd o predominanţă vădită a tipului mediteranoid cu uşoare influenţe nordice.

Dacă ne referim la bogata serie de la Truşeşti cu o talie predominant înaltă, cu osatura destul de masivă, cu craniul predominant dolicocran, cu faţa mai frecvent mezenă, cu orbitele mai joase de tip cameconc, aceasta se diferenţiază net de primele prin marea frecvenţă a tipului nordic primitiv asociat cu caractere protoeuropoide. Influenţa mediteranoidă este aici foarte slabă.

Mica serie de la Brăeşti prin caracteristicile ei antropologice se apropie, în general, de cea de la Truşeşti, dar faţă de aceasta din urmă, unde elementele protonordice sînt cele mai frecvente, această populaţie prezintă o predominanţă a elementelor protoeuropoide faţă de cele nordice, prezente însă şi ele. Menţionăm însă, că această mică serie oferă unele caracteristici deosebite cel puţin la nivelul calotei care o diferenţiază de celelalte serii amintite. Acestea se referă la un diametru longitudinal mai mare faţă de cel întîlnit la Truşeşti (M = 193,8 mm), Doina (M = 195,6mm) sau Cioinagi (M = 186,4 mm) şi un diametru orizontal mult mai mic (M = 132,5 mm, faţă de 139,5 mm la Truşeşti, 136,7 mm la Doina şi 137,6 mm la Cioinagi), ceea ce imprimă indicelui cefalic al acestei serii un accentuat caracter dolicocran.

În această situaţie se pune problema cum poate fi interpretat tabloul tipologic al seriei de la Brăeşti în contextul celorlalte triburi ale culturii Noua din Moldova. Fondul protoeuropoid al acestei populaţii mai important decît în cele amintite ar putea fi atribuit atît populaţiei locale (dată fiind prezenţa sa încă din neolitic) sau unor populaţii cum ar fi cele ale mormintelor cu ocru sau altele sosite în această regiune şi care, printr-un mixaj cu populaţia locală (prezenţa elementelor mediteranoide), au putut contribui la geneza acestei populaţii. Prezenţa unei forme cu faţa eurienă, cu orbita cameconcă poate fi regăsită în populaţia culturii Srubî, dar nu ne putem hazarda să afirmăm pe baza unui caz singular că aspectul fizic al populaţiei de la Brăeşti se datoreşte acestor triburi migrate aici. Admitem ipoteza, emisă şi de alţi cercetători în cazul altor serii studiate, că este de netăgăduit contribuţia populaţiei locale, fără a neglija însă aportul unui element străin care a migrat pe teritoriul ţării noastre şi care a putut dăinui în procesul de amalgare biologică cu populaţia locală.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Caractéristiques anthropologiques des squelettes découverts à Brăești appartenant à la culture Noua

Résumé

Le travail s'appuie sur 13 squelettes d'inhumation et un d'incinération dont la moitié ont appartenu à des enfants, les autres étant des sujets adultes de sexe masculin.

L'âge moyen au décès est de 27,8 ans chez lapopulation de Cioinagi et un peu supérieur à celui rencontré à Doina (25 ans) et à Trușești (26 ans).

Le neurocrâne est du type dolichocrâne accentué avec un relief atténué. La face est euryenne, les orbites chaméconques, le nez mésorhinien et les maxilaires légères et intermédiaires. La stature est haute (171 cm).

Tous ces caractères attestent le fond proto-europo'de de la population de Brăiești avec des éléments du Nord, mais les caractères méditerrano'des sont moins marqués que chez d'autres populations de l'époque du bronze, ce qui peut suggérer l'influence des populations nord-pontiennes.

BIBLIOGRAFIE

1. BĂLTEANU C., MIU G., TUDOSIE A., *Contribuții la studiul antropologic al scheletelor din complexul mormintelor cu ocru din Cîmpia Covurlui (jud. Galați)*, St. cerc. antropol., 1989, **26**, 19—26.
2. CRISTESCU M., *Contribuții la studiul antropologic al unor schelete de la sfîrșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului in Moldova*, Arh. Mold., 1960, **I**, 129—148.
3. CRISTESCU M., ANTONIU S., *Contribuții la cunoașterea structurii antropologice a populației aparținînd culturii Noua din Moldova*, An. șt. Univ., Iași, 1962, **8**, 2, 137—156.
4. CRISTESCU M., ANTONIU S., KLÜGER R., *Studiul antropologic al scheletelor de la Cioinagi-Bălintești*, St. cerc. Antropol., 1965, **2**, **1**, 29—42.
5. DEBETZ G. F., *Materialy po palcoantropologui*, S.S. S.R.: Nizhnee Povolzhie. Antropol. J., 1936, **I**, 65—81.
6. FLORESCU A., *Contribuții la cunoașterea culturii Noua*, Arh. Mold., 1964, **II—III**, 143.
7. FLORESCU A., *Sur les problèmes du bronze tardif carpato-danubien et du nord-ouest pontique*, Dacia, 1967, **11**, 59—94.
8. NECRASOV O., CRISTESCU M., *Contribuții la studiul antropologic al scheletelor din complexul mormintelor cu ocru de la Holboca — Iași*, Probl. antropol., 1957, **8**, 1—4, 75—88.
9. NECRASOV O., CRISTESCU M., *Studiul antropologic al scheletelor din complexul mormintelor cu ocru de la Brăilița*, St. cerc. ist. veche, 1957, **8**, *1—4*, 75—88.
10. NECRASOV O., CRISTESCU M., *Étude anthropologique des squelettes de Trușești, datant de la fin de l'âge du bronze (cultura Noua)*, Ann. roum. d'Anthrop., 1968, **5**, 3—18.
11. PETRESCU-DÎMBOVIȚA M., *Contribuții la problema sfîrșitului epocii bronzului și începutul epocii fierului in Moldova*, St. cerc. ist. veche, 1953, **IV**, 3—4.

Centrul de Cercetări Antropologice București,
Secția Iași

Primit în redacție la 1 aprilie 1992

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CERCETĂRI PSIHOCOMPORTAMENTALE ASOCIATE CU TIPUL CONSTITUȚIONAL LA UN LOT SEMNIFICATIV ȘI SELECTAT

MARIA-ELENA ROȘCA, MARIA ȘTIRBU și GH. DRĂGHICI

Cercetările psihocomportamentale reprezintă o problemă de mare actualitate, dat fiind, pe de o parte, multiplii factori de stress pe care îi furnizează viața modernă, iar, pe de altă parte, posibilitățile pe care le oferă societatea noastră pentru orientarea și reorientarea profesională în unele cazuri de inadaptabilitate.

MATERIAL ȘI METODĂ

Eșantionul pe care se bazează lucrarea cuprinde 69 de femei, în vîrstă medie de 34 de ani, și 65 de bărbați, în vîrstă medie de 34 de ani, selectați dintr-o secție cu condiții grele de muncă (zgomot puternic și temperatură înaltă) a Combinatului de Fibre Sintetice din Iași. Recoltarea datelor s-a realizat în aprilie 1989.

Pentru examenul psihologic a fost utilizat Inventarul psihonevrotic Woodwoorthin, varianta sintetică W—M, cu 76 itemi și răspunsuri polare afirmative sau negative. Acest inventar cuprinde 8 grupe de tendințe psihopatologice vizînd: tulburări emoționale, încărcături psihastenice, tendințe schizoide și paranoide, reacții și stări depresiv-hipocondriace, manifestări impulsiv-epileptiforme, instabilitate psihocomportamentală și eventuale tendințe antisociale latente sau incipiente.

În funcție de punctajul obținut, fiecare subiect se situează, conform etalonului, într-una sau în mai multe din cele cinci zone care atestă absența oricăror tulburări sau prezența lor într-o formă vagă, în zona intermediară, de filtraj, de limită, în aceea a unor tendințe puternic accentuate sau cu certă expresivitate psihopatologică. Acest chestionar de personalitate a fost dublat de observația clinică pertinentă, precum și de unele repere anamnestice.

În vederea stabilirii tipului constituțional s-a utilizat metoda L. Brian, ușor modificată de noi prin stabilirea abaterilor fiecărui caracter de diagnoză pe scara sigmatică a acestuia.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Ceea ce ne-a surprins în acest studiu a fost frecvența mult mai mare a tulburărilor psihocomportamentale la femei (63%) decît la bărbați (36%). Intenția noastră este de a elucida cauzalitatea acestor procese.

Prezentăm mai întîi situația femeilor.

Din cele 69 de femei, numai 18 sînt din mediu urban (8 din Iași, 1 din Piatra Neamț și 9 din orașe mai mici: Negrești-Vaslui, Săveni, Huși, Cernavoda) și 51 din mediul rural (din localități apropiate municipiului Iași, care lucrează în combinat de la înființarea acestuia — 1970 sau chiar mai tîrziu).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Din cele 18 femei din mediul urban, 9 au diagnostic psihologic normal. Femeile din mediul urban cu tulburări psihocomportamentale prezintă simptomatologie înscrisă în tabelul nr. 1.

Tabelul nr. 1

Tulburări psihocomportamentale la femeile din mediul urban

Localitatea şi vîrsta	Tulburările psihocomportamentale
Iaşi 37 de ani	Emotivitate, obsesii, psihastenie, tendinţe impulsiv-epileptiforme
Iaşi 36 de ani	Emotivitate, obsesii, psihastenie, depresie hipocondriacă, tendinţe impulsiv-epileptiforme
Iaşi 34 de ani	Tendinţe schizoide, instabilitate psihocomportamentală
Iaşi 34 de ani	Emotivitate, depresie hipocondriacă.
Iaşi 30 de ani	Emotivitate
Iaşi 30 de ani	Emotivitate
Iaşi 35 de ani	Emotivitate, obsesii, psihastenie
Tg. Frumos 35 de ani	Emotivitate, obsesii, psihastenie, tendinţe impulsiv-epileptiforme
Negreşti 35 de ani	Depresie hipocondriacă

Privind din punct de vedere hormonal, tulburările pot duce la deviaţii de comportament psihic ; din cele 6 femei de vîrstă cuprinsă între 40 şi 49 de ani (indiferent de mediul social : urban sau rural) nu există nici una la care să se fi instalat menopauza, dar influenţele ce le-ar putea avea premenopauza asupra tulburărilor psihocomportamentale sînt posibile, dacă nu chiar certe. Redăm în tabelul nr. 2 simptomopatologia acestor femei.

Există în lotul de femei însă persoana A.L., în vîrstă de 35 de ani (din Gropniţa, jud. Iaşi), cu menses la 15 ani, care a născut 2 copii şi la care s-a instalat menopauza la 35 de ani. Diagnosticul psihocomportamental este de depresiune hipocondriatică.

Referindu-ne acum la lotul de femei din mediul rural, ce numără 51 de persoane, numai 16 (31%) nu prezintă modificări psihocomportamentale, în timp ce 35 (67%) au tulburări ale comportamentului psihopatologic, de la forme uşoare la tulburări grave.

În ceea ce priveşte lotul de bărbaţi, format din 65 de subiecţi, numai 9 sînt din mediul urban (7 din Iaşi, 1 din Bucureşti şi 1 din Vaslui), ceilalţi 56 fiind din mediul rural, din localităţi apropiate municipiului Iaşi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Tulburări psihocomportamentale sau absența acestora la femeile în vîrstă de 40—49 de ani

Localitatea și vîrsta	Tulburări psihocomportamentale sau absența acestora
Bivolari (jud. Iași) 46 de ani	Emotivitate
Oniceni (jud. Neamț) 40 de ani	Emotivitate, obsesii, psihastenie, tendințe schizoide, depresie hipocondriacă, tendințe impulsiv-epileptiforme
Crețești (jud. Vaslui) 42 de ani	Emotivitate
Stolniceni-Prăjescu (jud. Iași) 49 de ani	Absența tulburărilor psihocomportamentale
Mogoșești (jud. Iași) 44 de ani	Absența tulburărilor psihocomportamentale
Cucuteni (jud. Iași) 40 de ani	Absența tulburărilor psihocomportamentale

Din eșantionul urban, 8 subiecți nu au nici o tulburare de comportament psihic, doar unul fiind diagnosticat cu instabilitate psihocomportamentală.

Din lotul rural, ce numără 56 de subiecți, doar 14 (25%) prezintă tulburări psihocomportamentale, în timp ce 42 (75%) nu prezintă nici o astfel de tulburare. Prezentăm în tabelul nr. 3 simptomatologia celor 14 subiecți.

În zona tendințelor puternic accentuate s-au situat 12 bărbați și 27 de femei, iar modificări cu certă semnificație psihopatologică prezintă 2 bărbați și 17 femei. În grupul bărbaților predomină manifestările impulsiv-epileptiforme, instabilitățile psihocomportamentale și tendințele schizo-paranoide, în timp ce la femei semnificative sînt manifestările depresiv-hipocondriace, din sfera emoțională afectivă și tendințe psihastenice. Unii subiecți din aceste ultime două categorii au pus probleme de integrare socio-profesională, iar alții pot prezenta în viitor tendințe de risc adaptativ, datorită demodulărilor psihocomportamentale semnalate.

Din relatările subiecților, confirmate de verificările efectuate la Clinica de Psihiatrie „Socola" din Iași, rezultă că 8 femei și 4 bărbați au fost internați anterior în această unitate, diagnosticile stabilite situîndu-se în grupul sindroamelor nevrotiforme, astheno-depresive, cu agravări anxioase, neurovegetative, somatogene sau situaționale.

Corelînd acum tipul constituțional al subiecților cu diagnosticul psihocomportamental s-au constatat următoarele: din cei 15 bărbați la care s-au constatat tendințe psihocomportamentale semnificative, 9 subiecți (61%) sînt longilini, 4 (26%) brevilini și 2 (13%) mediolini. Eliminînd subiecții a căror patologie constă numai în emotivitate, frec-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Tulburări psihocomportamentale la bărbaţii din jud. Iaşi

Localitatea şi vîrsta	Tulburările psihocomportamentale
Trifeşti 37 de ani	Emotivitate, depresie hipocondriacă
Tuţora 30 de ani	Depresie hipocondriacă
Grozeşti 32 de ani	Depresie hipocondriacă, tendinţe impulsiv-epileptiforme
Focuri 33 de ani	Depresie hipocondriacă, instabilitate psihocomportamentală
Voineşti 33 de ani	Instabilitate psihocomportamentală
Călăraşi 34 de ani	Emotivitate
Codăieşti 34 de ani	Emotivitate, tendinţe schizoide, tendinţe impulsiv-epileptiforme, instabilitate psihocomportamentală, tendinţe antisociale
Bosia 36 de ani	Emotivitate, depresie hipocondriacă, tendinţe impulsiv-epileptiforme
Scheia 37 de ani	Depresie hipocondriacă, tendinţe antisociale
Poiana 37 de ani	Emotivitate
Lungani 38 de ani	Tendinţe impulsiv-epileptiforme, instabilitate psihocomportamentală
Bohotin 38 de ani	Depresie hipocondriacă, tendinţe antisociale
Prisecani 40 de ani	Emotivitate, depresie hipocondriacă, tendinţe impulsiv-epileptiforme
Vînători 40 de ani	Emotivitate

venţa subiecţilor cu tulburări psihocomportamentale rămîne tot mai ridicată pentru tipul longilin. Astfel, 7 (63%) sînt longilini, 2 (18%) brevilini şi 2 (18%) mediolini. Merită să subliniem că cei doi bărbaţi cu modificări de cert semnificaţie psihopatologică sînt longilini.

În aceeaşi ordine de idei remarcăm că în timp ce subiecţii brevilini se situează din punctul de vedere al diagnosticului psihocomportamental în zona tendinţelor impulsiv-epileptiforme, a reacţiilor şi stărilor depresiv-hipocondriace şi a instabilităţilor psihocomportamentale, la subiecţii longi-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

lini se adaugă tendințele schizoide și antisociale. Pe de altă parte, fiecare subiect prezintă o mai mare încărcătură psihocomportamentală la longilini față de brevilini.

La femei, din cele 44 de persoane cu deviație de comportament psihic (din totalul de 69 investigate), 15 (34%) sînt longiline, 17 (38%) breviline și 12 (27%) medioline.

Eliminînd subiecții al căror diagnostic psihocomportamental constă doar în emotivitate (3 femei), situația rămîne evident neschimbată, fiecare din ele reprezentînd cîte unul din cele trei tipuri constituționale.

Ca și la bărbați însă, tipurile longiline prezintă o mai mare încărcătură psihocomportamentală decît tipurile breviline. La femeile longiline, pe lîngă tendințele de emotivitate asociate cu reacții și stări depresiv-hipocondriace, manifestări impulsiv-epileptiforme, obsesii psihoastenice, instabilități psihocomportamentale și tendințe schizoide, mai apar și tendințe schizoid-paranoide și paranoide. Remarcăm, de asemenea, că din cele 10 femei cu tendințe schizoide și paranoide, 5 sînt longiline, 3 mezoline și 2 breviline.

Din datele obținute de noi, atît la bărbați, cît și la femei, rezultă că tipul longilin prezintă o încărcătură psihocomportamentală mai mare decît celelalte două tipuri constituționale.

CONCLUZII

Cunoscut fiind faptul că zgomotul puternic afectează sistemul nervos, s-a constatat, totuși, că femeile sînt mai puternic influențate decît bărbații. La femei se adaugă și factori de stress mai ridicați decît la bărbați (pe lîngă munca efectuată în uzină, ele în general efectuează acasă o serie de eforturi care conduc la stress : sarcini, nașteri, îngrijirea copiilor, treburi gospodărești etc. . De asemenea, la femei, factorii de ordin hormonal sînt mai numeroși decît la bărbați. Ne referim aici nu numai la cei ce duc la instalarea menopauzei, ci și la alții cu influențe majore în psihocomportamentul lor.

Este bine știut că atît hipofuncția, cît și hiperfuncția tiroidei duc la anxietate, obsesii, insomnii. Din nefericire, aceste determinări nu le-am putut realiza, dar cu siguranță în loturile studiate există și asemenea situații.

Evident, toți acești factori ce conduc la tulburări de comportament psihic se pot cumula.

De asemenea, este bine cunoscut că patologia femeii este mai complexă decît a bărbatului.

Corelarea dintre tipul constituțional și tulburările psihocomportamentale relevă o încărcătură psihocomportamentală mai mare, atît la bărbați, cît și la femei, la tipul longilin față de celelalte două tipuri constituționale.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Psychobehavioural research associated with constitutional types on a significant and selected group

Abstract

The research carried out on a group of 69 women and 65 men, average age 34, who work under difficult conditions (strong noise and high temperature) pointed out on one hand a much higher frequency of psychobehavioura disorders (63%) in women then in men (36%), and on the other hand a higher psychobehavioural pressure in the longiline typen then in the breviline and medioline.

BIBLIOGRAFIE

1. RADU ELENA, MORAR ECATERINA, GOGHIEȘ RODICA, VALENTIN GH., *Tendințe psihonevrotice depresive la nivel populațional*, St. cerc. antropol., 1991, **28**, 62—69.
2. RADU ELENA, MORAR ECATERINA, *Recherches somato psychiques en anthropologie*. Ann. Roum. d'Anthropol., 1989, **26**, 41—49.
3. PAWLAK MAREK, WOLANSKI NAPOLEON, *Age-dependent changes in pupil diameter, in two Polish rural populations*, Studies in Human Ecology, 1979, **3**, 203—205.
4. WOLANSKI NAPOLEON, KASPRZAK EWA, *Similarity in some physiological, biochemical and psychomotor traits between parents and 2—45 years old offspring*, Studies in Human Ecology, 1979, **3**, 85—131.

Centrul de Cercetări Antropologice București,
Secția Iași

Primit în redacție la 1 aprilie 1992

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ASPECTE ALE ACCELERAȚIEI LA ADOLESCENȚII DIN MUNICIPIUL IAȘI

ADRIANA TUDOSIE, MARIA ȘTIRBU, ANA ȚARCĂ și SILVIA GHIGEA

Pornind de la faptul, bine cunoscut în literatura de specialitate, că procesul de accelerație a creșterii și dezvoltării se desfășoară și la intervale mai mici de timp (3—5 ani), ne-am propus să evidențiem această situație pe un lot de adolescenți din municipiul Iași, studiați în 1992, comparativ cu un lot studiat în 1985.

MATERIAL ȘI METODĂ

Materialul de studiu este reprezentat printr-un lot de 1294 adolescenți, proveniți din municipiul Iași, în vîrstă de 11-16 ani, din care 627 băieți și 667 fete. Prelucrarea statistică s-a efectuat pe sexe și pe clase de vîrstă, cronologică și biologică, iar în cadrul fiecărei clase de vîrstă, separat, pe puberi și impuberi. Parametrii luați în studiu sînt: statura, greutatea indicele Roehrer, la care se adaugă și vîrsta pubertară.

REZULTATE OBȚINUTE

Analizînd datele din tabelul nr. 1, unde am înscris valorile medii ale staturii pe clase de vîrstă și separat pe fiecare sex, la seriile noastre, comparativ cu seriile de referință, rezultă că procesul de accelerație este prezent. Astfel, la ambele sexe și la toate clasele de vîrstă se constată că statura este în medie ușor superioară la seriile noastre față de seria din 1985. Ratele de accelerație sînt însă variabile în funcție atît de vîrstă, cît și de sex, amplitudinea lor fiind cuprinsă între 0,33 și 2,47 cm la fete și între 0,05 și 2,08 cm la băieți. Rata de accelerație cea mai ridicată se înregistrează la fetele de 12 ani, iar la băieți la 15 ani. Această situație era, de altfel, de așteptat, întrucît pubertatea la fete se instalează mai timpuriu decît la băieți, și deci și procesul de creștere se definitivează mai devreme la primele decît la cei de al doilea. De menționat că procesul de accelerație a creșterii staturii se înregistrează cu precădere începînd cu vîrsta de 12 ani la ambele sexe, fără însă a nega existența acestuia și la vîrsta de 11 ani, prin faptul că nu se manifestă la seria noastră, probabil datorită unui defect de eșantionaj.

Comparînd seria noastră cu cea studiată în 1965, ratele de accelerație sînt, așa cum era de așteptat, avînd în vedere intervalul mai lung de timp, cu mult superioare față de cele din 1985.

St. cerc. antropol., 1992, t. 29, p. 31—36

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Valorile medii ale staturii la seria noastră în raport de seriile de referință

Vîrsta	11 ani	12 ani	13 ani	14 ani	15 ani	16 ani
			FETE			
1965	143,0	149,8	153,8	157,2	158,2	159,4
1985	148,9	152,2	157,7	160,0	161,3	161,5
1992	146,5	154,7	158,3	161,0	161,8	161,8
			BĂIEȚI			
1965	141,2	147,4	153,0	160,0	165,0	167,9
1985	146,0	151,2	158,7	165,7	170,7	174,0
1992	146,0	152,5	159,1	167,0	172,8	174,9

Analizînd statura medie pentru puberi și impuberi, la nivelul fiecărei clase de vîrstă se constată că aceasta este atît la băieți, cît și la fete superioară la primii față de cei de-al doilea. Diferențele între adolescenții puberi și cei impuberi sînt însă mai mari la clasele mici de vîrstă (tabelul nr. 2).

Tabelul nr. 2

Valorile medii ale staturii la puberi și impuberi pe clase de vîrstă

Vîrsta	BĂIEȚI			FETE		
	Puberi	Impuberi	Total	Puberi	Impuberi	Total
11 ani	—	146,09	146,69	151,67	146,16	146,51
12 ani	165,73	151,19	152,50	159,45	152,05	154,71
13 ani	165,64	156,90	159,10	158,41	157,64	158,33
14 ani	173,06	165,49	167,04	161,39	159,20	161,03
15 ani	174,35	171,57	172,83	161,85	—	161,85
16 ani	175,43	172,98	174,96	—	—	161,86

Accelerația greutății la seria noastră comparativ cu cea din 1985 este mai evidentă la băieți decît la fete (tabelul nr. 3).

Într-adevăr, în timp ce la băieți, greutatea este în medie, ușor superioară la toate clasele de vîrstă, la fete, aceasta se constată doar la clasele de vîrstă de 12—14 ani, la celelalte clase de vîrstă valorile fiind practic egale.

Greutatea adolescenților puberi, atît la băieți, cît și la fete, este, ca și în cazul staturii, mai mare decît la impuberi la toate clasele de vîrstă (tabelul nr. 4).

Raportul staturo-ponderal exprimat prin indicele Roehrer, indică valori medii care nu se diferențiază, în general, semnificativ față de seria din 1985, la ambele sexe. Subliniem, totuși, că la băieții din seria noastră se înregistrează valori ușor superioare la vîrstele de 12—14 ani față de seria de comparație (tabelul nr. 5).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Valorile medii ale greutăţii la seria noastră în raport de seriile de referinţă

Vîrsta seria	11 ani	12 ani	13 ani	14 ani	15 ani	16 ani
			FETE			
1965	36,00	41,80	46,50	51,60	53,70	55,90
1985	38,64	43,04	48,88	51,85	53,07	54,30
1992	37,07	45,72	50,54	52,89	52,75	54,18
			BĂIEŢI			
1965	33,70	38,20	43,20	50,10	54,50	58,20
1985	37,50	40,57	47,20	53,85	58,64	63,32
1992	37,25	42,89	48,91	55,75	60,47	64,30

Tabelul nr. 4

Valorile medii ale greutăţii la puberi şi impuberi pe clase de vîrstă

Vîrsta	BĂIEŢI			FETE		
	Puberi	Impuberi	Total	Puberi	Impuberi	Total
11 ani	—	37,25	37,25	48,67	36,38	37,07
12 ani	54,62	41,72	42,89	51,98	41,82	45,72
13 ani	54,46	47,34	48,91	51,69	45,55	50,54
14 ani	59,88	54,68	55,75	53,15	48,50	52,89
15 ani	63,09	56,85	60,47	52,75	—	52,75
16 ani	65,09	60,97	64,30	54,18	—	54,18

Tabelul nr. 5

Valorile medii ale indicelui Rochrer la seria din 1992 faţă de seriile de comparaţie

Vîrsta seria	11 ani	12 ani	13 ani	14 ani	15 ani	16 ani
			FETE			
1965	12,50	12,80	13,20	14,60	13,60	14,00
1985	11,66	12,05	12,44	12,66	12,64	12,88
1992	11,78	12,34	12,73	12,66	12,44	12,77
			BĂIEŢI			
1965	12,70	12,60	12,40	12,40	12,50	12,90
1985	11,95	11,63	11,69	11,75	11,76	12,00
1992	11,94	12,09	12,14	11,96	11,71	12,00

Accelerarea vîrstei pubertare. Vîrsta medie puberală a fetelor cercetate în 1992 este de 12 ani şi 6 luni, în timp ce la cele din 1985 era de 12 ani şi 11 luni. De aici rezultă, deci, o accelerare a vîrstei medii puberale a fetelor cu 5 luni în ultimul interval de timp.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Pubertatea mai timpurie la seria noastră faţă de cea din 1985, reiese bine din datele înscrise în tabelele 6 şi 7.

În tabelul nr. 6 se constată o frecvenţă a fetelor pubere la 11 şi la 12 ani cu 5,39% mai mare la seria noastră decît la cea de referinţă. Din tabelul nr. 7 rezultă că un procent mai mare de fete au realizat menarha la 11 şi 12 ani. Diferenţa între seria noastră şi cea din 1985

Tabelul nr. 6

Repartiţia procentuală a fetelor pubere pe clase de vîrstă în 1965, 1985 şi 1992

Vîrsta medie	11 ani	12 ani	13 ani	14 ani	15 ani	16 ani
1965	5,00	19,86				
1965	5,00	19,86	51,63	84,93	93,10	99,24
1985	9,41	23,58	81,00	95,56	98,66	100,00
1992	5,60	38,38	81,44	94,28	98,64	100,00

este de 5,49% la 11 ani şi de circa 10% la 12 ani. La celelalte clase de vîrstă, frecvenţa fetelor la care s-a instalat menarha diminuează ,întrucît acest fenomen s-a produs cu precădere pînă la vîrsta de 13 ani şi în special în intervalul 12—12,11 ani (40%). De remarcat că atît în 1965, cît şi în 1985, maximum de frecvenţă a instalării menarhei se situează în intervalul 13—13,11 ani şi numai pe al doilea loc se plasează intervalul 12—12,11 ani.

Tabelul nr. 7

Frecvenţa relativă a fetelor pubere în funcţie de vîrsta la menarhă la seria noastră în raport de seriile de referinţă

Vîrsta medie	10 ani	11 ani	12 ani	13 ani	14 ani	15 ani	16 ani
1965	3,61	12,97	29,15	32,55	17,23	3,82	0,63
1985	6,99	13,78	30,29	32,81	13,39	2,71	—
1992	46,5	19,27	40,16	29,66	5,29	1,05	—

În ceea ce priveşte pubertatea la băieţi, determinată pe baza dezvoltării organelor sexuale, vîrsta pubertară nu a putut fi stabilită cu acurateţe. Judecînd însă, după momentul depăşirii fetelor prin statura medie, care corespunde cu puseul prepuberal, putem aprecia că accelerarea vîrstei pubertare s-a făcut cu o rată relativ intensă.

Menţionăm astfel că în lotul studiat în 1992 se cumulează un procent de 25% puberi pentru clasele de vîrstă 12 şi 13 ani, în timp ce în 1985 acesta era de 11%, iar în 1965 de 6%.

CONCLUZII

Din analiza comparativă a datelor obţinute în 1965, 1985 şi 1992 rezultă următoarele :

Procesul acceleraţiei este prezent în municipiul Iaşi atît în intervalul 1965—1985, cît şi în intervalul 1985—1992.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Ceea ce apare surprinzător este faptul că vîrsta puberală la fete înregistrează o rată de accelerare mai intensă (5 luni) în ultimul interval de timp, care este de 7 ani, decît cea înscrisă în decurs de 20 de ani (1965—1985) care este în medie de circa 2 luni.

În schimb, sub aspect somatic, ratele de accelerare a creșterii staturii sînt mai ample în decursul intervalului 1965—1985 decît în ultimii 7 ani.

În ambele intervale de timp însă, accelerarea în dinamica creșterii a fost mai intensă la băieți decît la fete, fenomen de altfel explicabil dat fiind faptul cunoscut în literatură că în procesul accelerației primele la care se manifestă sînt fetele, ele suferind mai puțin de condițiile defavorabile decît băieții. Această concluzie este încă atestată de faptul că statura medie la băieți depășește pe cea a fetelor atît în 1985, cît și în 1992 la nivelul clasei de vîrstă de 13 ani, în timp ce în 1965 în municipiul Iași încrucișarea curbelor se petrecea la nivelul clasei de vîrstă de 14 ani. Aceasta denotă implicit o accelerare a pubertății băieților mai intensă sub aspect somatic decît a fetelor la etapa de vîrstă considerată, la primele, procesul accelerației manifestîndu-se la vîrste mai mici decît la cele studiate de noi corelativ cu finalizarea creșterii mai timpurie a fetelor.

În ceea ce privește greutatea însă, este interesant că pînă la 13 ani la fete și pînă la 14 ani la băieți, constatăm o accelerare mai puternică în ultimii 7 ani decît în intervalul 1965—1985, fapt reflectat în indicele Roehrer, care este în medie întotdeauna mai mic în 1985 față de 1965, în timp ce în 1992 este mai mare ca în 1985.

Se poate conchide că în ultima vreme se menține mai bine echilibrul accelerării staturii și greutății, realizîndu-se un raport staturo-ponderal ce denotă o mai bună troficitate a preadolescentului, care se caracteriza în trecut printr-un dezechilibru în raportul staturo-ponderal în momentul puseului prepubertar.

Rezultă deci, că deși în ultimul cincinal al deceniului 1980—1990, în țara noastră s-a înregistrat o pronunțată scădere a nivelului de trai, totuși fenomenul accelerării creșterii adolescentului a continuat. Nu trebuie să neglijăm însă, progresele civilizației și respectiv igiena sanitară, precum și preocuparea părinților pentru alimentația rațională a copilului, care s-au reflectat favorabil în dezvoltarea fizică a acestora.

Aspects de l'accélération de la croissance des adolescents du département de Iași

Résumé

Cette étude se refère à l'accélération de la croissance et du développement des adolescents du département de Iași surun lot de 1294 sujets (627 garçons et 667 jeunes filles) rapporté aux séries étudiées en 1965 et en 1985.

Des analyses comparées de ces séries on constate que ces 7 dernières années le processus d'accélération est présent, se manifestation du point de vue somatique d'une manière un peu plus intense chez les garçons que chez les filles.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

L'accélération de l'âge de la puberté chez les filles est plus intense dans l'intervalle 1985—1992 que dans l'intervalle 1965—1985.

BIBLIOGRAFIE

1. CRISTESCU M., *Aspecte ale creşterii şi dezvoltării adolescenţilor din Republica Socialistă România*, Edit. Academiei, Bucureşti, 1969.
2. CRISTESCU M., ANTONIU S., BOTEZATU D., GHIORGHIU G., IACOB M., *Quelquec aspects de la croissance et du développement dec enfants de la ville de Iassy*, Ann. şt. Univ. „Al. I. Cuza" Iaşi, 1965, **11**, *2*, 283—294.
3. NECRASOV O., BULAI-ŞTIRBU M., KLÜGER R., *Asupra fenomenului de accelerare a ritmului creşterii şi dezvoltării la copiii din Iaşi*, St. cerc. antropol., 1966, **3**, *1*, 43—50.
4. ROŞCA MARIA-ELENA, ŞTIRBU M., ŢARCĂ A., GHIGEA S., *Aspecte ale fenomenului de accelerare a creşterii şi dezvoltării fizice a copiilor şi adolescenţilor din municipiul Iaşi*, St. cerc. antropol., 1986, **23**, 7—13.
5 TANNER J. M., *Growth at adolescence*, Oxford, 1962.

Centrul de Cercetări Antropologice Bucureşti
Secţia Iaşi

Primit în redacţie la 1 aprilie 1992

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

EVOLUȚIA INDICELUI DE ENDOGAMIE LA UN ȚE COMUNITĂȚI DIN NORD-ESTUL MOLDOVEI

MARIA ȘTIRBU și ADRIANA TUDOSIE

Procesul de modificare a indicelui de endogamie în sensul unei deschideri demografice a comunităților sătești reprezintă, desigur, o caracteristică generală atît în țara noastră, cît și pe plan mondial. Dinamica acestui proces însă, variază în funcție de circumstanțele locale de la o zonă la alta și chiar de la o unitate demografică la alta.

Întrucît, procesul de emigrare și imigrare internă are consecințe asupra structurii genice a populațiilor, considerăm deosebit de important ca în studiile privind biologia populațiilor să fie urmărită și intensitatea procesului de deschidere demografică, ceea ce ne-a determinat și pe noi să includem în cercetarea noastră complexă și acest aspect.

Metodologia utilizată a constat în consultarea arhivei de stare civilă de la primăriile comunelor.

După o prelucrare statistică prealabilă a datelor și repartiția căsătoriilor pe decade, începînd din 1930 și pînă în zilele noastre, pe tipuri de căsătorii, în funcție de proveniența partenerilor, am obținut distribuția pe care am înscris-o în tabelul nr. 1, atît pentru fiecare localitate, cît și pe ansamblul localităților.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Referindu-ne mai întîi la ansamblul comunităților și analizînd valorile indicelui de endogamie se constată că după o creștere a acestuia de la primul deceniu luat de noi în studiu (1930—1939) la sfîrșitul deceniului 1950—59, cînd se înscrie de altfel și valoarea maximă de 59%, urmează o diminuare importantă pînă la sfîrșitul deceniului 1970—79, cînd se înscrie valoarea minimă de 29,22%. În deceniul 1980—89, valoarea indicelui pe ansamblul seriilor crește față de 1970—79 cu 1,2%, creștere care, așa cum vom vedea în cele ce urmează, se datorește în principal seriei din Bucecea.

În funcție de raza matrimonială a partenerului exogam, căsătoriile exogame le-am regrupat în patru categorii. Din analiza frecvenței acestora rezultă că procentul cel mai ridicat îl dețin căsătoriile în care partenerul exogam se înscrie în raza județului. Căsătoriile cu partenerul exogam care depășește raza județului reprezintă mai puțin de 1/4 din totalul căsătoriilor exogame, evoluția lor în timp fiind, în general, inversă față de cea a indicelui de endogamie. Într-adevăr, după o diminuare a frecvenței acestor căsătorii în perioada celui de-al doilea război

St. cerc. antropol., 1992, t. 29, p. 37—43

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Variabilitatea modelelor de căsătorie după locul nașterii partenerilor, în decursul ultimilor 60 de ani pentru fiecare serie și evoluția frecvenței acestora

Deceniul	Nr. total căsătorii	Căsătorii endogame		Căsătorii exogame din care :		Cu partenerul exogam din :								Imigranți		Localitatea
						satele comunei		comunele învecinate (zonă)		comune ale județului		comune care depășesc zona județului				
N	N	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1989—1980	297	97	32,66	200	67,34	17	5,72	35	11,78	90	30,30	58	19,52	—	—	
1979—1970	302	53	17,54	217	71,85	14	4,63	65	21,52	75	24,83	63	20,86	32	10,59	
1969—1960	301	59	19,60	189	62,79	9	2,99	60	19,93	61	20,26	59	19,60	53	17,60	Bucecea
1959—1950	267	88	32,95	132	49,43	1	0,37	53	19,85	44	16,47	34	12,73	47	17,60	
1949—1940	240	112	46,66	122	50,83	11	4,58	57	23,75	24	10,00	30	12,50	6	2,50	
1939—1930	265	110	41,50	142	53,58	17	6,41	38	14,33	43	16,22	44	16,60	13	4,90	
1989—1980	179	41	22,90	138	77,09	24	13,40	18	10,05	66	36,87	30	16,67	—	—	
1979—1970	179	58	32,40	121	67,59	28	15,64	32	17,87	39	21,78	22	12,29	—	—	
1969—1960	204	123	60,29	81	39,70	28	13,72	18	8,82	17	8,33	18	13,72	—	—	
1959—1950	384	239	62,24	145	37,76	50	13,02	30	7,81	27	7,03	38	8,89	—	—	Trușești
1949—1940	392	232	59,18	160	40,81	42	10,71	52	13,26	36	9,18	30	7,65	—	—	
1939—1930	240	118	49,16	122	50,83	19	7,91	53	22,08	32	13,33	18	7,50	—	—	
1989—1980	143	52	36,36	91	63,63	24	16,78	36	25,17	22	15,38	9	6,29	—	—	
1979—1970	149	69	46,30	80	53,69	29	19,40	23	15,43	15	10,06	13	9,72	—	—	
1969—1960	172	118	68,60	54	31,39	15	8,72	20	11,62	13	7,55	6	3,48	—	—	Drăgușani
1959—1950	246	205	83,33	41	16,66	1	0,40	30	12,19	7	2,84	3	0,40	—	—	
1949—1940	273	177	64,83	96	35,16	—	—	48	17,58	43	15,78	5	1,83	—	—	
1939—1930	185	130	70,27	55	29,72	6	3,24	35	18,91	9	4,86	5	2,70	—	—	

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1989—1980	153	43	28,10	110	71,89	46	30,06	42	27,45	10	6,53	12	7,84	—	—	
1979—1970	158	49	31,01	109	68,99	44	27,85	30	18,98	8	5,06	27	17,09	—	—	
1969—1960	131	80	61,07	51	38,93	28	21,37	15	11,45	4	3,05	4	3,05	—	—	Trifești
1959—1950	181	123	67,96	58	32,04	25	13,81	23	12,70	4	2,21	6	3,31	—	—	
1949—1940	49	36	73,47	13	26,53	3	6,12	6	12,24		—	4	8,16	—	—	
1939—1930	157	89	56,69	68	43,31	17	19,83	28	17,83	3	1,91	20	12,74	—	—	
1989—1980	155	49	31,61	106	68,38	32	20,64	39	25,16	21	13,54	14	9,03	—	—	
1979—1970	204	65	31,86	139	68,13	38	18,62	59	28,92	19	9,31	23	11,27	—	—	
1969—1960	113	44	38,93	69	61,06	10	8,84	28	24,77	14	12,38	17	15,04	—	—	Popricani
1959—1950	207	108	52,17	99	47,82	22	10,62	50	24,15	12	5,79	15	7,24	—	—	
1974—1970	15	2	13,33	13	86,66	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1960—1960	64	34	53,13	30	46,87	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Movila Ruptă
1959—1950	75	40	53,33	35	46,67	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1949—1940	81	40	49,38	41	50,61	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1974—1970	6	1	16,66	5	83,33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Lehnești
1969—1964	27	19	70,37	8	29,63	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1974—1970	10	2	20,00	8	80,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1969—1964	21	10	47,62	11	52,38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Rișca
Pe ansamblul seriilor																
1989—1980	927	282	30,42	645	69,58	143	15,42	180	19,41	199	21,46	123	13,26	—	—	
1979—1970	1023	299	29,22	692	67,64	166	16,22	230	22,48	148	14,46	148	14,46	32	3,12	
1969—1960	1033	487	47,14	493	47,72	117	11,32	167	16,16	107	10,35	104	10,06	53	5,13	
1959—1950	1360	803	59,04	510	37,50	122	8,97	202	14,85	90	6,61	100	7,35	47	3,45	
1949—1940	1035	597	57,68	432	41,74	85	8,21	175	16,90	103	9,95	69	6,66	6	0,58	
1939—1930	847	447	52,77	387	45,69	59	6,96	157	18,53	84	9,91	87	10,27	13	1,53	

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

mondial, urmează o creştere pînă la sfîrşitul deceniului 1970—79, după care în 1980—89 se înregistrează din nou o uşoară (cu diminuare 1,20%).

Dintre cele trei modele de căsătorii, cea cu partenerul exogam, provenit din comunele învecinate localităţii luate în studiu înscrie frecvenţa cea mai mare, cu excepţia deceniului 1980—89, cînd pe primul loc, din acest punct de vedere, se situează modelul de căsătorie cu partenerul exogam provenit din localităţi mai îndepărtate, dar care nu depăşesc raza judeţului.

Tabelul nr. 2

Virsta medie la căsătorie pentru fiecare serie şi pentru ansamblul seriilor, pe decenii, în perioada 1930—1989

Seria Deceniul	Bucecea	Truşeşti	Drăguşeni	Trifeşti	Popricani	Total
			BĂRBAŢI			
1980—89	24,82	26,53	24,86	24,62	25,52	25,06
1970—79	24,65	26,14	24,03	24,65	24,24	24,76
1960—69	25,16	25,96	24,26	24,39	24,97	25,05
1950—59	25,15	25,41	25,59	24,37	25,64	25,64
1940—49	27,15	26,93	27,07	27,38	—	27,03
1930—39	26,43	26,26	26,23	26,01	—	26,24
			FEMEI			
1980—89	21,67	21,72	21,20	20,75	21,18	21,36
1970—79	20,87	22,39	21,01	20,68	21,40	21,36
1960—69	20,88	23,04	21,30	20,20	21,96	21,62
1950—59	22,10	23,33	22,90	21,62	22,33	22,67
1940—49	23,38	22,96	22,90	22,68	—	23,02
1930—39	24,49	23,08	22,99	22,29	—	23,34

Privitor la evoluţia în timp a acestor trei modele de căsătorii se constată mici diferenţe de la un tip de căsătorie la altul. Într-adevăr, frecvenţa căsătoriilor cu partenerul exogam din satele comunei creşte progresiv şi liniar de la primul deceniu, la sfîrşitul deceniului 1970—79, după care scade uşor în 1980—89. Modelele cu partenerul exogam provenit din zonă şi din localităţile mai îndepărtate ale judeţului evoluează în acelaşi sens, pînă la sfîrşitul deceniului 1970—79. Astfel, după o reducere a frecvenţei lor din 1930 pînă în 1959, urmează o creştere care se continuă destul de substanţial şi în 1980—89 la modelul de căsătorie cu partenerul exogam din localităţile mai îndepărtate ale judeţului, dar cu o reducere a cazurilor la modelul cu partenerul exogam din zonă cu 3%).

Înainte de a trece la analiza indicelui de endogamie, precum şi a modelelor de căsătorie exogame, la nivelul fiecăreia din localităţile luate în studiu, trebuie să menţionăm că, din motive obiective, nu dispunem în toate satele de date complete. Astfel, la Popricani ne lipsesc din arhivă datele din 1930—1949, la Movila Ruptă dispunem de date din 1940 pînă în 1974, iar la Rişca şi Lehneşti numai pentru perioada 1964—1974.

Din analiza evoluţiei în timp a indicelui de endogamie, pentru fiecare localitate, se desprinde ierarhizarea localităţilor în funcţie de deschiderea demografică. Astfel, în primul deceniu studiat de noi se constată următoarea ierarhizare : cea mai largă deschidere demografică o deţine Bucecea,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

după care, în ordine descrescîndă, urmează localităţile Truşeşti, Trifeşti şi pe ultimul loc Drăguşeni. În următorul deceniu, care corespunde cu cel de-al doilea război mondial, are loc o creştere a indicelui de endogamie în toate localităţile, cu excepţia satului Drăguşeni, unde se constată o diminuare. Şi în următorul deceniu (1950—59), în unele comunităţi se înregistrează o intensificare a procesului de endogamie, cum sînt satele Truşeşti şi Drăguşeni, în timp ce la Bucecea şi Trifeşti se marchează deja diminuarea indicelui de endogamie, care se va generaliza ulterior, cu excepţia comunei Bucecea, care în ultimul deceniu va înregistra o închidere demografică substanţială.

Menţionăm că localităţile de pe Valea Prutului, Popricani, Rîşca, Movila Ruptă şi Lehneşti, de la care nu dispunem de date pentru toată perioada, se situează, în general, din acest punct de vedere, între Bucecea şi Truşeşti.

Trebuie, de asemenea, să subliniem că intensitatea procesului de deschidere demografică nu este acelaşi pentru toate satele studiate de noi, astfel încît ierarhizarea acestora se modifică în ultimul deceniu, faţă de primul studiat de noi, singurul sat care îşi menţine poziţia, ca fiind cel mai închis demografic, este satul Drăguşeni.

Cel mai deschis însă, devine acum satul Truşeşti, dat fiind că Bucecea înregistrează o puternică creştere a indicelui de endogamie, care-l situează imediat după Drăguşeni. Menţionăm, de asemenea, o oarecare conservare a indicelui de endogamie în ultimul deceniu şi la satul Popricani, fapt pentru care acesta se sitează practic pe aceeaşi poziţie cu satul Bucecea.

Această variabilitate a modelelor de evoluţie a indicelui de endogamie este strîns corelată de evenimentele economico-sociale ce au avut loc în etapa studiată de noi, între care unele cu caracter general, care imprimă o notă comună tuturor satelor studiate de noi, din punctul de vedere al endogamiei, iar altele, particulare, specifice anumitor localităţi care explică diferenţele constatate. Astfel, nu trebuie să neglijăm influenţa celui de-al doilea război mondial în procesul de creştere a indicelui de endogamie, întrucît, cel puţin în Moldova, această situaţie de intensificare a endogamiei pare a fi generală, aşa cum reiese din cercetările Colectivului de Antropologie în alte zone ale Moldovei.

Gradul mai mare de deschidere demografică la Bucecea s-ar putea datora nivelului său mai înalt economico-social, încă din trecut acest sat numărîndu-se printre „tîrgurile" din Moldova. Creşterea endogamiei din ultimul deceniu s-ar putea justifica printr-o oarecare stabilitate a populaţiei prin locurile de muncă asigurate de dezvoltarea unor obiective agro-industriale.

Deschiderea demografică relativ mai ridicată la Truşeşti, care se situează pe locul doi după Bucecea, se explică tot prin nivelul economico-social mai ridicat, această comună fiind în trecut capitală de plasă şi ulterior de raion.

Comuna Drăguşeni, cu un pronunţat caracter agricol, şi-a conservat modelul tradiţional de căsătorie, mai mult decît celelalte comunităţi, o parte din populaţie lucrînd în unităţile industriale din Săveni, centru urban mic, situat în vecinătate, unde practică naveta zilnic.

În ceea ce priveşte raza matrimonială a căsătoriilor exogame, aceasta evoluează în acelaşi sens cu gradul de deschidere demografică, fiind cea

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

mai restrînsă în satul Drăguşeni şi cea mai largă în satul Bucecea. Într-adevăr, în timp ce în prima localitate frecvenţa căsătoriilor cu patrenerul exogam, care provine din localităţi ce depăşesc raza judeţului, înscrie valoarea cea mai ridicată de 8,27%, în deceniul 1970—79, la Bucecea cea mai mică valoare este de 12,50—12,70%, înscrisă în perioada 1940—1959, iar cea mai mare valoare de 20,86% se înregistrează în deceniul 1970—79. De altfel, în această comunitate şi în celelalte decenii frecvenţa acestui model de căsătorie se menţine destul de ridicată, fiind de 16,60% în 1930—39 şi de circa 19,65% în deceniile 1960—69 şi 1989—89.

Trebuie să menţionăm că la acest model de căsătorie, la Bucecea se mai adaugă şi căsătoriile cu ambii parteneri exogami, care în deceniile 1950—1979 înscriu procente destul de semnificative (între 10,59% şi 17,60%), dar care sînt absente în ultimul deceniu.

Vîrsta medie la căsătorie este relativ destul de stabilă în perioada de timp luată de noi în studiu. Astfel, pe ansamblul seriilor ea variază la femei între 21,36 ani şi 23,34 ani, iar la bărbaţi între 24, 76 ani şi 27,03 ani. Evoluţia în timp este diferită la cele două sexe. Într-adevăr, în timp ce la seria feminină, vîrsta medie la căsătorie scade de la primul deceniu luat de noi în studiu (1930—33), pînă în deceniul 1970—79, rămînînd constantă în 1980—89, la bărbaţi, după o creştere de la primul deceniu la cel de-al doilea, care coincide cu al doilea război mondial, diminuează apoi pînă la sfîrşitul deceniului 1970—79, dar creşte uşor în 1980—89.

În ceea ce priveşte variabilitatea interpopulaţională a vîrstei medii la căsătorie, subliniem că aceasta este relativ restrînsă, micile diferenţe de la o localitate la alta alternînd cînd în favoarea uneia, cînd în favoarea alteia din localităţile luate în studiu.

Evoluţia în timp la nivelul fiecărei localităţi este şi ea uşor alternativă de la un deceniu la altul, dar în mare se înscrie în sensul de evoluţie a seriei sintetice.

Subliniem că deşi în toate localităţile şi la nivelul fiecărui deceniu, vîrsta medie la căsătorie este mai mică la femei decît la bărbaţi, la Bucecea şi Truşeşti, la un număr mare de cupluri am constatat vîrsta la căsătorie superioară la femei, faţă de bărbaţi.

CONCLUZII

În concluzie, putem afirma că gradul de deschidere demografică, pe ansamblul zonei luate de noi în studiu, este, în general, mai mare faţă de alte zone din Moldova studiate de Colectivul de Antropologie de la Iaşi. Astfel, comparativ cu zona de nord a Moldovei dintre Carpaţi şi Siret (zona Dornelor, în general), zona Podişului Central Moldovenesc, zona de sud a Moldovei, între Siret şi Prut şi Valea Trotuşului, valoarea indicelui de endogamie este mai mică la seria noastră pe tot parcursul perioadei 1930—1979, exceptînd doar deceniul 1950—59, cînd aceasta este mai mică în zona de nord a Moldovei dintre Carpaţi şi Siret. Faţă de ansamblul a trei sate studiate în judeţul Neamţ, deschiderea demografică este sensibil egală în deceniile 1960—1979. Nu ştim care este situaţia

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

în ultimul deceniu, cînd la seria noastră constatăm o ușoară închidere demografică față de deceniul anterior, întrucît nu dispunem de date de comparație.

Deschiderea demografică mai avansată în zona noastră se datorește, în principal, satelor Bucecea și Trușești, primul fiind unul din „tîrgurile" cunoscute ale Moldovei, iar al doilea o comunitate mare, reședință de plasă și apoi de raion, care în mod sigur au avut un rol pozitiv în gradul de deschidere demografică.

În ceea ce privește vîrsta medie la căsătorie, aceasta este mai mare la seria noastră sintetică, atît la bărbați, cît și la femei, față de seriile de comparație.

L'évolution de l'indice de l'endogamie dans quelques communautés du nord-est de la Moldavie

Résumé

Dans ce travail les auteurs présentent l'évolution de l'indice de l'endogamie durant les six dernières décénies dans 8 villages du N—E de la Moldavie.

On constate une variabilité d'une population à l'autre, mais la tendance générale est celle d'une augmentation, à partir de la première décénnie étudiée (1930—1939) jusqu'en 1960. Après cette annee, au contraire, on observe une diminution.

La hiérarchie des villages à ce point de vue ne reste pas la même durant l'entière période étudiée. En effet, la population de Bucecea offre l'indice d'endogamie le plus bas jusqu'en 1980 pour augmenter brusquement pendant la dernière déceennie, se situant maintenant tout près de celui de Drăgușani qui présente toujours les valeurs les plus élevées de cet indice.

Il faut souligner que la caractéristique générale de la zone étudiée à présent offre, par rapport aux autres, un degré d'ouverture démographique plus ample, phénomène déterminé spécialement par les villages Bucecea et Trușești, conséquence de leur caractère agro-industriel.

BIBLIOGRAFIE

1. CRISTESCU M. și colab., *Aspecte demografice la populațiile din Crișan*, St. cerc. antropol. 1975, **12**, 19—23.
2. GHIGEA S. și colab., *Aspecte ale evoluției structurii demografice a populațiilor din satele Neagra Șarului (Țara Dornelor) și Brusturoasa (Valea superioară a Trotușului)*, St. cerc. antropol., 1981, **18**, 69—74.
3. ROȘCA M. E. și colab., *Aspecte demografice la populația din Vișeul de Jos (jud. Maramureș)*, St. cerc. antropol., 1988, **25**, 63—67.
4. ȘTIRBU M. și colab., *Aspecte ale evoluției demografice în patru comunități din Moldova în deceniul 1970—1980*, St. cerc. antropol., 1990, **27**, 25—30.
5. TREBICI V., *Mica enciclopedie de demografie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1975.
6. TREBICI V., *Demografia*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979.

Centrul de Cercetări Antropologice București,
Secția Iași

Primit în redacție la 1 aprilie 1992

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

EVOLUȚIA MORTALITĂȚII ȘI A CAUZELOR DE DECES LA POPULAȚIA DIN ZONA DE NORD-VEST A MOLDOVEI ÎN ULTIMELE DECENII ALE SECOLULUI XX

SILVIA GHIGEA

Deși prin excelență biologic, evenimentul de deces este în același timp profund social, rata de mortalitate sintetizînd influența unui mare număr de factori : economici, sociali, culturali, sanitari etc. În accepțiune inversă, indicatorul morbiditate — mortalitate constituie un reper de bază pentru caracterizarea ansamblului ecologic al unei zone studiate.

În contextul celor de mai sus, în lucrarea de față ne-am propus o analiză retrospectivă a mortalității și a cauzelor de deces la populația din zona de N—V a Moldovei.

MATERIAL ȘI METODĂ

Datele privind evoluția mortalității, precum și cauzele de deces în perioada 1930—1989, au fost extrase din registrele de stare civilă aparținînd satelor : Panaci, Coverca, Șaru Dornei Neagra Șarului (Țara Dornei), Vama, Scheia și Pârhăuți.

Pentru a surprinde evoluția în timp a mortalității, precum și eventualele particularități legate de sex și vîrstă, frecvența deceselor a fost calculată pe decenii, iar în cadrul acestora pe sexe și grupe mari de vîrstă. S-a calculat, de asemenea, vîrsta medie la deces pe ansamblul populației (0—x ani) și pentru populația 20—x ani.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Tabelul nr. 1 prezintă date rezumative privind mortalitatea specifică pe vîrste și sexe.

Din analiza datelor, ca prim aspect evidențiem, pentru toate deceniile, o frecvență ceva mai mare a deceselor la bărbați la grupele de vîrstă 0—19 ani și 20—59 de ani și, dimpotrivă, o frecvență mai mare a deceselor la femei la grupa de vîrstă 60—x ani. Cercetările noastre anterioare în diverse populații au dus la concluzia unei mortalități infantile relativ mai ridicate la băieți decît la fete, aspect evidențiat și în populația noastră, și care ar putea fi o explicație (parțială) pentru mortalitatea mai ridicată a bărbaților în cadrul grupei de 0—19 ani. Frecvența mai mare a deceselor la bărbați la grupa de vîrstă 20—59 de ani ar putea fi justificată, printre altele, și printr-o incidență mai ridicată la aceștia a accidentelor și îndeosebi a accidentelor de muncă (în deceniile studiate, decesele prin accidente de muncă sînt cu 5—6% mai frecvente la bărbați decît la femei).

St. cerc. antropol., 1992, t. 29, p. 45—50

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Cît privește ponderea mai mare a deceselor la femei la grupa de vîrstă 60—x ani, aceasta constituie o dovadă în plus a receptivității mai mari a sexului feminin la ameliorarea condițiilor de viață, precum și a unei rezistențe biologice mai ridicată a acestora.

Tabelul nr. 1

Repartiția procentuală a deceselor în funcție de vîrsta la deces la populația din zona de N—V a Moldovei

		0 — 19 ani		20 — 59 ani		60 — x ani		80 — x ani
		N	%	N	%	N	%	%
1980—1989	B	25	3,39	165	22,41	546	78,18	26,13
	F	13	1,87	90	12,94	592	85,17	39,15
1970—1979	B	30	6,02	81	16,26	387	77,71	16,34
	F	20	4,00	61	12,22	418	83,76	24,05
1960—1969	B	48	10,76	99	22,19	299	67,04	13,28
	F	31	7,14	71	16,35	332	76,49	15,76
1950—1959	B	137	27,40	139	27,80	224	44,80	9,28
	F	111	24,66	115	25,55	224	49,77	14,96
1940—1949	B	329	37,09	288	32,46	270	30,43	7,89
	F	242	30,03	226	28,03	338	41,91	11,72
1930—1939	B	404	44,20	206	22,53	304	33,26	5,78
	F	336	41,07	169	20,66	313	38,26	9,54

Urmărind în dinamica evoluției mortalității, semnificativ pentru ambele sexe este diminuarea vertiginoasă a deceselor la grupa 0—19 ani, consecință îndeosebi a reducerii mortalității infantile, care pentru perioadele mai vechi avea valori neobișnuit de ridicate (indicele de mortalitate infantilă calculat pe întreaga populație avea în deceniul 1930—39 valoarea de 135‰, iar în deceniul 1970—79 de 5‰.

Modificările în evoluția deceselor la grupa de vîrstă 20—59 de ani sînt mai puțin spectaculoase. Astfel, după o oarecare creștere a frecvenței deceselor în etapa corespunzătoare celui de-al doilea război mondial, urmată de o diminuare mai importantă în etapa următoare, la bărbați se remarcă o relativă constanță în timp a mortalității la această grupă, în timp ce la femei diminuarea se continuă pînă în deceniul 1980—1989, dar de intensitate slabă. Se confirmă astfel ipoteza conform căreia această grupă cuprinde indivizi deja selectați, mai puțin sensibili la modificările factorilor de mediu naturali și sociali.

În cadrul grupei 60—x ani, mortalitatea înregistrează, la ambele sexe, o creștere spectaculoasă către deceniile mai apropiate. Astfel, față de deceniul 1930—1939, proporția deceselor în cadrul acestei grupe a crescut în deceniul 1980—1989 cu circa 41% la bărbați și cu 47% la femei. De subliniat însă, că dacă în deceniile mai apropiate deceniului 1930—1939 mortalitatea la această grupă era datorată, în proporții aproximativ egale, subiecților cu vîrsta între 60—69 de ani și 70—79 de ani, către deceniile mai recente se remarcă o creștere a ponderii subiecților cu vîrstă între 70 și 79 de ani, iar în ultimul deceniu, a celor cu vîrsta între 80 și x ani, fenomen care la femei este mai accentuat decît la bărbați.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Împingerea mortalității către vîrstele mari, paralel cu reducerea mortalității generațiilor tinere, dar îndeosebi a celei infantile, induce în mod implicit o durată de viață mai mare. Aspectul este bine ilustrat de valoarea medie a vîrstei de deces, calculată atît pentru cohorta 0 — x ani, cît și pentru cea de 20 — x ani. În ambele cazuri și la ambele sexe, vîrsta medie la deces are o evoluție ascendentă, femeile avînd însă, în toate deceniile, vîrsta medie la deces mai mare decît a bărbaților (tabelul nr. 2).

Tabelul nr. 2

Vîrsta medie la deces la populația din zona de N—V a Moldovei

		1980—1989	1970—1979	1960—1969	1950—1959	1940—1949	1930—1939
0 — x ani	B	67,97	65,53	58,25	44,58	36,69	33,14
	F	73,35	71,35	64,34	49,01	43,70	36,41
20 — x ani	B	70,86	70,82	64,58	62,70	58,43	46,61
	F	74,70	73,75	70,28	64,98	62,21	63,15

Astfel, pentru cohorta 0 — x ani, vîrsta medie de deces a înregistrat între deceniile 1930—1939 și 1980—1989 un salt de circa 34 de ani la bărbați și 37 de ani la femei, iar pentru cohorta de 20 — x ani de 13 ani la bărbați și 11 ani la femei. Între vîrstele medii de deces ale celor două cohorte (0 — x ani și 20 — x ani) exista în deceniul 1930—1939 o diferență de 24 de ani la bărbați și de 27 de ani la femei, în timp ce în deceniul 1980—1989, diferența se reduce la circa 3 ani la bărbați și la 1 an la femei. Această diminuare considerabilă a decalajului între vîrsta medie de deces a celor două cohorte se justifică atît prin reducerea mortalității generațiilor tinere (în special a celei infantile), dar îndeosebi printr-o deplasare a deceselor la vîrstele mari (80 — x ani). Putem spune deci, că populația studiată de noi a înregistrat o creștere considerabilă a longevității.

Acest aspect este evident și în context cu alte populații pentru care avem date de referință, precum și cu datele de pe țară. Astfel, pentru deceniul 1970—1979, la ambele sexe, cohorta de 20 — x ani avea o vîrstă medie la deces cu circa 1 an mai mare decît populația de ambele sexe din zona Neamțului și cu circa 2 ani față de cea de pe Valea Trotușului, iar față de media de pe țară diferența pentru perioadele 1960—1969, 1970—1979 era de circa 2 ani la bărbați și de 1 an la femei.

Semnificativ pentru populația noastră este faptul că în majoritatea deceniilor, populația din zona montană, dar îndeosebi cea din Obcinele Bucovinei, prezintă o durere medie de viață superioară populației din zona de șes, chiar și față de cea limitrofă orașului (populația din Scheia). Pentru ultimul deceniu însă (1980—1989), la bărbații din zona montană se remarcă o diminuare cu aproximativ 2 ani a duratei medii de viață comparativ cu cei de la șes. Explicația plauzibilă o constituie, probabil, creșterea în etapa 1980—1989 a numărului de exploatări miniere care au absorbit o mare parte din forța de lucru masculină. Frecvența mai

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

mare a cazurilor de silicoză, a accidentelor din subteran, a mărit numărul de decese în rîndul bărbaţilor, fapt ce s-a repercutat în durata medie de viaţă a populaţiei masculine din această zonă. Aceasta constituie un exemplu elocvent de influenţă a factorilor socio-economici asupra duratei medii de viaţă.

Analizînd în continuare evoluţia principalelor cauze de deces grupate pe aparate şi luînd ca reper deceniul 1950—1959 (tabelul nr. 3), constatăm că atît la bărbaţi, cît şi la femei pe primul loc se situează decesele prin afecţiuni ale aparatului cardio-vascular, frecvenţa fiind mai ridicată către deceniile mai apropiate şi mai mare de-a lungul timpului la femei faţă de bărbaţi. În deceniul 1980—1989, decesele prin aceste afecţiuni au înregistrat, faţă de 1950—1959, o creştere de circa 16% la bărbaţi şi 25% la femei.

Pe locul al doilea în ierarhia afecţiunilor se situează complicaţiile cerebro-vasculare, frecvenţa acestora crescînd în deceniul 1980—1989, faţă de 1950—1959, cu 13% la bărbaţi şi 16% la femei, iar pe locul al treilea neoplaziile, creşterea între cele două decenii fiind de 10% la bărbaţi şi 4% la femei. La bărbaţi o pondere importantă o deţin şi decesele prin traumatisme şi accidente de muncă.

Evidenţiem, totodată (între cele două decenii), o diminuare importantă a deceselor prin afecţiunile aparatului respirator (cu 12% la bărbaţi şi 11% la femei) şi bolile sistemului nervos (10% la bărbaţi şi 16% la femei). Celelalte afecţiuni cauzatoare de deces realizează frecvenţe mai mici, iar fluctuaţiile între cele două decenii extreme luate în comparaţie sînt mai puţin semnificative.

CONCLUZII

Analiza evoluţiei mortalităţii şi a cauzelor de deces la populaţia din zona de N—V a Moldovei a dus la următoarele concluzii :

— Atît pe ansamblul etapei studiate, cît şi la nivelul tuturor deceniilor, frecvenţa deceselor este la bărbaţi relativ mai mare decît la femei.

— În cadrul grupelor mari de vîrstă, frecvenţa deceselor este mai mare la bărbaţi, la grupele de vîrstă tînără şi matură (0 — 19 ani şi 20 — 59 de ani), şi, dimpotrivă, mai mare la femei, la grupa de vîrstă 60 — x ani.

— Avînd în vedere că atît pe ansamblu, cît şi la grupele amintite, decalajul bărbaţi — femei se menţine şi în deceniile în care importanta cauză de deces, războiul, nu mai acţiona, explicaţia acestui decalaj trebuie căutată, pe de o parte, în mortalitatea infantilă relativ mai ridicată la băieţi decît la fete, iar, pe de altă parte, în activitatea productivă mai stresantă la bărbaţi şi, unii factori care expun la risc un număr mai mare de bărbaţi decît de femei (accidente de muncă, consum de alcool, tutun etc.). Frecvenţa mai mare a deceselor la femei în grupa de vîrstă 60 — x ani constituie dovada receptivităţii mai mari a acestora la condiţiile de viaţă îmbunătăţite, precum şi o rezistenţă biologică mai ridicată comparativ cu bărbaţii.

— Vîrsta medie la deces are la ambele sexe o evoluţie ascendentă şi în toate deceniile este mai mare la femei decît la bărbaţi. Pentru cohorta 0—x ani, vîrsta medie la deces înregistrează în 1980 — 1989 faţă de

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Frecvența cauzelor de deces la populația din zona de N—V a Moldovei

	BĂRBAȚI								FEMEI							
	1980—1989		1970—1979		1960—1969		1950—1959		1980—1989		1970—1979		1960—1969		1950—1959	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Cauze de mortalitate prenatală	8	1,07	—	—	5	1,10	22	4,65	4	0,56	—	—	2	0,51	30	6,92
Anomalii congenitale	10	1,34	1	0,20	—	—	4	0,84	7	0,99	2	0,36	2	0,51	1	0,23
TBC	3	0,40	1	0,20	13	2,88	25	5,28	1	0,14	2	0,36	8	2,04	25	5,77
Infecții parazitare	3	0,40	8	1,64	4	0,88	13	2,74	4	0,56	3	0,54	3	0,76	19	4,38
Boli ale aparatului respirator	57	7,68	63	12,93	55	12,19	93	19,66	35	4,95	84	15,27	42	10,74	68	15,70
Boli ale aparatului cardio-vascular	268	36,25	202	41,74	175	38,80	97	20,50	331	46,88	291	52,90	182	46,54	86	19,86
Boli cerebro-vasculare	128	17,25	33	6,77	36	7,98	20	4,22	158	22,37	47	8,54	30	7,67	28	6,46
Boli ale aparatului digestiv	23	3,09	8	1,64	17	3,76	24	5,07	18	2,54	4	0,72	12	3,06	16	3,69
Boli ale aparatului uro-genital	10	1,34	11	2,25	9	1,99	14	2,95	9	1,27	2	0,36	3	0,76	7	1,61
Boli ale sistemului nervos	7	0,94	16	3,28	20	4,43	53	11,20	6	0,84	24	4,36	26	6,64	74	17,09
Boli de sînge	8	1,07	1	0,20	5	1,10	2	4,22	3	0,42	3	0,54	2	0,51	2	0,46
Boli de nutriție și metabolism	2	0,26	—	—	6	1,33	11	2,32	5	0,70	7	1,27	7	1,79	7	1,61
Boli de piele	2	0,26	—	—	—	—	1	0,21	—	—	1	0,18	—	—	—	—
Boli profesionale	1	0,13	3	0,51	2	0,44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Boli endocrine	1	0,13	—	—	—	—	3	0,63	—	—	—	—	1	0,25	2	0,46
Boli reumatismale	—	—	3	0,61	—	—	4	0,84	—	—	1	0,18	5	1,27	1	0,23
Boli ale organelor de simț	1	0,13	—	—	—	—	1	0,21	—	—	1	0,18	—	—	—	—
Tumori	146	19,67	107	21,97	63	13,96	47	9,93	106	15,01	64	11,63	55	14,06	50	11,34
Accidente, traumatisme	63	8,49	30	6,16	41	9,09	39	8,24	19	2,69	14	2,54	11	2,81	17	3,92

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

1930—1939 o creştere de circa 34 de ani la bărbaţi şi de 37 de ani la femei, iar pentru cohorta 20 — x ani de 13 ani la bărbaţi şi de 11 ani la femei, consecinţă, pe de o parte, a reducerii mortalităţii generaţiilor tinere (îndeosebi a celei infantile), iar, pe de altă parte, a deplasării deceselor către vîrstele mari; în ultimul deceniu, preponderente sînt decesele octogenarilor.

— Comparînd din acest punct de vedere populaţia studiată de noi cu alte populaţii pentru care avem date de referinţă, precum şi cu media obţinută pe ţară putem spune că populaţia din zona de N—V a Moldovei are o durată medie de viaţă superioară atît altor populaţii, cît şi mediei pe ţară. Astfel, pentru deceniul 1970—1979, cohorta de 20 — x ani, de ambele sexe, are o vîrstă medie la deces cu aproximativ 1 an mai mare decît populaţia de ambele sexe din zona Neamţului şi cu circa 2 ani faţă de cea de pe Valea Trotuşului; faţă de media pe ţară este de circa 2 ani mai mare la bărbaţi şi de 1 an la femei.

În ceea ce priveşte afecţiunile cauzatoare de deces, pe primul loc se situează afecţiunile aparatului cardio-vascular, urmate de afecţiunile cerebro-vasculare, iar pe locul al treilea neoplaziile. Frecvenţa acestora creşte din 1950—1959 către ultimul deceniu, afecţiunile cardio-vasculare şi cerebro-vasculare într-o proporţie relativ mai mare la femei decît la bărbaţi, iar neoplaziile într-o proporţie mai mare la bărbaţi decît la femei.

L'évolution de la mortalité et des causes des décès, chez la population du N—O de la Moldavie dans les dernières décennies du XXe siècle

Résumé

L'analyse de l'évolution de la mortalité chez la population etudiée par nous indique une durée moyenne de vie plus longue d'environ une année que la durée moyenne de vie en Roumanie pendant la période 1960—1979.

En ce qui concerne les causes des décès, sur la première place se situent les affections cardio-vasculaires suivies des complications cérébro-vasculaires et les néoplasies, les premières étant plus fréquentes chez les femmes, les dernières — chez les hommes.

BIBLIOGRAFIE

1. CRISTESCU M., BOTEZATU D., ROŞCA M. E., BĂLTEANU C., GHIGEA S., MIU G., SEVASTRU P., *Aspecte demografice la populaţia din Crişan*, St. cerc. antropol., 1975, **12**, 53—58.
2. GHEŢĂU V., *Observaţii asupra evoluţiei duratei medii a vieţii în ţara noastră*, Revista de statistică, 1971, *9*, 3—10.
3. ŞTIRBU M., CRISTESCU M., MIU G., URÎTU E., GHIGEA S., *Evoluţia duratei vieţii în decursul sec. XX la populaţiile din Keagra Şarului (Ţara Dornelor)* şi *Brusturoasa (Valea superioară a Trotuşului)*, St. cerc. antropol., 1981, **18**, 75—80.
4. TREBICI V., *Demografie*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979.

Centrul de Cercetări Antropologice Bucureşti
Secţia Iaşi

Primit în redacţie la 1 aprilie 1992

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONTRIBUȚII LA STUDIUL TABLOULUI DERMATOGLIFIC AL COPIILOR HANDICAPAȚI

ANA ȚARCĂ

Este bine cunoscut, din literatura românească și străină de specialitate, că prezența unei gene malformative patologice, care se poate transmite sau nu la descendenți, ca o maladie bine conturată, poate fi pusă în evidență în tabloul dermatoglific al indivizilor purtători, sub forma unor schițe malformative, constînd în devieri patologice semnificative de la aranjamentul normal al crestelor papilare, atît în ceea ce privește orientarea modelelor, cît și frecvența și aspectul lor intim — devieri denumite dermatoglifoze (11).

Dat fiindcă în studiile noastre anterioare (7, 8, 9, 10) am urmărit, pe parcursul mai multor ani, modificările survenite în tabloul dermatoglific al copiilor handicapați din Școlile ajutătoare din Moldova (cu tulburări de comportament, dificultăți școlare, dificultăți de adaptare, debilitate mintală, oligofrenii de diferite grade etc.), ne-am propus, în studiul de față, o continuare a acestor investigații pe un lot de copii cu surditate congenitală din aceeași zonă. Handicap relativ frecvent (1 — 1,5‰), condiționat de mai multe mutații independente ale unor gene situate pe loci diferiți de pe cromozomii autosomali sau sexuali și cu o transmitere dominantă sau recesivă în primul caz și exclusiv recesivă în cel de-al doilea, surditatea se reflectă, așa cum vom vedea, în tabloul dermatoglific digital și palmar al subiecților afectați prin acele anomalii numite dermatoglifoze.

MATERIAL ȘI METODĂ

Studiul nostru se bazează pe analiza a 330 de fișe dermatoglifice digito-palmare recoltate în acest an de la un lot de 165 de copii surdo-muți din naștere (89 băieți și 76 fete), cuprinși în Școala specială de surdo-muți din Iași, provenind cu precădere din Moldova.

Tabloul dermatoglific digital și palmar, ca și dermatoglifozele semnalate au fost prezentate diferențiat în funcție de sex, lateralitate și pe degete.

Metoda de lucru utilizată în citirea, prelucrarea și interpretarea rezultatelor este cea clasică, elaborată de Cummins și Midlo (1) și îmbunătățită de Pennrose (3), Țurai și Leonida (11) și alții.

TABLOUL DERMATOGLIFIC DIGITAL

Un prim aspect analizat în cadrul tabloului dermatoglific digital se referă la frecvența principalelor desene digitale înscrisă în tabelul nr. 1.

După cum rezultă din tabel, pe ansamblu, lotul de copii surdo-muți deține pentru cele trei modele clasice frecvențe care se situează în limitele

St. cerc. antropol., 1992, t. 29, p. 51—66

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1a

Repartiția procentuală a principalelor modele digitale la copiii surdo-muți în funcție de degete, mină și sex

BĂIEȚI (89)

		Arcuri			Laţuri			Vîrtejuri			
		A	T	ΣA	L^r	L^u	ΣL	W	LP+ +TL	Acci- dente	ΣW
I	Stg	1,12	—	1,12	1,12	50,56	51,68	29,13	14,60	3,37	47,19
	Dr.	—	—	—	—	41,57	41,57	51,68	4,49	2,25	58,42
	S+D	0,56	—	0,56	0,56	46,06	46,63	40,45	9,55	2,81	52,81
II	Stg	11,23	5,62	16,83	10,11	29,21	39,32	38,20	3,37	2,25	43,82
	Dr.	15,73	4,49	20,22	17,98	14,60	32,58	44,94	—	2,25	47,19
	S+D	13,48	5,05	18,54	14,04	21,91	35,95	41,57	1,68	2,25	45,50
III	Stg	3,37	—	3,37	—	67,41	67,41	25,84	2,25	1,12	29,21
	Dr.	5,61	4,49	10,11	—	57,30	57,30	25,84	5,62	1,12	32,58
	S+D	4,49	2,25	6,74	—	62,36	62,36	25,84	3,93	1,12	30,90
IV	Stg	3,37	1,12	4,49	—	56,18	56,18	37,08	—	2,25	39,32
	Dr.	—	1,12	1,12	1,12	38,20	39,32	57,30	2,25	—	59,55
	S+D	1,68	1,12	2,81	0,56	47,19	47,75	47,19	1,12	1,12	49,44
V	Stg	2,25	1,12	3,37	—	78,65	78,65	14,60	1,12	2,25	17,98
	Dr.	3,37	1,12	4,49	—	67,41	67,41	25,84	2,25	—	28,09
	S+D	2,81	1,12	3,93	—	73,03	73,03	20,22	1,68	1,12	23,03
I—V	Stg	4,27	1,57	5,84	2,25	56,40	58,65	28,99	4,27	2,25	35,50
	Dr.	4,94	2,25	7,19	3,82	43,82	47,64	41,12	2,92	1,12	45,17
	S+D	4,60	1,91	6,51	3,03	50,11	53,14	35,05	3,59	1,68	40,34

	A	L^r	L^u	ΣW
I	s > d	s > d	s > d	d > s
II	d > s	d > s	s > d	d > s
III	d > s	0	s > d	d > s
IV	s > d	d > s	s > d	d > s
V	d > s	0	s > d	d > s
I—V	d > s	d > s	s > d	d > s

A : d > s A : II > III > V > IV > I
L^r : d > s L^r : II > I = IV....
L^u : s > d L^u : V III IV I II
ΣL : s > d ΣL : V > III > IV > I > II
ΣW : d > s ΣW : I > IV > II > III > V

de normalitate ale populației românești (respectiv ordinea din schema clasică L > V > A), cu mențiunea însă a unei creșteri substanțiale a procentajului de vîrtejuri, care se face simțită cu precădere la seria de băieți (40,34 față de 30,92 la fete), creștere realizată în special pe seama laţurilor, a căror frecvență diminuează la ei la 53,14 față de 60,13 la fete.

Dimorfismul sexual privind frecvența principalelor desene digitale merge și el în pas cu mortalitatea, în sensul unor ponderi mai ridicate pentru laţuri și arcuri la fete și pentru vîrtejuri la băieți.

În ceea ce privește însă, distribuția pe mîini a principalelor desene semnalăm o importantă inversiune de la schema clasică pentru arcuri, la băieți și pentru laţurile ulnare la fete, ambele întîlnindu-se cu prioritate

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1b

Repartiţia procentuală a principalelor modele digitale la copiii surdo-muţi în funcţie de degete, mînă şi sex

FETE (76)

		Arcuri			Laţuri			Vîrtejuri			
		A	T	ΣA	L^r	L^u	ΣL	W	LP+ +TL	Acci- dent.	ΣW
I	Stg	5,26	—	5,26	—	61,84	61,84	21,05	6,18	5,26	32,89
	Dr.	2,63	2,63	5,26	—	56,58	56,58	31,58	5,26	1,31	38,16
	S+D	3,94	1,31	5,26	—	59,21	59,21	26,31	5,92	3,29	35,52
II	Stg	10,52	13,16	23,68	14,47	25,00	39,47	28,95	3,95	3,95	36,84
	Dr.	7,89	3,95	11,84	10,52	38,16	48,68	38,16	1,31	—	39,47
	S+D	9,21	8,55	17,76	12,50	31,58	44,08	33,55	2,63	1,97	38,16
III	Stg	11,84	1,31	13,15	—	68,42	68,42	15,79	2,63	—	18,42
	Dr.	5,26	7,89	13,15	1,31	71,05	72,37	13,16	1,31	—	14,47
	S+D	8,55	4,60	13,16	0,66	69,73	70,39	14,47	1,97	—	16,45
IV	Stg	1,31	5,26	6,58	1,31	53,95	55,26	36,84	—	1,31	38,15
	Dr.	1,31	—	1,31	—	48,68	48,68	47,37	—	2,63	50,00
	S+D	1,31	2,63	3,95	0,65	51,31	51,97	42,10	—	1,97	44,08
V	Stg	5,26	1,31	6,58	—	73,68	73,68	17,10	1,31	1,31	19,73
	Dr.	—	2,63	2,63	—	76,31	76,31	21,05	—	—	21,05
	S+D	2,63	1,97	4,60	—	75,00	75,00	19,08	0,65	0,65	20,39
I—V	Stg	6,84	4,21	11,05	3,16	56,58	59,74	23,95	2,89	2,37	29,21
	Dr.	3,42	3,42	6,84	2,37	58,16	60,52	30,26	1,58	0,79	32,63
	S+D	5,13	3,81	8,95	2,76	57,37	60,13	27,10	2,23	1,58	30,92

	A	L^r	L^u	ΣW
I	s = d	0	s > d	d > s
II	s > d	s > d	d > s	d > s
III	s = d	d > s	d > s	s > d
IV	s > d	s > d	d > s	d > s
V	s > d	0	d > s	d > s
I—V	s > d	s > d	d > s	d > s

A : s > d A : II > III > I > V > IV
L^r : s > d L : II > III > IV....
L^u : d > s L : V > III > I > IV > II
ΣL : d > s ΣL : V > III > I > IV > II
W : d > s W : IV > II > I > V > III

pe mîinile drepte în locul celor stîngi. Subliniem că o astfel de inversiune pentru arcurile şi laţurile ulnare este considerată o dermatoglifoză importantă în tabloul dermatoglific digital.

Dar, însemnate anomalii dermatoglifice am semnalat şi în repartiţia desenelor pe degete.

Astfel, *arcurile*, care de regulă apar cu precădere pe degetele II şi III, şi doar în mod cu totul excepţional pe celelalte degete, la seriile noastre, atît la băieţi, cît mai ales la fete, ele se distribuie cu frecvenţe destul de ridicate şi pe degetele I, IV şi V. În plus, multe din arcurile prezente pe aceste degete, cu deosebire cele de pe degetul I, prezintă orientare radială, considerată, de asemenea, un puternic stigmat malformativ al tabloului digital, la care se adaugă şi incidenţa relativ crescută a arcurilor piniforme (6,70 la băieţi), care apar extrem de rar în populaţiile normale.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1c

Repartiția procentuală a principalelor modele digitale la copiii surdo-muți în funcție de degete, mină și sex

BĂIEȚI + FETE (165)

		Arcuri			Lațuri			Vîrtejuri			
		A	T	ΣA	L^r	L^u	ΣL	W	LP+ +TL	Acci- dent.	ΣW
I	Stg	3,03	—	3,03	0,60	55,76	56,36	25,45	10,91	4,24	40,60
	Dr.	1,21	1,21	2,42	—	48,48	48,48	42,42	4,84	1,82	49,09
	S+D	2,12	0,60	2,72	0,30	52,12	52,42	33,94	7,88	3,03	44,85
II	Stg	10,91	9,09	20,00	12,12	27,27	39,39	33,94	3,63	3,03	40,60
	Dr.	12,12	4,24	16,36	14,54	25,45	40,00	41,82	0,60	1,21	43,63
	S+D	11,51	6,66	18,18	13,33	26,36	39,69	37,88	2,12	2,12	42,12
III	Stg	1,21	0,60	7,88	—	67,88	67,88	21,21	2,42	0,60	24,24
	Dr.	5,45	6,06	11,51	0,60	63,63	64,24	20,00	3,63	0,60	24,24
	S+D	6,36	3,33	9,69	0,30	65,75	66,06	20,60	3,03	0,60	24,24
IV	Stg	2,42	3,03	5,45	0,60	55,15	55,75	36,97	—	1,81	38,78
	Dr.	0,60	0,60	1,21	0,60	43,03	43,63	52,72	1,21	1,21	55,15
	S+D	1,51	1,82	3,33	0,60	49,09	49,69	44,85	0,60	1,51	46,97
V	Stg	3,63	1,21	4,85	—	76,36	76,36	15,76	1,21	1,82	18,78
	Dr.	1,82	1,21	3,03	—	71,51	71,51	23,63	1,21	—	24,85
	S+D	2,73	1,21	3,94	—	73,94	73,94	19,69	1,21	0,91	21,82
I+V	Stg	5,45	2,78	8,24	2,66	56,48	59,15	26,66	3,64	2,30	32,60
	Dr.	4,24	2,79	7,03	3,15	50,42	53,57	36,12	2,30	0,97	39,39
	S+D	4,85	2,79	7,63	2,91	53,45	56,36	31,39	2,97	1,63	36,00

	A	L^r	L^u	ΣW
I	s > d	s > d	s > d	d > s
II	s > d	d > s	s > d	d > s
III	d > s	d > s	s > d	d = s
IV	s > d	d = s	s > d	d > s
V	s > d	0	s > d	d > s
I–V	s > d	d > s	s > d	d > s

ΣA : s > d ΣA : II > III > V > IV > I

L^r : d > s L^r : II > IV > I > III > V

L^u : s > d L^u : V > III > I > IV > II

ΣL : s > d ΣL : V > III > I > IV > II

ΣW : d > s ΣW : IV > I > II > III > V

Laţurile radiale, care în populaţiile normale apar în exclusivitate pe degetul II, la băieţii şi fetele surdo-muţi se distribuie şi pe restul degetelor, în timp ce *laţurile ulnare* urmează îndeaproape ordinea de distribuţie pe degete din schema clasică : V > III > I > IV > II, cu observaţia însă că multe din ele au fie forma rachetoidă, fie o poziţie culcată aproape de cea orizontală, ceea ce semnifică o gravă abatere de la normalitate.

Vîrtejurile, considerate în totalitate (W, LP, TL), se abat uşor de la schema clasică de repartiţie pe degete, ca urmare a abundenţei lor pe degetul II care ocupă acum poziţia doi (la fete) şi trei (la băieţi) în schemă :

IV > II > I > V III — la fete

I > IV > II > III > V — la băieţi

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

în loc de : $I > IV > V > III > II$

sau

$IV > I > III > V > II$

Multe din vîrtejurile monocentrice, cu precădere cele prezente pe degetele I şi II, prezintă orientări radiale în special la băieţi şi în procentaje chiar mai mari decît pentru orientarea simetrică sau ulnară. La această radialitate a structurilor se mai adaugă incidenţa modelelor dublu-centrice de tipul laţurilor gemene (TL) sau al buzunarelor laterale (LP) pe degetele I şi II şi III la băieţi, şi I şi II la fete, ca şi a configuraţiilor numite „accidentale", constînd în comasarea — cuplarea a două modele (A + L în plafon şi cu orientare radială, L + L; A + W) prezente pe toate cele cinci degete şi mai frecvent pe mîinile stîngi la ambele sexe.

Diferenţele sexuale, ca şi cele bilaterale privind frecvenţa desenelor digitale sînt bine exprimate şi în valorile medii ale principalilor indici de model clasici cunoscuţi în literatură (tabelul nr. 2).

Tabelul nr. 2

Valorile medii ale principalilor indici de model

		Indicele Dankmeijer $\frac{A}{V} \times 100$	Indicele Furuhata $\frac{L}{V} \times 100$	Indicele Cummins $\frac{L + 2\ V}{A + L + V}$
BĂIEŢI (89)	Stg.	16,45	60,54	6,48
	Dr.	15,92	94,81	6,89
	Stg.+Dr.	16,15	75,90	13,38
FETE (76)	Stg.	37,84	48,90	5,90
	Dr.	20,97	53,91	6,29
	Stg.+Dr.	28,93	51,42	12,19
BĂIEŢI + FETE (165)	Stg.	25,28	55,12	6,22
	Dr.	17,84	73,53	6,62
	Stg.+Dr.	21,21	63,87	12,83

Aşa cum rezultă din tabel, ponderea crescută pentru vîrtejuri la băieţii surdo-muţi a condus la valori foarte scăzute ale indicelui Dankmeijer la ei (16, 15) în raport cu fetele (28,93), diferenţele bimanuale în favoarea mîinilor stîngi la ambele sexe fiind mult mai accentuate la acestea din urmă. Indicele Furuhata însă, înregistrează valori medii mai mari la băieţi (75,90) decît la fete (51,42), ca rezultat al scăderii substanţiale a frecvenţei laţurilor la ei şi pe mîinile drepte la ambele sexe, amplitudinea diferenţelor bilaterale fiind de data aceasta cu mult mai mare la băieţi decît la fete (34,27 faţă de numai 5,01 la fete). Mai puţin ilustrative apar dife-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

rențele sexuale și cele bilaterale în valorile indicelui intensității de model al lui Cummins, ușor mai înalte la băieți și pe palmele drepte, ale subiecților de ambele sexe, dat fiindcă aici reducerea frecvenței lațurilor la băieți este compensată de creșterea procentajului de vîrtejuri la ei și invers la fete.

Importante devieri de la normalitate au fost semnalate și în ceea ce privește incidența mono-, di- și trimorfismului de mînă și individual (tabelul nr. 3), care apare modificată în raport cu normalitatea.

Astfel, se constată un procentaj înalt pentru monomorfismul de mînă ca și pentru cel individual, cu ponderi mai ridicate la seria de băieți, pentru cel bilateral diferențele între cele două mîini fiind atenuate la ambele sexe. Monomorfismul în model vîrtej, care de regulă se întîlnește foarte rar în populație, este bine reprezentat în loturile noastre cu precădere la băieți și pe mîinile drepte la ambele sexe (16,85 la băieți și 6,58 la fete).

O situație foarte apropiată de cea semnalată la copiii surdo-muți a fost întîlnită de noi la mai multe serii de copii handicapați (7, 8, 9, 10). Creșterea frecvenței monomorfismului, în special a celui bilateral, s-a realizat cu deosebire pe seama combinațiilor trimorfe, mai ales pentru mîinile stîngi unde acestea au scăzut vertiginos (4,49 la băieți și 3,95 la fete). Pentru combinațiile dimorfe, considerate în totalitate (tabelul nr. 3), abaterea de la normalitate constă în ponderile mai înalte la fete în raport de băieți, atît pentru dimorfismul individual, cît mai ales pentru cel bilateral, situație întîlnită și în alte maladii genetice.

În ceea ce privește mărimea desenelor digitale și gradul de complexitate a lor, exprimate prin valorile medii cantitative, imaginate de Khristine Bonnevie, nu semnalăm diferențe față de populațiile normale (tabelul nr. 4).

După cum rezultă din tabel, pentru toate valorile cantitative analizate, băieții surdo-muți înregistrează medii net superioare fetelor. O analiză a valorilor cantitative medii pentru fiecare deget în parte ne-a evidențiat, ca și în populațiile normale, că mediile cele mai ridicate apar pe degetele I și IV, pe care predomină vîrtejurile (din care multe prezentau un număr mediu de peste 35 de creste), urmate de degetele V și III, pe care prevalează lațurile, ultimul loc fiind ocupat de degetul II, care prezintă cea mai mare variabilitate de model, așa cum rezultă și din valorile foarte înalte ale coeficientului de variabilitate pentru acest deget (V = 59,38 la băieți și V = 54,65 la fete).

TABLOUL DERMATOGLIFIC PALMAR

O caracteristică importantă a tabloului dermatoglific palmar o reprezintă frecvența cu care se distribuie structurile configuraționale în compartimentele palmei pe care am înscris-o în tabelul nr. 5.

După cum rezultă din tabel, repartiția procentuală a desenelor în arealele configuraționale și spațiile interdigitale, în ordine descrescătoare a frecvenței, pe ansamblu, se apropie de schema clasică : IV > III > Hp > $Th_{/I}$ > II de la care se abat ușor băieții, unde spațiul III se situează pe poziția 1 în schemă : III > IV > Hp > $Th_{/I}$ > II.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Frecvența monomorfismului, di—și trimorfismului bilateral și individual la seriile de copii surdo-muți

	BĂIEȚI (89)			FETE (76)			TOTAL (165)		
	Stg	Dr	Individual	Stg	Dr	Individual	Stg	Dr	Individual
A	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L	17,98	7,86	5,62	15,79	14,47	5,26	16,96	10,91	5,45
W	7,86	16,85	4,49	3,95	6,58	2,63	6,06	12,12	3,63
Total monomorfism	25,84	24,72	10,11	19,74	21,05	7,89	23,03	23,03	9,09
A + L	17,98	10,11	11,23	25,00	14,47	17,10	21,21	12,12	13,94
A + W	—	1,12	—	—	—	—	—	0,60	—
L + W	49,44	47,19	58,42	51,31	52,63	53,95	50,30	49,69	56,36
Total dimorfism	67,41	58,42	69,66	76,31	67,10	71,05	71,51	62,42	70,30
A + L + W	4,49	15,73	20,22	3,95	11,84	18,42	4,24	13,94	19,39

Tabelul nr. 4

Mediile valorilor cantitative la seriile de băieți și fete

	BĂIEȚI (89)				FETE (76)			
	M	m	σ	V	M	m	σ	V
Valoarea cantitativă individuală	14,60	0,2856	4,08	27,94	12,25	0,3234	4,62	37,71
Valoarea cantitativă maximă	22,20	0,3318	4,74	21,35	19,39	0,3227	4,61	23,77
Val. cantitativă medie pe dg. I	19,83	0,3185	4,55	22,94	14,98	0,4200	6,00	40,00
Val. cantitativă medie pe dg. II	11,62	0,4830	6,90	59,38	10,85	0,4151	5,93	54,65
Val. cantitativă medie pe dg. III	12,99	0,4074	5,82	44,80	10,86	0,3661	5,23	48,16
Val. cantitativă medie pe dg. IV	17,03	0,3969	5,67	33,29	14,33	0,4151	5,93	41,38
Val. cantitativă medie pe dg. V	13,56	0,3549	5,07	37,39	11,64	0,3367	4,81	41,32
	I > IV > V > III > II				I > IV > V > III > II			

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 5

Repartiția procentuală a modelelor în arealele configurationale și spațiale interdigitale ale palmei

		Areale configurationale		Spații interdigitale		
		IIp	Th/I	II	III	IV
BĂIEȚI (89)	Stg.	28,09	17,98	2,25	26,96	46,07
	Dr.	30,33	11,23	14,60	61,80	38,20
	Stg+Dr	29,21	14,61	8,42	44,38	42,13
FETE (76)	Stg.	26,31	7,89	—	26,31	48,68
	Dr.	35,52	3,95	1,31	50,00	32,88
	Stg+Dr	30,92	5,92	0,66	38,16	40,79
TOTAL (165)	Stg.	27,27	13,33	1,21	26,66	47,27
	Dr.	32,73	7,88	8,48	56,36	36,76
	Stg+Dr	30,00	10,61	4,84	41,51	41,51

Băieți : III > IV > IIp > Th/I > II

Th/I, IV } s > d

IIp, II, III } d > s

Fete : IV > III > Hp > Th/I > II

Th/I, IV } s > d

Hp, II, III } d > s

Dimorfismul sexual privind frecvența de model în compartimentele palmei ne indică valori procentuale mai ridicate la băieți pentru toate compartimentele, cu excepția arealului hipotenar, pentru care diferențele sexuale mult atenuate sînt în favoarea fetelor.

Diferențele bilaterale urmează și ele îndeaproape schema clasică a populațiilor normale :

$$\left.\begin{matrix} Th_{/I} \\ IV \end{matrix}\right\} \; s > d \qquad \left.\begin{matrix} Hp \\ II \\ III \end{matrix}\right\} \; d > s$$

Dacă la nivel de lot, copiii surdo-muți de ambele sexe se comportă destul de apropiat de normalitate, o analiză minuțioasă a tipurilor configurationale privind structura intimă și orientarea lor ne-a permis să evidențiem numeroase și importante dermatoglifoze.

Referindu-ne mai întîi la regiunea superioară a palmei, în *spațiul interdigital IV*, o gravă anomalie dermatoglifică se referă la comasarea — cuplarea, aici, a cîte două sau trei modele de tipul : $1_{/W}$; $L_{/W}$; $D_{/V}$;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

$d_{1/v}$ prezentă cu prioritate pe palmele stîngi ale subiecţilor (11,23 la băieţi şi 6,58 la fete). În plus, din totalul de laţuri existente aici (40,79 pe mîinile stîngi şi 31,57 pe mîinile drepte la fete şi 34,83 pe fiecare din cele două mîini la băieţi), multe prezintă tendinţa de a evolua spre vîrtej cu direcţie radială sau ulnară, ceea ce în populaţii se întîlneşte extrem de rar sau deloc. La aceasta se adaugă şi incidenţa relativ înaltă a vîrtejurilor şi a vestigiilor (încercare de forma model, dar nefinalizată), care apare mai frecvent tot pe palmele stîngi atît la fete (14,47 faţă de 9,21 pe cele drepte), cît şi la băieţi (11,23 şi respectiv 3,37).

În *spaţiul interdigital III*, o gravă schiţă malformativă cu puternic substrat genetic, care se întîlneşte, de regulă, în multe maladii genetice sau neuropsihice, constă în incidenţa foarte crescută a formelor de suprimare parţială şi totală a liniei C (C_X, C_x, C_0 — tabelul nr. 6) prezente cu prioritate pe palmele stîngi ale subiecţilor de ambele sexe (38,20 la băieţi şi 31,58 la fete faţă de numai 15,73 şi respectiv 25,00 pe palmele drepte); aceasta a condus la reducerea substanţială a frecvenţei de model în spaţiul III interdigital, care pe palmele stîngi atinge doar 26,96 la

Tabelul nr. 6

Repartiţia procentuală a formelor de suprimare parţială (C_X; C_x) sau totală (C_0) ale liniei „C"

		BĂIEŢI (89)	FETE (76)	BĂIEŢI + FETE (165)
C_X	Stg.	17,97	18,42	18,18
	Dr.	8,98	9,21	9,09
	Stg+Dr	13,48	13,81	13,64
C_x	Stg.	10,11	3,95	7,27
	Dr.	1,12	6,58	3,63
	Stg+Dr	5,62	5,26	5,45
$C_X + C_x$	Stg.	28,09	22,37	25,45
	Dr.	10,11	15,79	12,73
	Stg+Dr	19,10	19,08	19,09
C_0	Stg.	10,11	9,21	9,69
	Dr.	5,61	9,21	7,27
	Stg+Dr	7,86	9,21	8,48
$C_X + C_x + C_0$	Stg.	38,20	31,58	35,15
	Dr.	15,73	25,00	20,00
	Stg+Dr	26,96	28,29	27,57

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

băieți și 26,31 la fete, față de 61,80 și respectiv 50,00 pe palmele drepte. O situație similară am evidențiat-o și la loturile de copii handicapați din școlile ajutătoare din Moldova (7, 8, 9, 10).

Pentru *spațiul II interdigital* nu se semnalează abateri de la normalitate în privința frecvenței de model sau a tipului de model existent aici. În schimb, ca schiță malformativă amintim deplasarea triradiusului „a" spre marginea radială a palmei, mai ales pe palmele stîngi ale subiecților, ceea ce a condus la mărirea distanței dintre triradiusul „a" și „b" (a — b), anomalie tot atît de importantă ca și apropierea dintre triradiile „b" și „c", care are loc pe palmele subiecților unde apare suprimată linia C parțial (C_x, C_x).

Importante dermatoglifoze, fie de orientare, fie de tipul structura intimă și numărul configurațiilor prezente, au fost evidențiate și în *arealul hipotenar* al palmei copiilor surdo-muți. O primă schiță malformativă, prezentă de altfel și în alte maladii genetice grave, se referă la incidența în arealul hipotenar a arcului cu orientare radială cu deosebire la fete (3,95 pe palmele drepte și 2,63 pe cele stîngi) în unele cazuri combinat cu lațul ulnar, cu lațul radial sau carpal, ca și a configurațiilor rare, mono- sau dublu centrice (W, LP, TL) de dimensiuni mari, ocupînd tot arealul, fie singure, fie în combinație cu A^r sau L^u, care se întîlnesc cu frecvențe mai mari pe mîinile drepte atît la fete (6,58), cît și la băieți (4,49), față de 3,95 și respectiv 3,37 pe palmele stîngi.

De asemenea, o anomalie însemnată cu grave implicații este și prezența cu frecvență foarte crescută în arealul hipotenar a lațului cu direcție ulnară, care atunci cînd apare singur este mai frecvent pe palmele drepte atît la băieți (7,80), cît și la fete (2,63), dar care în multe cazuri apare cuplat cu arcul radial, cu arcul ulnar, cu lațul radial, cu lațul carpal, inclusiv cu vîrtejul, și care, în totalitate, înregistrează ponderi egale pe cele două mîini la băieți (11,22), în timp ce la fete prevalează pe palmele drepte (9,19 față de 6,56 pe cele stîngi).

Strîns legat de comasarea — cuplarea mai multor modele în arealul hipotenar semnalăm aici o altă abatere gravă de la normalitate referitoare la triradiusul axial al palmei „t" a cărui poziție bazală t scade simțitor la ambele sexe (tabelul nr. 7), cu deosebire la fete (48,68 față de 56,74 la băieți). La nivelul celor două mîini, această scădere este mai accentuată pe palmele drepte la fete (44,73 față de 52,63 pe cele stîngi), la băieți diferențele bilaterale fiind practic inexistente din acest punct de vedere (57,30 pe mîinile drepte și 56,18 pe cele stîngi).

Această reducere a frecvenței pentru poziția bazală a triradiusului axial nu s-a realizat atît prin creșterea ponderii pozițiilor înălțate t′ sau supraînălțate t″ sau t‴, cît prin cea a combinațiilor de două sau trei triradii (tabelul nr. 7) din care cel puțin unul prezintă poziția supraînălțată (t′, t″, t‴) sau deplasată pe marginea ulnară a palmei (t^u), desigur condiționate în special de existența aici a modelelor foarte complicate sau de comasarea — cuplarea a două sau trei desene. Așa cum se poate observa din tabelul nr. 7 din cele 14 tipuri de combinații de două sau trei triradii găsite în loturile noastre, la băieți sînt prezente 13, iar la fete 9 combinații, din care cel mai des întîlnite la ambele sexe sînt tt^u, tt′, tt″ și $tt''t^u$. Merită să subliniem că în populații normale nu am întîlnit mai mult de 4 — 5 combinații ale triradiusului bazal în palmă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 7

Repartiția procentuală a diferitelor poziții și combinații ale triradiusului „t"

	BĂIEȚI			FETE		
	Stg.	Dr.	Stg+Dr	Stg.	Dr.	Stg+Dr
t	56,18	57,30	56,74	52,63	44,73	48,68
t′	14,60	10,11	12,36	17,10	13,15	15,13
t″	3,37	2,25	2,81	1,31	1,31	1,31
t‴	—	—	—	1,31	—	0,65
t^u	—	1,12	0,56	—	2,63	1,31
tt′	6,74	3,37	5,05	2,63	5,26	3,95
tt″	1,12	5,62	3,37	2,63	3,95	3,29
tt^u	7,86	7,86	7,86	9,21	11,84	10,52
t′t″	—	—	—	—	1,31	0,65
$t′t^u$	—	2,25	1,12	1,31	6,58	3,95
$t″t^u$	—	2,25	1,12	—	1,31	0,65
tt‴	1,12	1,12	1,12	—	—	—
t′t‴	1,12	—	0,56	—	—	—
t″t‴	1,12	—	0,56	—	—	—
tt′t″	1,12	—	0,56	—	—	—
$tt′t^u$	2,25	2,25	2,25	3,95	—	1,97
$tt″t^u$	2,25	3,37	2,81	3,95	3,95	3,95
$t′t″t^u$	1,12	—	0,56	—	1,31	0,65
$tt‴t^u$	—	1,12	0,56	—	—	—
0	—	—	—	3,95	2,63	3,29

În sfîrșit, un ultim stigmat malformativ semnalat în arealul hipotenar, de această dată însă prezent doar la seria de fete, se referă la incidența palmelor în care lipsește triradiusul „t" (3,29%), ca rezultat al prezenței arcului cu direcție radială în exclusivitate în hipotenarul acestor palme.

Arealul Th/I, ca ultim compartiment al palmei, înregistrează și el unele devieri malformative, care, în totalitate, apar ceva mai pronunțate la băieți. Între ele amintim tendința de curbare puternic radială a crestelor papilare, care iau aici aspectul literei L, cu precădere pe palmele stîngi ale subiecților de ambele sexe (35,95 la băieți și 25,00 la fete față de 17,98 și respectiv 17,10 pe palmele drepte). Din totalul de 14,60 modele la băieți

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 8

Repartiția procentuală a terminației principalelor linii palmare pe cele două mîini, la serille de băieți și fete

	BĂIEȚI(89)								FETE (76)							
	D		C		B		A		A		B		C		D	
	Stg	Dr	Stg	Sr	Stg	Dr	Stg	Dr	Stg	Dr	Stg	Dr	Stg	Dr	Stg	Dr
1	—	—	—	—	—	—	2,25	—	3,95	—	—	—	—	—	—	—
2	—	—	—	—	—	—	12,36	3,37	7,89	—	—	—	—	—	—	—
3	—	—	—	—	—	—	2,25	2,25	5,26	3,95	—	—	—	—	—	—
4	—	—	—	—	—	—	22,47	10,11	22,37	19,74	—	—	—	—	—	—
5′	—	—	—	—	2,25	—	22,47	21,35	26,31	31,58	1,31	—	—	—	—	—
5″	—	1,12	3,37	2,25	33,70	13,48	37,00	58,42	32,89	42,10	34,21	5,26	2,63	1,31	—	—
5	—	—	6,74	4,50	11,23	10,11	—	1,12	1,31	2,63	18,42	17,10	9,21	1,31	—	—
6	—	—	2,25	7,86	12,36	14,60	—	2,25	—	—	9,21	13,16	10,56	10,56	—	—
7	11,23	6,74	17,98	3,37	39,25	46,06	—	1,12	—	—	36,84	55,26	17,10	7,89	11,84	3,95
8	2,25	7,86	—	—	1,12	13,48	—	—	—	—	—	9,21	—	1,31	10,52	9,21
9	31,39	8,98	30,33	49,44	—	1,12	—	—	—	—	—	—	28,95	42,10	27,63	7,89
10	25,84	21,35	1,12	15,73	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10,52	10,52	22,37
11	30,33	51,68	—	1,12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39,47	56,58
12	—	1,12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	—	1,12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
×	—	—	17,98	8,98	—	1,12	—	—	—	—	—	—	18,42	9,21	—	—
×	—	—	10,11	1,12	—	—	—	—	—	—	—	—	3,95	6,58	—	—
0	—	—	10,11	5,62	—	1,12	1,12	—	—	—	—	—	9,21	9,21	—	—

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

şi 5,92 la fete, aici doar 5,10 şi respectiv 1,31 sînt reprezentate prin laţuri unice simple L/0, restul fiind combinaţii de două modele sau de modele cu vestigii, cel mai des întîlnită la ambele sexe şi pe palmele stîngi fiind combinaţia V/L (6,74 la băieţi şi 3,95 la fete). La seria de băieţi, pe palmele stîngi am întîlnit chiar şi combinaţia L/V/L (3,37 %), care la unii subiecţi este asociată cu prezenţa unui alt stigmat grav — arcul radial în hipotenar.

Gradul de înclinare a crestelor papilare palmare, exprimat prin frecvenţa terminaţiei principalelor linii palmare (tabelul nr. 8), prin frecvenţa principalelor formule palmare după H. H. Wilder,. (tabelul nr. 9) cît şi prin valorile medii ale indicelui principalelor linii M.L.I., imaginat de H. Cummins, este unul din indicatorii dermatoglifici ai palmei la nivelul căruia am semnalat însemnate abateri de la normalitate.

Tabelul nr. 9

Frecvenţa principalelor formule palmare
(după H. H. Wilder)

		11 — 9 — 7 11 — x — 7 11 — 0 — 7	9 — 7 — 5 9 — x — 5 9 — 0 — 5	7 — 5 — 5 7 — x — 5 7 — 0 — 5	Alte formule
BĂIEŢI (89)	Stg.	25,84	30,33	12,36	31,46
	Dr.	50,56	13,48	8,98	26,96
	Stg+Dr	32,58	21,91	10,67	28,65
FETE (76)	Stg.	30,26	27,63	22,36	19,73
	Dr.	53,95	14,47	13,16	18,42
	Stg+Dr	42,10	21,05	17,76	19,08
TOTAL (165)	Stg.	27,87	29,09	16,97	26,06
	Dr.	52,12	13,94	10,91	23,03
	Stg+Dr	40,00	21,51	13,94	24,54

O primă remarcă din acest punct de vedere se referă la orientarea transversală mai accentuată a crestelor palmare la fete faţă de băieţi (care de altfel pe ansamblu au fost mai puternic afectate decît băieţii), ilustrată de frecvenţa mai ridicată pe ambele mîini a terminaţiilor liniei D în cîmpul 11 al palmei (tabel nr. 8), de procentajul mai înalt pentru formula 11 — 9 — 7 care indică transversabilitatea (42,10 faţă de 32,58 la băieţi), care se face resimţită atît pe palmele stîngi, dar mai ales pe cele drepte şi mai puţin prin valorile medii ale M.L.I. al lui Cummins (9,12 faţă de 9,10 la băieţi), care diferenţiază mai slab cele două sexe din acest punct de vedere.

De asemenea, pe multe din palmele subiecţilor de ambele sexe, dar cu deosebire la băieţi am remarcat o orientare haotică a crestelor papilare cît şi a liniilor principale care şi-au schimbat traseul normal, imprimînd

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

astfel palmei un aspect danteliform, ceea ce este bine ilustrat de procentajul ridicat pentru alte formule palmare decît cele principale (tabelul nr. 9), cu precădere la băieţi (28,65 faţă de 19,08 la fete) şi mai des pe palmele stîngi la ambele sexe.

Diferenţele bilaterale privind gradul de înclinare a crestelor papilare palmare însă merg în consens cu cele întîlnite în populaţiile normale, palmele drepte indicînd la ambele sexe o transversalitate mai ridicată decît cele stîngi, exprimată prin ponderea mai mare a terminaţiilor liniei D în cîmpurile superioare ale palmei pe ele (tabelul nr. 8), prin frecvenţa mai înaltă a formulei 11 — 9 — 7 pe palmele drepte (tabelul nr. 9), ca şi prin valorile medii mai ridicate ale indicelui M.L.I. aici (9,82 faţă de 8,83 pe palmele stîngi la băieţi şi 9,93 respectiv 8,76 la fete).

O ultimă caracteristică din tabloul dermatoglific palmar de o mare importanţă în aprecierea normalităţii este linia simiană sau sulcusul palmar transvers, care în populaţia românească atinge un procent de circa 2,50 %. În lotul nostru, sulcusul palmar, formele clasice (I + II), la fete se întîlneşte cu o frecvenţă apropiată de a populaţiei normale (2,63), în timp ce la băieţi înregistrează valori foarte ridicate (7,85), deci de trei ori mai mari ca în loturile normale. Pentru formele speciale de sulcus (FS_2, FS_3, FS_4) precizăm că la fete ele ating procentaje egale cu ale formelor clasice (2,63 %), în timp ce la băieţi sînt foarte slab reprezentate (1,12 %).

De asemenea, merită să subliniem aici că, în timp ce la populaţiile normale sulcusul palmar se întîlneşte cu prioritate pe palmele stîngi, la copiii surdo-muţi, atît la băieţi, cît şi la fete, ele predomină pe palmele drepte, iar prezenţa lui concomitent pe ambele palme am întîlnit-o doar în două cazuri.

CONCLUZII

Din analiza caracteristicilor dermatoglifice digito-palmare ale copiilor surdo-muţi au fost evidenţiate importante schiţe malformative, care, în parte, se întîlnesc şi în alte maladii genetice sau neuropsihice grave. Astfel, la nivelul tabloului dermatoglific digital s-au semnalat următoarele dermatoglifoze :

— O distribuţie a arcurilor la băieţi şi a laţurilor ulnare la fete cu prioritate pe mîinile drepte în locul celor stîngi.

— Incidenţa arcurilor şi pe alte degete în afara degetelor II şi III, cu precizarea că atunci cînd apar pe degetul I prezintă deseori o orientare radială, iar multe din ele au aspect pîniform.

— Prezenţa laţurilor radiale şi pe alte degete decît degetul II, cum era de aşteptat.

— O frecvenţă ridicată a laţurilor în formă rachetoidă sau cu o poziţie culcată apropiată de cea orizontală.

— Schimbarea ordinei de distribuţie a vîrtejurilor pe degete în sensul ocupării de către degetul II a poziţiei doi la fete şi trei la băieţi, în schema clasică în loc de : I > IV > V > III > II.

— Creşterea frecvenţei pentru orientarea radială a structurilor configuraţionale sau radialitatea structurilor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

— O incidenţă crescută a modelelor dublu-centrice de tipul laţurilor gemene (TL) sau al buzunarelor laterale (LP), ca şi a comasării — cuplării a două modele simple (A + L; L + L) sau complicate (A + V), în care laţurile se dispun în plafon.

— Creşterea frecvenţei monomorfismului individual şi bilateral atît în model de laţ, cît şi în vîrtej la ambele sexe (dar cu deosebire la băieţi), prin reducerea substanţială a combinaţiilor trimorfe.

În strînsă corelaţie cu dermatoglifozele digitale au fost evidenţiate importante anomalii şi în tabloul dermatoglific palmar :

— Prezenţa în spaţiul IV interdigital a comasării şi cuplării de cîte două şi chiar trei modele de tipul L/V ; 1/V ; D/V ; d/v/1 etc.

— Incidenţa foarte crescută a formelor de suprimare parţială sau totală a liniei „C" (C_X, C_x, C_0), cu precădere pe palmele stîngi ale subiecţilor, ceea ce s-a repercutat asupra frecvenţei de model în spaţiul interdigital III, care a scăzut vertiginos.

— Prezenţa în procentaj ridicat în arealul hipotenar al palmei a arcului cu orientare radială, fie singur, fie în combinaţie cu laţul carpal sau cu laţul ulnar, ca şi a configuraţiilor rare mono- sau dublu-centrice (W, LP, TL), de dimensiuni mari, ocupînd tot arealul sau în combinaţie cu laţul ulnar şi mai des pe palmele drepte, atît la băieţi, cît şi la fete.

— Apariţia în hipotenarul palmei, cu frecvenţă înaltă, a laţului cu direcţie ulnară, fie singur şi atunci cu prioritate pe palmele drepte (7,86 la băieţi şi 2,63 la fete faţă de 4,49 şi respectiv 1,31 pe palmele stîngi), fie în combinaţie cu alte modele.

— O creştere spectaculoasă a combinaţiilor de două sau trei triradii (13 variante la băieţi şi 9 la fete) în care cel puţin o poziţie este înălţată sau supraînălţată (t′, t″, t‴) sau situată pe marginea bordurală a palmei (t^u), toate ca rezultat al prezenţei în hipotenar fie a modelelor complicate dublu-centrice, fie a comasării — cuplării de cîte două sau trei modele, ceea ce a condus la scăderea frecvenţei poziţiei bazale „t" a triradiusului, mai ales la fete, unde se semnalează şi un procent de 3,29 palme pe care lipseşte triradiusul (t_0).

— O frecvenţă crescută a palmelor în care crestele papilare din arealul tenar al palmei sînt puternic curbate radial, luînd aspectul literei L, la care se adaugă acelaşi fenomen de comasare — cuplare a modelelor ca şi în restul compartimentelor.

— O tendinţă pentru orientarea mai puternic transversală a crestelor palmare decît normal, evidentă cu deosebire la fete.

— Un procentaj ridicat pentru palmele cu structură danteliformă a liniilor şi crestelor.

— Incidenţa crescută a palmelor purtătoare de sulcus palmar transvers — formele clasice (I şi II) numai în lotul de băieţi — unde atinge o valoare de trei ori mai înaltă (7,85) decît cea găsită în populaţia românească (2,50).

Dat fiindcă multe din distorsiunile dermatoglifice evidenţiate la copiii surdo-muţi apar şi în alte maladii genetice sau neuropsihice grave, unele fiind prezente şi în populaţiile normale, dar cu frecvenţe mult reduse şi cu precădere pe palmele stîngi, considerate ca purtătoare ale tuturor semnelor atavice sau malformative, apreciem că singura particularitate,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

pe care am putea-o atribui handicapului luat de noi în studiu (surdo-muţenia), ar putea fi incidenţa multora din schiţele malformative semnalate de noi pe palmele drepte ale subiecţilor în locul celor stîngi chiar şi pentru sulcusul palmar transvers, care în toate populaţiile şi maladiile cunoscute apare cu precădere pe palmele stîngi.

Contributions to the dermatoglyphics study of handicapped children

Abstract

The present report deals with digital and palmar dermatoglyphics study of deaf and dumb children (89 boys and 76 girls) from Moldavian schools.

Although many of the digital and palmar dermatoglyphics features considered were generally found as similar to these of normal populations, there were recorded some important dermatoglyphic anomalies, in both finger and palmar prints. Much of them are present both on the left hand, and on the right hand, the Simian line excepted, which is more frequently met on the right by deaf-mutes. Actually, this represents a unique characteristic for this type of handicap, as far as no literature data are available on this topic.

BIBLIOGRAFIE

1. CUMMINS H., MIDLO CH., *Finger prints, palms and soles,* Dover Publications Inc., New York, 1961.
2. HOLT SAROH, *The genetics of dermol rides,* Springfield, Illinois, New York, 1968.
3. PENROSE L. S., *Memorandum on Dermatoglyphie Nomenclature,* Birth defects original article series, vol. IV, nr. 3, June, 1968.
4. ŢARCĂ ANA, *Studiul dermatoglifelor digitale la populaţia de pe Valea Marei (Jud. Maramureş),* St. cerc. antropol., 1979, **16**, 57—64.
5. ŢARCĂ ANA, *Stuaiul dermatoglifelor digitale la două populaţii din zona Carpaţilor Orientali (regiunea Dornelor şi Valea Superioară a Trotuşului),* St. cerc. antropol., 1980, **17**, 77—81.
6. ŢARCĂ ANA, *Contributions to the study of sulcus transversus palmaris in populations belonging to three submountain areas in the Eastern Carpathians,* Ann. Roum. Anthropol., 1984, **21**, 37—44.
7. ŢARCĂ ANA, *Studiul dermatoglifelor digito-palmare la un lot de copii din Şcolile ajutătoare din municipiul Iaşi,* St. cerc. antropol., 1985, **22**, 52—61.
8. ŢARCĂ ANA, *Dermatoglifele digito-palmare şi anomaliile dento-maxilare la un lot de copii din Şcolile ajutătoare din municipiul Iaşi,* St. cerc. antropol., 1986, **23**, 60—69.
9. ŢARCĂ ANA, *Tabloul dermatografic la copiii handicapaţi şi particularităţile lui în corelaţie cu anomaliile dento-maxilare,* St. cerc. antropol., 1987, **24**, 76—86.
10. ŢARCĂ ANA, *Observaţii asupra dermatoglifelor digito-palmare la copiii din casele de copii preşcolari,* St. cerc. antropol., 1990, **27**, 39—47.
11. ŢURAI C., LEONIDA C. I., *Amprentele papilare,* Edit. Medicală, Bucureşti, 1979.
12. VULPE C., RUDESCU AL., *Contribution à l'étude des empreintes digitales, palmaires et plantaires chez la population de cinq villages de la zone du bassin superieur du Teleajen,* Ann. Roum. Anthropol., 1968, **5**, 81—97.
13. WENINGER MARGARET, NAVRATIL L., *Die Vierfingerfurche in ätiologischer Betrachtung,* Mitteilungen d. Anthrop., Gesellsch. in Wien, 1957, **LXXXVIII**, 1—21.

Centrul de Cercetări Antropologice Bucureşti
Secţia Iaşi

Primit în redacţie la 1 aprilie 1992

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

OBSERVAȚII ASUPRA TRANSMITERII UNOR CARACTERE MORFOLOGICE DE LA PĂRINȚI LA DESCENDENȚI (NOTA I)*

CORNELIU VULPE, ELEONORA LUCA, GABRIELA CĂLIN, GEORGETA BADRAJAN și GABRIELA FĂRCĂȘANU

Un studiu asupra eredității caracterelor morfologice umane a fost inițiat cu mulți ani în urmă de Colectivul de Antropologie contemporană, condus, pe atunci, de prof. O. Necrasov, și tot în acea perioadă a fost propusă o altă activitate importantă pentru Centrul de Cercetări Antropologice, aceea de întocmire a unui Atlas antropologic al României. Pe măsura înaintării în timp s-a constatat o tendință de deschidere demografică a unor așezări tradițional-pastorale sau tradițional-agricole, fapt ce a determinat o concentrare a tuturor forțelor Centrului în direcția realizării Atlasului. Astăzi, cînd Atlasul antropologic se află sub formă de manuscris și se caută o formulă de publicare a sa, încercăm, prin prezenta lucrare, să reluăm o temă mai veche, care de fapt a existat sub formă de proiect, realizîndu-se mai demult doar colectarea unor date cu caracter morfologic de la familii cu mai mulți copii (satul Fundata, județul Brașov — 1967).

MATERIAL ȘI METODĂ

Eșantionul pe care am lucrat este alcătuit din 71 de familii, cu un total de 155 de copii (73 ♂ + 82 ♀), provenind din județul Brașov:

— satul Poarta — 27 de familii, cu 55 de copii (22 ♂ + 33 ♀)
— satul Șimon — 19 familii, cu 37 de copii (21 ♂+16 ♀)
— satul Moeciu de Jos — 25 de familii, cu 63 de copii (30 ♂ + 33 ♀).

Vîrsta minimă a copiilor luați în studiu a fost de 3 ani, considerîndu-se că din acest moment caracterele morfo-fizionomice sînt destul de bine conturate. Copiii cercetați au fost dispuși într-un sistem de triplete (mamă, tată, copil), adică trăsăturile fiecărui copil în parte au fost comparate cu cele ale părinților, neținîndu-se cont de fratriile lor.

Asemănările copilului cu mama au fost abreviate cu M, cele comune cu ambii părinți s-au notat cu C, similitudinile cu tatăl sînt desemnate prin litera B, trăsăturile intermediare față de parentali au fost indicate prin litera I, iar caracterele deosebite (divergente) față de cei doi genitori au fost reprezentate prin litera D (vezi tabelul nr. 1 — model). S-a folosit această notație, ca și în cazul expertizelor antropologice de stabilire a filiației, întrucît prezenta lucrare va contribui, ca material de referință, atît în realizarea expertizelor antropologice, cît și la viitoare lucrări cu privire la stabilirea filiației (ceea ce explică și mențiunea din titlu — nota I).

* La realizarea statistică a lucrării și-au mai adus contribuția: Cătălina Tutunaru și Ana-Maria Uleia.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Fișele pe baza cărora s-au prelevat datele referitoare la caracterele morfo-fizionomice (9) au fost în număr de 5 și au cuprins:

— *Aspecte de ordin general* (total 12): forma occipitalului, proeminența zigomelor, forma feței, prognatismul maxilarului superior și inferior, forma și culoarea părului, forma unghiilor și a degetelor, bolta piciorului, dispoziția degetului piciorului și spațiul I interdigital plantar.

— *Trăsăturile nasului* (în număr de 18): forma septumului, șanțul septumului, aripile nasului, lungimea, forma și direcția nărilor, planșeul nazal, trecerea de la nas la buza superioară, înălțimea și lățimea nasului (toate văzute din norma frontală), rădăcina nasului, spatele nasului, vîrful nasului — orientare și formă, septumul — direcție, vizibilitate, inserția inferioară a aripilor, forma nasului (toate privite de data aceasta din norma laterală);

— *Caracterele ochilor și ale orbitelor* (total 19): lărgimea sprîncenelor, capul sprîncenelor — lățime, relația între sprîncene, deschiderea fantei palpebrale, sulcusul orbitar superior —

Tabelul nr. 1

a) Repartiția caracterelor morfologice

Nr. crt.	Caracterul		Asemănări ale copilului cu:					Total
			Mama	Comune	Bărbatul	Intermediare	Divergente	
1	Caractere generale	n	5	—	1	1	5	12
		%	41,7	—	8,3	8,3	41,7	
2	Nasul	n	5	7	3	2	1	18
		%	27,7	38,9	16,7	11,1	5,5	
3	Ochiul	n	10	3	5	1	—	19
		%	52,6	15,8	26,3	5,3	—	
4	Urechea	n	7	5	6	4	2	24
		%	29,2	20,8	25,0	16,7	8,3	
5	Gură — menton	n	7	4	6	4	2	23
		%	30,4	17,4	26,1	17,4	8,7	
	Total	n	34	19	21	12	10	96
		%	35,4	19,8	21,9	12,5	10,4	

b) Repartiția gradelor Keiter

Nr. crt.	Caracterul		Asemănări ale copilului cu:					Total
			Mama	Comune	Bărbatul	Intermediare	Divergente	
1	Caractere generale	n	10	—	2	—	8	20
		%	50,0	—	10,0	—	40,0	
2	Nasul	n	10	10	2	2	3	27
		%	37,0	37.0	7,4	7,4	11,1	
3	Ochiul	n	13	8	12	—	—	33
		%	39,4	24,2	36,4	—	—	
4	Urechea	n	7	5	7	2	—	21
		%	33,3	23,8	33,3	9,5	—	
5	Gura — menton	n	8	7	11	7	5	38
		%	21,1	18,4	28,9	18,4	13,2	
	Total	n	48	30	34	11	16	139
		%	34,5	21,6	24,5	7,9	11,5	

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

forță adîncime, cuta pleoapei, lungimea genelor, relieful globului ocular, lățimea zonei pupilare a irisului, coroana irisului — marcaj, dințare, zona ciliară, fisuri, cripte, inele de construcție, noduli, culoarea irisului.

— *Gura și mentonul* (23 de caractere): mărimea fantei orale, înălțimea buzei dermice superioare, filtru — relief, lățime, sulcus nasolabial, buza mucoasă superioară — grosime, tivul buzei, buza mucoasă inferioară—lățime, buza dermică inferioară—înălțime, grosime, pileri laterali, șanțul mento-labial — relief, lărgime, mentonul — înălțime, lățime, împărțire, rularea limbii, diastema (particularități văzute din norma frontală), buza dermică superioară —formă, buza dermică inferioară — orientare, formă, mentonul — orientare, fanta orală raportată la înălțimea feței (privire din norma laterală).

— *Urechea* (24 de trăsături): mărimea urechii, conformație, orientare, originea helixului, segmentul superior al helixului — lățime, grad de rulare, segmentul posterior — formă, lățime, grad de rulare, anthelixul — relief, profil longitudinal, scafa — lățime, trecerea în lob, concha— lățime, tragus — formă, antitragus—mărime, orientare, incizurare intertragică—lățime, lobul — mărime, lungime, formă, orientare spațială, concrescență, tuberculum Darwinii.

ANALIZA REZULTATELOR

Apreciind datele înscrise în tabelul nr. 2 rezultă că din cele 96 de caractere luate în studiu, la cei 155 de copii, în medie 25,21 (pentru băieți) și 26,14 (pentru fete) sînt asemănătoare cu mama, 31,23 și respectiv 29,49 sînt comune la părinți și descendenți, iar 23,06 — 22,89 se aseamănă cu structurile morfologice ale tatălui. Într-o proporție mai scăzută se întîlnesc trăsăturile divergente (în medie 8,96 pentru băieți și 11,11 pentru fete), ce pot fi atribuite ascendenței fie materne, fie paterne ori unor colaterali din partea mamei sau a tatălui. Pe ultimul loc și într-o proporție destul de scăzută se situează caracterele intermediare față de cei doi părinți (cu o medie de 5,55 pentru băieți și 5,60 pentru fete). Față de cei doi parentali se constată o ușoară tendință de moștenire a unui număr mai ridicat de caractere de la mamă, atît la băieți, cît și la fete.

Tabelul nr. 2

Repartiția medie a caracterelor morfo-fizionomice

Parametri	♂					♀				
	M	C	B	I	D	M	C	B	I	D
$\bar{X}$	25,21	31,23	23,06	5,55	8,96	26,14	29,49	22,89	5,6	11,11
σ	5,30	5,21	5,30	2,43	3,67	5,16	3,84	4,88	2,73	3,75
m	0,94	0,92	0,94	0,40	0,64	0,90	0,58	0,79	0,45	0,60
C_v	21,02	16,78	22,98	43,78	40,96	20,89	13,02	21,32	48,75	33,75
N	65					77				

Aceeași ordine de distribuție a valorilor medii se regăsește și în privința gradelor Keiter (tabelul nr. 3), unde din cele aproximativ 139 de puncte comparate între copii și părinți în medie 36,40 (la băieți) și 38,37 (la fete) sînt atribuite asemănărilor cu mama, 45,23 și respectiv 42,66 corespund trăsăturilor comune parentali — progeni, iar 33,31 și 33,34 aparțin asemănărilor cu tatăl. Mai puțin reprezentate sînt caracterele divergente (cu un punctaj mediu de 12,39 la băieți și 14,90 la fete) și încă și mai puțin reprezentate apar trăsăturile intermediare, cu medii foarte apropiate la băieți (8,53) și fete (8,16). Și în cazul punctajului Keiter se observă o tendință de creștere a numărului de grade atribuite asemănărilor cu mama la copiii de ambele sexe (tabelul nr. 3).

Acest paralelism între cele două moduri de apreciere (a caracterelor morfologice, pe de o parte, și a gradelor Keiter, pe de altă parte), cu

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Repartiţia medie a gradelor Keiter

Parametri	♂					♀				
	M	C	B	I	D	M	C	B	I	D
$\bar{X}$	36,40	45,23	33,31	8,53	12,39	38,37	42,66	33,34	8,16	14,90
σ	9,37	8,77	10,13	4,47	6,9	9,95	7,56	7,66	5,19	5,42
m	1,70	5,46	1,82	0,77	1,21	1,64	1,29	1,23	0,85	0,87
C_v	25,74	19,39	30,41	52,40	5,57	25,93	17,72	22,98	63,60	36,38
N	65					77				

repartiţii similare, este explicabil dacă ne gîndim că acolo unde sînt mai multe caractere de asemănare se vor acumula, în acelaşi timp, şi mai multe grade Keiter. Trebuie menţionat aici că un anumit caracter morfologic poate fi notat potrivit gradelor Keiter de la I la IV, rezultînd din studiul nostru că punctajul se echilibrează în aşa manieră încît urmează o distribuţie asemănătoare cu cea a trăsăturilor morfologice, fără a se produce acumulări de puncte numai într-o anumită categorie de similitudini ale copilului (de exemplu, numai cu mama, numai cu tata sau altele).

O estimare procentuală a caracterelor de asemănare dintre parentali şi progeni s-a făcut pe baza unui tabel individual, aşa cum este prezentat ca model tabelul nr. 1. Fiecare copil a fost comparat cu cei doi părinţi, atît în privinţa caracterelor morfologice extrase din cele 5 fişe (cu aspecte de ordin general, trăsături ale nasului, ochiului, urechii, gurii şi mentonului), cît şi referitor la punctajul Keiter corespunzător acestor structuri morfologice.

Obţinînd un astfel de tabel pentru fiecare copil cercetat s-a putut observa, pe baza celor 96 de caractere investigate, că asemănările cu mama (M), cu tata (B) şi cele comune celor trei persoane (C) se grupează

Tabelul nr. 4

Repartiţia pe categorii procentuale a caracterelor morfo-fizionomice

Categorii procentuale	♂					♀				
	M	C	B	I	D	M	C	B	I	D
0— 5	—	—	—	21	10	—	—	—	35	5
6—10	—	—	—	18	26	—	—	—	38	31
11—15	2	1	2	17	11	3	1	3	4	31
16—20	8	5	17	11	9	10	4	18	—	9
21—25	23	14	26	1	6	17	16	34	—	2
26—30	21	9	15	—	4	27	19	15	—	—
31—35	8	22	5	—	2	17	24	7	—	—
36—40	6	12	3	—	—	4	12	1	—	—
41—	—	5	—	—	—	—	2	—	—	—
N	68	68	68	68	68	78	78	78	77	78

în limitele procentelor de la 16% la 35%, trăsăturile divergente de la 0 la 25%, în majoritate, iar cele intermediare de la 0 la 20% (tabelul nr. 4).

În mare, cam aceeaşi distribuţie se întîlneşte şi în cazul gradelor Keiter (tabelul nr. 5). Această grupare a asemănărilor : mamă — copil, tată — copil, mamă — tată — copil, cît şi caracterele intermediare şi divergente apar destul de bine exprimate şi în figurile 1 şi 2.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 5

Repartiția pe categorii procentuale a gradelor Keiter

Categorii procentuale	♂					♀				
	M	C	B	I	D	M	C	B	I	D
0—5	—	—	—	31	20	—	—	—	37	9
6—10	—	—	1	28	24	2	—	1	29	30
11—15	3	1	4	7	16	3	1	4	7	30
16—20	10	5	22	1	5	10	8	14	2	8
21—25	17	15	15	—	2	19	12	32	—	1
26—30	17	10	11	—	1	19	21	17	—	—
31—35	13	16	8	—	—	14	22	8	—	—
36—40	5	12	5	—	—	10	12	1	—	—
41—	3	9	2	—	—	2	3	1	—	—
N	68	68	68	67	68	79	79	78	75	78

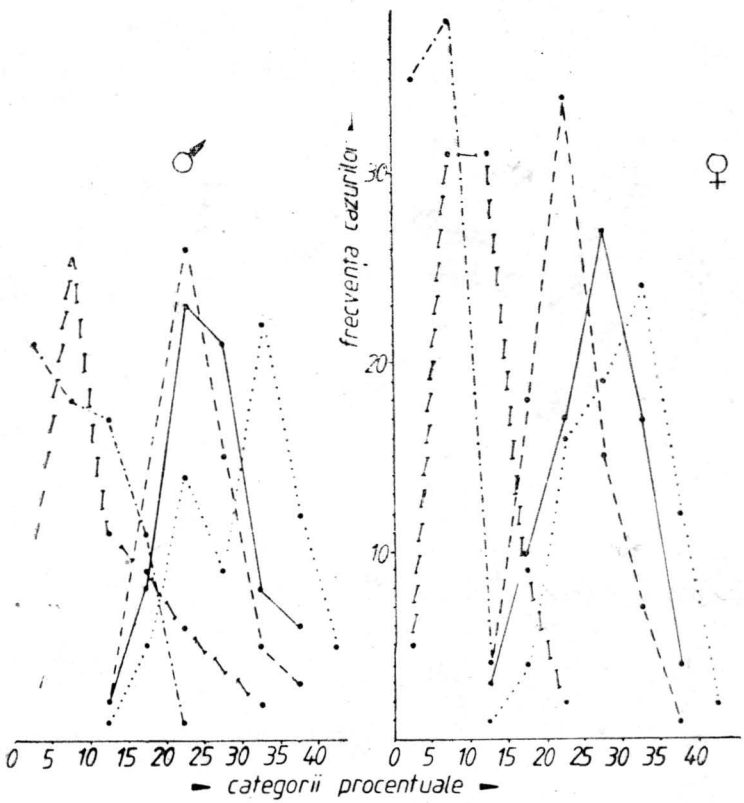

Fig. 1 — Reprezentarea grafică a repartiției pe categorii procentuale a caracterelor morfo-fizionomice

——— caractere asemănătoare cu mama
– – – caractere asemănătoare cu tata
. . . . . caractere comune
—·—·— caractere intermediare
⊢⊢⊢ caractere divergente
● nivel frecvență cazuri/categorie procentuală

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

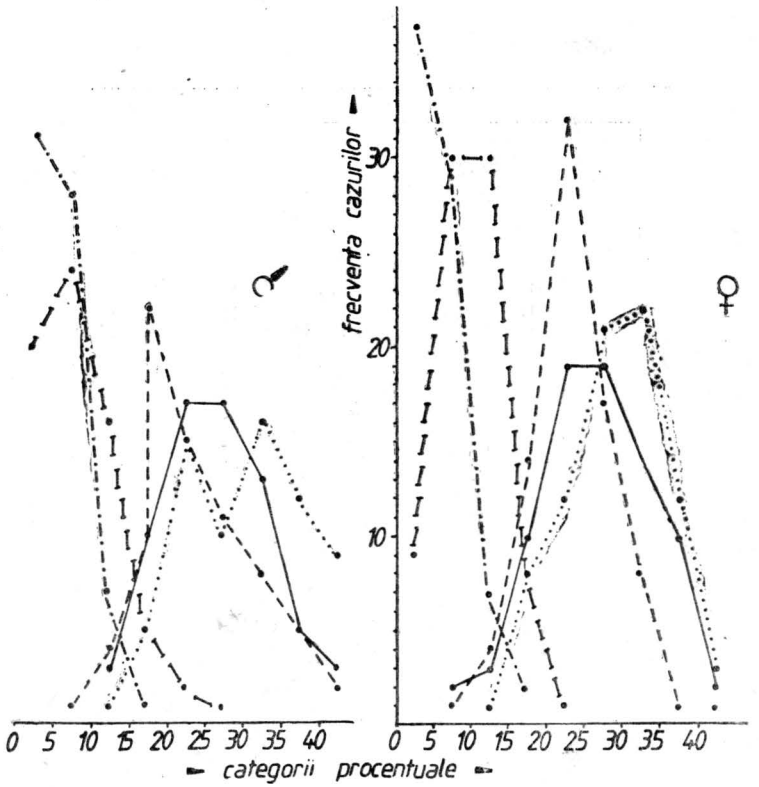

Fig. 2 — Reprezentarea grafică a repartiţiei pe categorii procentuale a gradelor Keiter (legenda ca la fig. 1).

Calculînd media caracterelor de asemănare în cadrul regiunilor cercetate (nasul, ochiul, urechea, gura şi mentonul, caractere generale) se observă, în toate cazurile, aceeaşi grupare a mediilor, mai ridicate pentru asemănările cu mama, cu tata şi comune la părinţi şi copii, în timp ce pentru caracterele divergente şi intermediare mediile sînt vizibil mai coborîte. La fiecare zonă cercetată se poate sesiza, de asemenea, o uşoară tendinţă de creştere a asemănărilor cu mama, indiferent de sexul copilului (tabelul nr. 6).

Cam aceeaşi situaţie o prezintă şi repartiţia medie a gradelor Keiter (tabelul nr. 7).

Repartiţia procentuală a caracterelor transmise de la părinţi la descendenţi indică pentru fiecare regiune cercetată (nas, ochi, gură şi menton) o dispersie vizibil mai largă faţă de situaţia întîlnită pe ansamblul celor 96 de caractere de observaţie, luate în studiu (tabelul nr. 8). Faţă de situaţia pe ansamblu, la studiul fiecărei regiuni faciale se poate face următoarea distincţie : cele mai multe asemănări cu mama, cu tata şi

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 6

Media asemănărilor dintre părinți și copii exprimată prin caractere morfo-fizionomice

a) Caractere generale

Parametri	♂					♀				
	M	C	B	I	D	M	C	B	I	D
$\bar{X}$	2,75	3,92	2,89	0,69	1,70	3,18	4,02	2,27	0,49	2,01
σ	1,66	1,77	1,74	0,73	1,04	1,77	1,62	1,24	0,70	1,29
N	66					77				

b) Nasul

$\bar{X}$	5,87	5,93	3,88	1,01	1,45	5,59	5,01	4,31	0,87	2,20
σ	1,89	1,85	2,03	1,23	1,43	2,30	1,92	2,03	1,18	1,63
N	64					77				

c) Ochiul

$\bar{X}$	4,99	5,46	5,08	1,34	1,84	5,10	5,28	4,97	1,24	2,11
σ	2,36	2,30	2,87	1,13	1,58	2,25	1,67	2,31	1,07	1,42
N	72					81				

d) Gură — Menton

$\bar{X}$	5,74	7,64	3,18	1,32	2,50	6,23	6,79	5,56	1,23	2,88
σ	2,69	2,81	2,36	1,23	1,86	2,59	2,46	2,36	0,99	1,78
N	72					81				

e) Urechea

$\bar{X}$	6,00	8,93	5,73	1,44	1,66	6,23	8,53	5,72	1,68	1,91
σ	2,62	2,50	2,51	1,26	1,32	3,10	2,26	2,49	1,25	1,69
N	70					78				

Tabelul nr. 7

Media asemănărilor dintre părinți și copii exprimată prin grade Keiter

a) Caractere generale

Parametri	♂					♀				
	M	C	B	I	D	M	C	B	I	D
$\bar{X}$	4,76	6,80	4,5	1,10	2,86	5,45	7,03	3,43	0,69	3,24
σ	3,44	3,55	2,94	1,57	3,07	3,63	3,31	2,43	1,24	2,63
N	66					77				

b) Nasul

$\bar{X}$	8,50	8,77	6,91	1,28	1,88	8,44	7,51	7,26	1,18	2,58
σ	3,92	3,96	4,09	1,81	2,52	4,57	3,71	4,35	1,97	2,62
N	64					77				

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul 7 (continuare)

c) Ochiul

$\bar{X}$	8,82	9,05	8,78	2,99	2,65	9,22	8,43	8,54	2,57	3,64
σ	4,60	4,26	5,04	2,79	2,97	4,87	3,28	4,32	2,43	2,90
N	72					81				

d) Gură — Menton

$\bar{X}$	9,54	12,16	9,28	2,33	4,11	10,62	11,04	9,60	2,27	4,35
σ	4,73	5,14	4,78	2,58	4,06	4,92	5,25	4,78	2,31	3,33
N	72					81				

e) Urechea

$\bar{X}$	4,97	9,06	4,70	2,32	1,05	5,41	8,99	4,68	1,40	1,01
σ	3,46	3,68	3,09	1,95	1,47	3,74	2,74	2,64	1,69	1,41
N	70					78				

comune la părinți și copii sînt cuprinse, în general, între 10 și 40%, în timp ce trăsăturile divergente și intermediare au o frecvență vizibil mai coborîtă, cuprinsă, în general, între 0 și 20% (tabelul nr. 8).

Aceeași observație este valabilă și în cazul gradelor Keiter (tabelul nr. 9).

CONCLUZII

Din analiza datelor prezentate aici se poate observa care este proporția caracterelor transmise de la parentali la progeni, înregistrîndu-se, în general, un echilibru între numărul caracterelor moștenite de copil de la mamă și cele primite de la tată. La fel de bine exprimată este și proporția caracterelor intermediare și divergente.

Calculînd media caracterelor moștenite de copii s-a constatat că pentru asemănările cu mama sau cu tata, cît și pentru trăsăturile comune la părinți și descendenți, valorile oscilează între 23 și 27. Caracterele divergente și cele intermediare prezintă medii cuprinse între 6 și 11. Apreciind aceste medii în context și cu variabilitatea indicată de repartițiile procentuale se poate face o estimare mai exactă asupra transmiterii unor caractere morfologice.

Gradele Keiter prezintă, de asemenea, o repartiție a similitudinilor părinți — copii cam la fel cu aceea întîlnită la repartiția caracterelor morfo-fizionomice. Astfel, mediile sînt mai ridicate și apropiate între ele pentru caracterele moștenite de copil de la mamă, de la tată și comune cu aceștia, în timp ce la trăsăturile intermediare și divergente, valorile sînt vizibil mai coborîte.

Mediile calculate pentru fiecare grupă în parte (nas, ochi, urechi, gură și menton, caractere generale) prezintă aceeași schemă de distribuție, atît a caracterelor morfologice, cît și a gradelor Keiter. Adică valori mai

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 8

Repartiția pe categorii procentuale a caracterelor morfo-fizionomice

Categorii procentuale	CARACTERE GENERALE										NASUL									
	♂					♀					♂					♀				
	M	C	B	I	D	M	C	B	I	D	M	C	B	I	D	M	C	B	I	D
0— 5	3	1	1	18	13	—	—	2	26	14	1	1	12	31	23	2	3	5	47	21
6—10	6	5	12	19	21	13	5	17	23	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11—15	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	6	8	13	6	2	10	8	20
16—20	17	8	15	12	9	9	14	24	6	20	8	5	13	7	11	11	6	12	3	19
21—25	12	16	13	1	12	14	14	13	1	18	8	9	9	2	2	10	13	19	2	8
26—30	2	—	2	—	2	1	5	2	—	1	13	12	11	2	—	13	19	11	2	2
31—35	10	10	10	—	5	18	17	9	—	5	12	10	7	—	1	10	15	10	—	1
36—40	—	4	1	—	—	8	4	5	—	—	12	11	3	—	1	9	10	6	—	1
41—	12	21	10	—	2	11	17	2	—	5	11	14	4	—	—	16	8	4	2	—
N	62	65	64	50	64	74	76	74	56	76	65	65	65	50	51	71	70	71	58	66

	OCHIUL										GURĂ — MENTON									
	♂					♀					♂					♀				
0— 5	3	1	7	32	24	6	1	1	38	25	2	1	2	34	22	—	—	4	29	21
6—10	3	5	5	15	14	7	6	6	16	17	6	2	4	16	16	7	3	5	15	16
11—15	11	5	4	5	6	7	12	12	10	15	10	3	6	8	12	11	2	13	10	16
16—20	—	5	1	1	2	1	4	2	2	3	10	6	12	6	6	9	8	14	10	15
21—25	18	11	10	3	8	15	10	20	2	12	11	11	8	—	4	13	9	20	—	9
26—30	7	9	16	—	3	10	14	13	2	3	13	16	24	—	5	23	31	16	1	4
31—35	7	7	4	—	1	10	12	5	—	—	7	10	8	—	3	6	13	6	—	2
36—40	3	3	6	—	1	15	16	11	—	1	7	6	6	—	1	8	8	3	—	—
41—	15	15	13	—	—	9	5	10	—	—	7	17	3	—	—	8	13	3	—	—
N	72	73	72	61	74	75	75	74	64	70	73	73	73	63	68	85	85	85	75	83

	URECHEA									
	♂					♀				
0— 5	—	—	1	29	26	3	—	2	30	29
6—10	6	—	6	20	17	3	—	4	35	18
11—15	8	2	7	7	12	10	3	7	7	11
16—20	17	6	17	2	10	21	14	23	5	13
21—25	10	5	16	2	—	12	7	15	2	2
26—30	7	10	9	—	—	8	10	13	—	2
31—38	8	11	2	—	—	10	12	10	—	—
36—40	4	14	2	—	—	7	14	5	—	—
41—	10	22	9	—	—	11	23	5	—	—
N	70	70	67	60	67	84	84	84	79	74

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 9

Repartiția pe categorii procentuale a gradelor Keiter

Categorii procentuale	CARACTERE GENERALE										NASUL									
	♂					♀					♂					♀				
	M	C	B	I	D	M	C	B	I	D	M	C	B	I	D	M	C	B	I	D
0— 5	6	3	4	27	24	3	5	7	34	25	4	—	3	31	20	1	3	7	39	26
6—10	6	6	11	7	8	6	7	16	15	12	2	1	8	6	7	4	2	4	11	12
11—15	3	3	6	7	7	4	4	12	1	6	7	7	7	5	8	9	10	11	8	13
16—20	8	7	9	5	7	9	5	11	2	8	7	5	4	4	5	7	13	10	1	5
21—25	6	9	7	2	2	5	7	9	2	7	8	12	10	3	1	6	7	15	1	3
26—30	9	9	3	—	2	11	6	4	—	6	7	11	11	—	5	12	8	10	—	5
31—35	5	5	3	1	3	2	11	4	—	6	8	4	8	—	—	8	6	3	—	1
36—40	7	4	7	—	4	7	14	1	—	1	7	9	3	—	1	4	7	7	—	1
41—	9	19	9	—	4	21	21	7	—	4	15	16	10	—	—	24	20	10	—	—
N	59	65	62	49	60	69	77	71	54	74	65	65	64	49	48	76	76	77	61	66

	OCHIUL										GURA — MENTON									
	♂					♀					♂					♀				
0— 5	3	4	1	11	19	6	4	1	17	22	4	2	4	31	23	4	6	4	29	20
6—10	5	7	13	21	18	8	8	7	30	16	2	3	4	12	13	3	4	3	27	17
11—15	9	10	8	10	7	8	8	14	11	14	13	11	9	6	12	13	7	10	7	16
16—20	6	6	6	5	5	5	7	9	5	9	8	4	9	10	8	5	7	9	4	6
21—25	19	15	9	3	5	10	15	14	4	8	18	8	7	5	4	11	8	21	2	6
26—30	4	6	11	3	3	14	14	9	2	9	4	13	13	—	1	15	15	8	1	8
31—25	4	8	6	1	1	9	10	5	1	1	8	3	10	—	—	11	7	9	1	1
36—40	10	4	5	—	—	5	9	7	—	2	6	9	5	—	1	6	11	5	—	—
41—	13	11	15	1	1	17	3	15	—	—	10	20	11	—	—	13	16	12	—	1
N	72	71	70	61	59	82	80	81	69	71	73	73	73	64	63	80	81	80	68	75

	URECHEA									
	♂					♀				
0— 5	4	—	6	28	23	2	—	5	24	28
6—10	9	2	10	12	17	14	—	9	20	17
11—15	1	7	7	3	6	3	4	9	11	9
16—20	4	2	10	5	1	6	2	4	4	2
21—25	14	4	11	4	4	7	8	14	1	2
26—30	4	3	4	—	—	10	4	13	—	1
31—35	7	7	6	—	—	7	15	10	3	—
36—40	6	6	1	1	—	7	9	5	—	—
41—	14	37	11	1	—	14	40	5	—	—
N	63	70	68	54	51	70	79	76	63	54

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ridicate pentru asemănările cu mama, cu tata și cele comune la copii și părinți, însoțite, totodată, de o diminuare a trăsăturilor intermediare și divergente.

Repartițiile procentuale ale asemănărilor și deosebirilor în funcție de zona studiată (nas, gură, ochi, urechi, caractere generale) prezintă o dispersie mult mai mare decît în cazul tuturor caracterelor luate la un loc.

Din prezentul studiu se poate forma o imagine atît asupra raporturilor de asemănare, cît și asupra deosebirilor dintre parentali și progeni.

Investigațiile noastre răspund, pe de o parte, unor aspecte de cercetare genetică fundamentală, iar, pe de altă parte, ele pot avea și o latură practică, aplicativă, în lămurirea unor situații de maternitate și paternitate incerte.

Rămîne de văzut în ce măsură datele prezentate de noi suferă sau nu modificări esențiale odată cu creșterea eșantionului studiat. Sînt necesare studii genetice asupra fenotipului și din alte zone ale țării, pentru a constata dacă apar deosebiri importante de la o regiune la alta. Deocamdată deținem date cu caracter familial doar din două zone ale țării: Bran (județul Brașov) și din Carpații Apuseni (localitatea Bucium, județul Alba).

Observations on the Transmission of Morphological Characters from Parents to Descendants

Abstract

The present paper is based on a sample of 155 children (73 males and 82 females) belonging to 71 families living in the towns of Poarta, Simon and Moeciu de Jos (Brașov Department). An analysis of characters transmitted from parents to children shows that likeness traits with either the mother, the father or with both parents vary between 23 to 27 whereas in divergent traits and intermediary traits average indexes stand between 6 and 11. The distribution of the 96 morphological characters shows that likeness traits with either the mother, the father or with both parents account for 16% to 35%, divergent traits for 0 to 25%, and intermediary traits for 0 to 20%. Keiter degrees of parents vs. children likeness and divregent traits show a similar distribution.

BIBLIOGRAFIE

1. CĂLIN GABRIELA, LUCA ELEONORA, FĂRCĂȘANU GABRIELA, *Studiul unor caractere morfologice ale nasului în stabilirea paternității*, St. cerc. antropol., 1991, **28** 47–52.
2. LUCA ELEONORA, *Variabilitatea morfologiei nazale în expertizele de stabilire a paternității*, St. cerc. antropol., 1989, **26**, 65–74.
3. RADU ELENA, CIOTARU D., *Modificări fenotipice legate de vîrstă la populațiile urbane românești*, St. cerc. antropol., 1986, **23**, 40–51.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

4. ȘTIRBU MARIA, ROȘCA MARIA-ELENA, *Sur certains aspects de la ressemblance phénotipique entre les parents et leur descendants*, Ann. Roum. Anthropol., 1988, **24**, 67—70.
5. VLĂDESCU MARIA, *La variabilité de certains caractères morphologique du nez chez la population de Moeciu de Sus*, Ann. Roum. Anthropol., 1970, **7**, 45—50.
6. VULPE C., CĂLIN GABRIELA, BADRAJAN GEORGETA, *Contribuția la studiul familial al dermatoglifelor, cu aplicabilitate în stabilirea filiației*, St. cerc. antropol., 1989, **26**, 75—81.
7. VULPE C., FĂRCĂȘANU GABRIELA, LUCA ELEONORA, CAZACU MANUELA, CĂLIN GABRIELA, BADRAJAN GEORGETA, *Aspecte ale transmiterii unor caractere morfo-fizionomice de la parentali la progeni*, Comunicare prezentată la Sesiunea festivă *50 de ani de la înființarea Centrului de Antropologie „Fr. I. Rainer"*, București, 2—3 octombrie 1991.
8. WENINGER J., PÖCH HELLA, *Leitlinien zur Beobachtung der somatischen Merkmale*, Mitt. Anthropol., Geb. Wien, 1924, **LIV**, 246—253.

Centrul de Cercetări Antropologice, București

Primit în redacție la 1 aprilie 1992

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

IMUNIZAREA HLA LA BOLNAVII POLITRANSFUZAȚI CU ANEMIA COOLEY

MARIA STUPARU, DOINA ILINCA, CEZARINA ILIESCU, CORNELIA SIARA, ANCA DRĂGOI și C. PREDESCU

În anul 1958, Dausset a descris primul antigen leucocitar, denumit de el MAC, de la numele persoanei la care a fost depistat, în prezent antigenul HLA-A2. În același timp pune în evidență în serul persoanelor politransfuzate apariția unor anticorpi antileucocitari și îi leagă de existența unor reacții posttransfuzionale gen frison și febră în condițiile de compatibilitate eritrocitară.

De atunci se știe că antigenele HLA răspîndite pe toate celulele nucleate din organism se găsesc în cantități apreciabile pe leucocite, în special limfocite, ca și trombocite.

În lucrarea de față s-a urmărit imunizarea în sistemul HLA la bolnavii cu anemia Cooley care fac transfuzii periodice în Centrul de Hematologie.

MATERIAL ȘI METODĂ

S-au cercetat anticorpii citotoxici HLA în 60 de seruri provenite de la subiecții cu talasemie majoră.

Depistarea anticorpilor citotoxici antileucocitari s-a făcut prin reacția microlimfocitotoxicitate, după metoda Terasaki. Antigenele pentru această reacție au fost furnizate de limfocitele de la 100 de persoane tipizate în sistemul HLA pentru locusurile A, B și C, permițînd în același timp, și stabilirea specificității anticorpilor cercetați.

Prezența anticorpilor HLA în serul bolnavilor a fost corelată cu anumiți parametri clinici și de laborator: vîrstă, număr de transfuzii de-a lungul anilor, produs administrat, splenectomie, reacții posttransfuzionale, febră, frison, cefalee, urticarie, grupul sanguin ABO, Rh.

Anticorpii HLA depistați în serul subiecților cu anemia Cooley au fost urmăriți pentru următorii parametri: specificitatea anticorpilor cu urmărirea acelora care apar cu frecvența mai mare sau mai mică, titrul anticorpilor, posibilitatea de transformare a unui ser polispecific într-un ser monospecific prin diluții succesive.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Din totalul de 60 de bolnavi investigați, imunizarea HLA a fost următoarea : 13 bolnavi foarte puternic imunizați + + + + au prezentat reacții pozitive cu 80% limfocite din panel ; 13 bolnavi puternic imunizați + + + (reacții pozitive cu limfocite între 50 și 80% din panel) ; 5 bolnavi moderat imunizați + + (reacții pozitive cu limfocite între 20 și 50% din panel) ; 3 bolnavi slab imunizați + (reacții pozitive între 10—20% limfo-

St. cerc. antropol., 1992, t. 29, p. 79–82

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

cite din panel); 9 bolnavi slab imunizați ± (reacții pozitive cu limfocite între 5 și 10%); 17 bolnavi cu reacții negative (0—5% limfocite din panel).

Analiza specificității anticorpilor în serul bolnavilor cu anemie Cooley arată următoarele : persoanele puternic imunizate sînt polispecifice, întîlnindu-se toate tipurile de specificități cu precădere anticorpii : Anti A2 și imunizări față de : grupul limfocitelor HLA B5 (5 +15 +17 +18 +21 + +35); grupul lui HLA B7 (7 +27 +22 +40); grupul lui HLA B8 (8 +14 + +16). Este o caracteristică a sistemului HLA ca imunizarea față de un anumit antigen să nu se limiteze la acesta, ci să se producă față de toate antigenele cu care el dă reacții încrucișate.

În cazul imunizărilor mai slabe au apărut cu frecvențe crescute următoarele specificități : Anti A1; Anti A10 (25); Anti A11 +3; Anti A9; Anti B5. Nu am întîlnit anticorpi față de antigenele locusului C care sînt mai puțin imunogene, fapt pentru care în condițiile unui transplant sau grefe de țesuturi și organe nu se iau în considerație.

În ceea ce privește titrul acestor anticorpi, el a variat de la 1/2 în 25 de cazuri la 1/20 în 10 cazuri. Într-o singură situație, prin diluții succesive am transformat un ser polispecific într-un ser monospecific, fapt ce prezintă interes ca reacție de laborator.

Frecvența imunizării în sistemul HLA este direct proporțională cu numărul de transfuzii efectuate de-a lungul anilor cu cîteva excepții care țin de reactivitatea imunologică a organismului. Iată cîteva exemple : la peste 120 de transfuzii pînă la 264, toți au fost puternic imunizați și excepțiile sînt de două feluri (categorii) : număr mic de transfuzii = imunizare mare, număr mare de transfuzii = imunizare absentă.

Dispoziția pe vîrste a subiecților este următoarea :

0 — 5 ani	= 6 subiecți
6 — 10 ani	= 16 subiecți
11 — 15 ani	= 29 subiecți
16 — 20 ani	= 4 subiecți
21 — 25 ani	= 4 subiecți
31 — 35 ani	= 1 subiect

Cei mai mulți subiecți se încadrează în grupele de vîrstă 6 — 10 și 11 — 15 ani. Așa cum am arătat mai sus, nu se poate face o corelare perfectă între vîrste și apariția anticorpilor HLA, cel mai imunizat copil care a dat reacție cu toate limfocitele din panel este un copil de 5 ani, care face transfuzii lunar de la vîrsta de 1 an.

La polul opus se situează un bolnav în vîrstă de 23 de ani, care face transfuzii tot de la vîrsta de 1 an la interval de 3 luni și pînă în prezent nu s-a imunizat. De asemenea, așa cum am arătat, nu s-au imunizat deloc 3 persoane, care au făcut transfuzii de respectiv 8, 12 și 13 ani.

Modul de răspuns al diferiților pacienți politransfuzați prin formare de anticorpi HLA permite împărțirea lor în persoane care răspund puternic („high responders") și persoane cu răspuns imun deficitar („low responders"). La aceștia din urmă, într-o lucrare viitoare vom evalua statusul lor imun prin determinarea aglutininelor α și β din ser, și a titrului ASLO.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Corelarea prezenței anticorpilor HLA cu apariția reacțiilor posttransfuzionale, febră, frison, cefalee și urticarie arată următoarele : 22 de subiecți, care sînt puternic imunizați, au arătat cel puțin 3 reacții posttransfuzionale. Apariția unor asemenea reacții la bolnavi care nu sînt sau sînt slab imunizați în sistemul HLA demonstrează existența și a altor anticorpi decît HLA, leucocitari și trombocitari față de antigenele proprii care pot să explice aceste reacții ; 14 bolnavi, slab imunizați în sistemul HLA, nu au avut reacții posttransfuzionale și în mod surprinzător 4 bolnavi foarte imunizați în sistemul HLA nu au prezentat nici o reacție posttransfuzională.

În ceea ce privește produsul de sînge administrat, nici unul din lot nu a primit sînge integral care este puternic imunogen prin leucocite și trombocite ; marea majoritate au făcut transfuzii cu masă eritrocitară, care, oricum, rămîne contaminată cu leucocite și trombocite. Din acest punct de vedere, toți pacienții sînt la fel. Din lotul de 60 de bolnavi, jumătate din ei sînt splenectomizați, iar dintre aceștia numai 18 au anticorpi citotoxici (cu o frecvență mai mare). Nu am testat apariția anticorpilor înainte și după splenectomie, dar este posibil ca înlăturarea rezervorului de limfocite (splina) să determine un răspuns mai scăzut la formarea de anticorpi.

În ceea ce privește existența unor corelații între anticorpii HLA și grupele ABO și Rh nu s-a observat vreo asociere preferențială cu o anumită grupă sanguină.

CONCLUZII

— Bolnavii politransfuzați cu compatibilitate perfectă pentru sistemele eritrocitare se pot imuniza față de antigenele HLA de pe leucocite (limfocitele), care contaminează produsul transfuzat și care este de obicei masa eritrocitară.

— Imunizarea depinde de numărul de transfuzii și este influențată de statusul imun al persoanei transfuzate.

— Studierea imunizării HLA la bolnavii politransfuzați este utilă pentru : prevenirea reacției posttransfuzionale, în sensul administrării unui sînge cu compatibilitate în sistemul HLA și posibilitatea obținerii, în anumite cazuri, a unor seruri HLA reactivi.

HLA immunization in polytransfused patients with Cooley anaemia

Abstract

The authors have investigated immunization in the HLA System in patients with Cooley anaemia receiving periodic transfusion in the Centre of Hematology and Blood Transfusion of Bucharest. HLA cytotoxic antibodies were investigated in 60 sera from these subjects. Detection of HLA antibodies was performed with the microlymphotoxicity reaction according to the method introduced by Terasaki. The antigens for these reactions were obtained from lymphocytes of 100 persons typed for

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

the A, B and HLA loci. The presence of HLA antibodies was correlated to certain clinical and laboratory parameters. The study showed that 26 (43%) of the subjects were strongly immunized; 17 (28%) had a less strong immunizaton and another 17 (28%) had negative reactions. Alloantibodies that were encountered with the highest frequency were anti-A1, anti-A2, Anti-B5, anti-B7 and anti-B8 alloantibodies. No antibodies against C antigens were encountered, probably because these are less immunogenic. Frequency of the immunization in the HLA System has been correlated in most of the cases to the number of transfusions received, and the occurrence of post-transfusional reactions, and was also dependent on the immune status of the transfused patients.

BIBLIOGRAFIE

1. ANDRÉ A. BOUILLENNE, *Les antigènes HLA et la transfusion*, Revue médicale de Liège, 1983, **38**, *4*, 137.
2. APĂTEANU VLAD, *Recoltarea, conservarea şi transfuzia de sînge*, Edit. medicală, Bucureşti, 1977.
3. BERCEANU ŞT., PĂUNESCU E., *Biologia şi patologia imunităţii*, Edit. Academiei, Bucureşti, 1981.
4. DAUSSET J., PLA MARIKA, *HLA Complexe majeur d'histoconpatibilité de l'honone*, Flammarion, Paris, 1989.
5. ILINCA DOINA, DRAGOMIRESCU T., DANIELESCU M., *Antigenitatea granulocitului neutrofil uman*, Medicina internă, 1980, **1**, 13.
6. LAMBOTTE C., *La génétique du système HLA et du complexe majeur d'histocompatibilité*, Revue médicale de Liège, 1983, **28**, *4*, 118.

Centrul de Hematologie, Bucureşti

Primit în redacţie la 1 aprilie 1992

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ASPECTE TIPOLOGICE ALE CATEGORIALIZĂRII. PROBA DE ORDONARE

VINTILĂ MIHĂILESCU, GABRIELA DRINOVAN şi VIORICA NICOLAU

Majoritatea probelor de categorializare sînt concepute ca probe de învăţare a noţiunilor (de recunoaştere a unor categorii predeterminate), ca probe închise, cu răspunsuri preformulate.

Fără a intra în amănunte, reţinem din literatura de specialitate diferenţierea formelor de activitate cognitivă — senzorială şi motorie — de unde existenţa unui „mod acţional" şi a unui „mod receptiv" care duc la două tipuri distincte şi opuse de cunoaştere.

Pornind de la ipoteza acestui antagonism senzorio-motor, care determină moduri distincte şi chiar opuse de organizare a experienţei, este posibil să ne imaginăm că dualitatea antagonică a modurilor de operare atribuite celor două emisfere ale creierului uman provine din dualitatea antagonică mai veche existentă şi la nivel animal între „modul senzorial" şi „modul motor". Altfel spus, *modul* de operare neuro-*motorie* în registrul organic ar fi acelaşi cu modul de operare atribuit, în registrul cognitiv, uneia din emisfere, iar *modul* de operare neuro-*senzorială* în registrul organic ar fi acelaşi cu modul de operare atribuit, în registrul cognitiv, celeilalte emisfere.

ANALIZA ŞI DISCUŢIA REZULTATELOR

Pentru susţinerea ipotezei formulate, ne vom folosi de rezultatele obţinute la o variantă de *probă de categorializare* imaginată de noi şi numită *probă de ordonare*. Aceasta constă în gruparea de către subiect a obiectelor „care se legaă prin ceva între ele", dintr-o grămadă heterogenă de 20 de obiecte puse în faţa sa. Pentru fiecare grupare realizată („structură de ordine") se cere o justificare, o expunere a motivului pentru care acele obiecte au fost grupate laolaltă, ceea ce constituie „criteriul de ordonare". După cum se poate observa şi din schemă, acestea se grupează după două axe: una verticală, a *nivelelor* de ordonare, şi una orizontală, a *principiilor* de ordonare.

CONCLUZII

S-au desprins patru mari *nivele* de ordonare, care prezintă analogii cu stadiile piagetiene şi în care ordonarea se situează la început în contextul unei relaţii particulare şi imediate a individului cu obiectele şi ajunge la desprinderea *criteriilor* de ordonare în desfăşurarea practică a relaţiilor cu obiectele, pînă la interiorizarea lor ca „operatori mentali".

Mai importantă pentru cele de faţă este desprinderea celor două *principii* de ordonare, de naturi net distincte, ireductibile unul la celălalt, dar putînd să „conlucreze" în elaborarea diferitelor structuri de ordine

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ANALITIC		SINTETIC
Ceea ce este folosit împreună		Ceea ce este perceput împreună
CONTEXTUAL-ACŢIONALE	MULŢIMI CONTEXTUALE	CONTEXTUAL-PERCEPTIVE
Coexistenţa obiectelor în contextul unei acţiuni cu ele	Reproducerea unui context individual trăit de subiect în care obiectele există împreună	Coexistenţa obiectelor într-un context perceptiv
Ex. „pieptăn", „periuţă" = dimineaţa în baie cînd mă spăl pe dinţi şi mă pieptăn		*Ex.* „pieptăn", „periuţă" = le ţine mama la baie
ACŢIONALE	MULŢIMI PRIMARE	PERCEPTIVE
Folosinţa repetabilă împreună a obiectelor	Schema concretă a acţionării sau a percepţiei împreună a obiectelor	Perceperea repetabilă împreună a obiectelor

Criteriul de ordonare	*Structura de ordine*	*Criteriul de ordonare*	*Structura de ordine*
1. O secvenţă repetabilă de interacţiune/acţionare împreună a obiectelor	ASOCIAŢIE INSTRUMENTALĂ	1. Obiecte percepute împreună într-o configuraţie individuală	ASOCIAŢIE PERCEPTIVĂ
Ex. „bec", „baterie" = „becul se poate aprinde de la baterie"		*Ex.* „bec", „baterie" = „o lanternă"	
2. O serie repetabilă de interacţiuni/acţionări ale obiectelor	SUCCESIUNE	2. Obiecte percepute împreună într-o configuraţie particulară	COLECŢIE
Ex. „caiet", „creion", „gumă" = „fiecare vine în ajutorul celuilalt: guma şterge creionul, creionul scrie pe hîrtie, hîrtia n-are rost fără creion"		*Ex.* „inel", „creion", „briceag", „ţigaret' = „ai putea să le ţii pe toate într-un portofel, în poşetă"	
3. Ansamblul interacţiunilor/acţiunilor subordonate unei activităţi comune	CLASĂ ACŢIONALĂ	3. Obiecte percepute împreună într-o configuraţie generală	DOMENIU PERCEPTIV
Ex. „linguriţă", „pîine", „briceag", „bomboană" = „la mîncat"		*Ex.* „vată", „medicament" = „în medicină"	

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONTEXTUAL-ANALITICE	MULȚIMI TRANZITORII	CONTEXTUAL-SINTETICE
Contextul acțional în care obiectele pot fi gîndite la fel	Producerea unui context în care obiectele pot fi gîndite/imaginate la fel/în același fel	Contextul perceptual în care obiectele pot fi imaginate în același fel
Ex. „bomboană", „țigaret" = „acționează (dăunează) asupra dinților"		*Ex.* „bomboană", „țigaret" = „sîntem într-o vizită"

ANALITICE	MULȚIMI SECUNDARE	CONTEXTUAL-SINTETICE
Invariantul care definește identitatea obiectelor	Construirea unor operatori mentali care exprimă modul în care obiectele sînt la fel	Co-variantul care determină unitatea obiectelor

Criteriul de ordonare	*Structura de ordine*
1. Invariantul funcțional al obiectelor (echifinalitatea)	IDENTITĂȚI FUNCȚIONALE
Ex. „capac", „dop" = „servesc la acoperirea recipientelor"	
2. Invariantul structural al obiectelor (echimodalitatea)	IDENTITĂȚI STRUCTURALE
Ex. „linguriță", „briceag", „inel", „capac" = „sînt metalice"	
3. Invariantul abstract al obiectelor (esența generalului)	NOȚIUNI
Ex. „pline", „bomboană" = „alimente"	

Criteriul de ordonare	*Structura de ordine*
1. Co-variantul funcțional al obiectelor	UNITĂȚI FUNCȚIONALE
Ex. „bomboană", „periuță", „vată", „medicament" = „mănînc o bomboană, o sparg între dinți, seara uit să mă spăl pe dinți cu periuța, fac o carie, mă duc la doctor care-mi pune șomoioage de vată și-mi dă medicamente"	
2. Co-variantul structural al obiectelor	UNITĂȚI STRUCTURALE
Ex. „bec", „baterie" = „far la malul mării"	
3. Co-variantul abstract al obiectelor (esența individualului)	SIMBOLURI
Ex. „pline", „briceag" = „haiduc"	

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

și care sînt legate de funcțiile specializate ale celor două emisfere cerebrale. Este vorba despre ceea ce am numit *principiul analitic*, propriu emisferei stîngi, și *principiul sintetic*, propriu emisferei drepte.

Într-o extrem de fugară descriere, *principiul analitic* realizează structuri de ordine (mulțimi de obiecte) cu *ceea ce este folosit împreună*, „atomul" de ordine fiind pentru el o manipulare delimitată și repetabilă a unor obiecte, de la *secvențe de acțiune* particular-concretă la *ansambluri de interacțiuni* și acțiuni specifice închegate din interacțiuni multiple ce conturează *domenii de activitate*, printr-o primă desprindere a *invarianților* acțiunii, care definește întregul mers al analiticului și marchează trecerea de la ordinea *comunului* spre ordinea *identicului* (de la *împreună* spre *la fel*), pînă la „eliberarea" obiectelor de acțiunea cu ele, în care cauza alăturării lor rezidă într-o calitate intrinsecă lor, care este abstrasă sub formă de invarianți, funcționali, structurali sau, pe treapta cea mai înaltă, abstracți. În punctul acesta se ajunge la ceea ce, de obicei, se numește „clase logice" în care invarianța abstractă a obiectelor desemnează *identitatea* ce constituie în ultimă instanță *esența* lor, o identitate „sociocentrică", acreditată unanim de comunitatea culturală și de limbă. Atributele comune, invarianții abstrași din acțiunile noastre sînt proiectați în obiectele din afara noastră.

Mersul *sinteticului*, parcurgînd aceleași nivele de ordonare, este mult mai greu de descris în... limbaj „analitic".

Principiul sintetic, în opoziție cu cel analitic, realizează structuri de ordine cu *ceea ce este perceput împreună* și nu cu ceea ce este folosit împreună. „Atomul" de ordine va fi deci o *coexistență* perceptibilă de obiecte, o *con-figurație* și nu o co-acționare, criteriul fiind *simultaneitatea cîmpului perceptiv* (și nu succesiunea manipulărilor acționale), de la o *configurație individuală* și repetabilă de elemente, la un *ansamblu de coexistențe*, ajungînd la percepții repetate într-un *domeniu perceptiv*, cu trecerea spre configurațiile generale odată cu desprinderea unei *relații de coexistență*, spre a se interioriza treptat ca *imagini mentale*, spațiale, temporale și, în fine, pe cea mai abstractă treaptă, simbolice, ca formă de abstractizare maximă a relației relația; ca relație, în formă pură, care primește un nume. Acest nume este expresia „egocentrică" a percepției esenței identității lucrurilor.

Statutul obiectelor și natura criteriilor de ordonare în cele două cazuri vor face obiectul unei alte lucrări.

Typological aspects of the categorization. Ordering test

Abstract

Assuming that there is an operational dualism of the two cerebral hemispheres whose expression is a "sensory" and a "motor" mode, we hypothesize that for everyone of the two operational modes in the organic register there is a specific mode also in the cognitive register.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Therefore, we created a new kind of a categorization test which was called "ordering test". Organizing the results, we could build up a scheme wherein these can be placed according to two axes : a vertical one, of the ordering levels, and a horizontal one, of the ordering principles. The latter axe was emphasized by us in this paper as it confirms our hypothesis regarding two cognitive modes : an analytical one and a synthetical one.

BIBLIOGRAFIE

1. BOCHM ANN, WEINBERG RICHARD, *The Classroom Observer*, Teachers College Press, London, 1987.
2. KOGAN N., *Categorizing and conceptualizing styles in younger and older adults*, Human Development, 1974, **17**, 218—230.
3. CASEY P. J., *Category Norms across the Lifespan*, Elsevier Science Publ. B.V., North-Holland, 1989.
4. HOWARD D. V., *Category Norms for Adults between the Ages of 26 and* **80**, Report NIA-79-1, Washington DC, Georgetown University, 1979.
5. SIGEL I. E., OLMSTED P., *Modification of cognitive skills among lower-class black children*, in : J. Hellmuth (ed.), *The disadvantaged child*, vol. 1, Brummer-Mazel, New York, 1970.

Centrul de Cercetări Antropologice, București

Primit în redacție la 1 aprilie 1992

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Revista ,,Studii și cercetări de antropologie'' publică lucrări originale, de nivel științific superior, din următoarele domenii: paleoantropologie, antropologie contemporană, antropologie aplicată, antropologie socială și culturală. Sumarele sînt completate cu rubrici ca: Viața științifică, în care, prin note scurte, sînt aduse la cunoștința cititorilor unele manifestări din domeniul de specialitate (congrese, simpozioane, consfătuiri, schimburi de experiență între cercetătorii români și străini etc.); Recenzii, care cuprinde prezentări ale celor mai recente lucrări de specialitate apărute în țară și peste hotare.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile, dactilografiate la două rînduri, în două exemplare.

Bibliografia, tabelele și explicația figurilor vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș, pe hîrtie de calc. Tabelele vor fi numerotate cu cifre arabe. Figurile din planșe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Numărul de ilustrații și, în special, de fotografii va fi redus la minimum posibil. Se va evita repetarea acelorași date în text, tabele și grafice. Referințele bibliografice, grupate la sfîrșitul articolului, vor fi clasate în ordine alfabetică. Referirile la un articol vor conține numele și inițiala autorilor, titlul lucrării (subliniat cu o linie), numele periodicului, prescurtat conform uzanțelor internaționale, anul, volumul (subliniat cu două linii) și paginile. Referirea la o carte va cuprinde numele și inițialele autorilor, titlul lucrării (subliniat cu o linie), volumul, editura, orașul, anul și pagina. Lucrările vor fi însoțite de o prezentare de maximum 10 rînduri, într-o limbă de circulație internațională. Textele lucrărilor, inclusiv bibliografia, explicația figurilor și tabelele nu trebuie să depășească 8 pagini. Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

COMPLETĂRI LA TABLOUL GÎNDIRII ANTROPOLOGICE A SECOLULUI XX

Este greu să ne imaginăm tabloul gîndirii antropologice a secolului XX în lipsa meta-psihologiei freudiene şi a scrierilor celebrilor disidenţi Jung şi Adler. Din motive cunoscute, pînă în deceniul VIII, marele public din ţara noastră n-a avut acces la substanţa acestei gîndiri. Cunoaşterea mediată (Victor Săhleanu şi Vasile Dem. Zamfirescu au publicat, în 1972 şi respectiv în 1973, două cărţi de referinţă) s-a dovedit a fi necesară, dar nu suficientă, deoarece nimic nu poate înlocui cunoaşterea „directă", chiar dacă prin traducerea unei opere sau a unui gînditor se încearcă acest lucru. Golul începe să diminueze, fiindcă celor două titluri apărute acum un deceniu din opera lui Freud li se adaugă, într-un singur an, altele două. Este vorba de publicarea la Editura Ştiinţifică, într-un volum, a patru studii freudiene : *Totem şi tabu*, *Moise şi monoteismul*, *Angoasă şi civilizaţie* şi *Viitorul unei iluzii*, precum şi a faimoasei cărţi a lui Alfred Adler, *Cunoaşterea omului*. În fapt, aceste studii reprezintă o grilă de cunoaştere a structurii psihismului uman, structură devenită explicativă la Freud pentru fenomene, precum : originea moralei şi religiei, a artei, magiei şi filosofiei, iar la Adler, pentru a sonda individualitatea umană.

Dacă la început de secol, psihanaliza a răsturnat multe prejudecăţi cu privire la om şi la condiţia sa antropologică, se cuvine ca, măcar la sfîrşit de veac şi mileniu, să fie cunoscute şi depăşite. După cum anunţă Editura Ştiinţifică, lista viitoarelor apariţii, se pare că în cîţiva ani se va recupera handicapul prin traducerea cvasiintegrală a operei lui Freud, Jung şi Adler.

ECATERINA MORAR

ISSN 0039—3886

ST. CERC. ANTROPOL., 1992, t. 29, p. 1—88

43 881

S.C. UNIVERSUL S.A. c. 3512

Lei 100 pentru persoane fizice
Lei 200 pentru persoane juridice

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro